Universitatea de Stat din Moldova
Catedra Drept Penal şi Criminologie

IGOR A. CIOBANU

CRIMINOLOGIE

CZU 343.9(075.8)
C 51

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRTII
Ciobanu, Igor A.
Criminologie/ Igor A. Ciobanu; Univ. de Stat din Moldova. Catedra Drept Penal şi Criminologie. – Ch. Cartdidact, 2007 (Tipgrafia „Reclama").
Vol. I-2007. – 210 p.

© Igor A. Ciobanu

ISBN 978-9975-9912-1-6

PARTEA I

CAPITOLUL I
OBIECTUL CRIMINOLOGIEI
CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE

Secţiunea 1
ISTORICUL ŞI EVOLUŢIA CRIMINOLOGIEI

1.1.1. Istoricul criminologiei

De-a lungul mileniilor societatea luptă continuu împotriva celui mai mare flagel al tuturor timpurilor – criminalitatea. În această luptă omenirea a cunoscut atât succese, cât şi înfrângeri. În anumite perioade istorice unele state aveau realizări considerabile, reducând fenomenul infracţionalităţii la minimum, astfel încât oamenii încetau a se mai teme de criminali, deplasându-se liber pe teritoriul ţării, renunţând la lacăte şi uşi *bronate*. Erau timpuri când cuvântul de onoare constituia o garanţie mult mai puternică decât represiunile judiciare.[1] Omenirea cunoaşte chiar *fenomene* de lipsă totală a criminalităţii – în unele state existau anumite zone, în care lipseau crima şi criminalul. De regulă, acestea erau centrele religioase, iar cultura acestora excludea comportamentul *deviant* de la normele generale.

Dar niciodată, nici unui stat, nici unui sistem social nu i-a reuşit să se izbăvească completamente de fenomenul criminalităţii. Mai mult ca atât, la anumite etape istorice acest fenomen era privit ca un satelit obligatoriu al dezvoltării sociale.

Astfel, criminologia pare să aibă origini la fel de îndepărtate ca şi celelalte ştiinţe sociale, deoarece criminalitatea, ca fenomen

[1] Иншаков С., Зарубежная криминология, Москва, 1997, p.5.

social, apare odată cu primele comunităţi umane: "Acolo unde nu există norme şi morală, nu există nici crime".[1]

Mecanismul autoapărării este caracteristic tuturor fiinţelor vii. Iniţial el era întrebuinţat pentru apărarea de atacuri, care în societatea primitivă constituiau o normă, ca mai târziu, la etapa de asociere să capete un caracter de interdicţie. Se consideră că primele preocupări pentru pedepsirea unor comportamente individuale periculoase au fost determinate de necesitatea autoapărării speciei umane, ce se constituia în condiţii naturale vitrege care ameninţau în permanenţă supravieţuirea.[2]

O nouă etapă în dezvoltarea mecanismelor de reacţie împotriva încălcării normelor sociale stabilite a fost determinată de:

- apariţia "răzbunării sângelui";
- întărirea şi centralizarea puterii conducătorului (clanului, hoardei, tribului etc.).

"Răzbunarea sângelui" sporea puterea unui individ aparte, deoarece toţi membrii grupării sociale asigurau şi efectuau patronajul asupra confraţilor mai slabi. Pe de altă parte, "răzbunarea sângelui" capătă un caracter îndelungat, astfel conflictul evoluând de-a lungul anilor. Perspectiva de a intra în conflict cu întreaga grupare socială, şi nu cu un singur individ, a făcut posibilă preîntâmpinarea multor incidente.

Acest mecanism primitiv al apărării sociale a creat posibilitatea unor acţiuni mai efective asupra fenomenului criminalităţii: are loc lărgirea dimensional-temporală a conflictului, implicarea unui număr considerabil de oameni, ceea ce, în ansamblu, duce la minimalizarea şi chiar stoparea exceselor.

Paralel cu "răzbunarea sângelui" are loc întărirea şi centralizarea puterii conducătorului. Iniţial, în rezolvarea

[1] Kinberg O., Basic Problems of Criminology, Copenhagen, a.1935, p.13, citat de D.Szabo, Criminologie, P.U.M., Montreal, a.1967, p.2.

[2] Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică, Criminologie, Ed. Didactică şi Pedagogică R.A., Bucureşti, a. 1994, p.16.

conflictelor, el se baza pe propria forţă fizică, mai târziu aceasta fiind înlocuită de detaşamentul militar. În asemenea mod, interdicţiile conducătorului deveneau cu mult mai eficiente, crescând totodată şi verosimilitatea aplicării pedepsei.

La etapa primară a dezvoltării comunităţilor umane aceste două forme ale reacţiei sociale interacţionau şi se îmbinau reciproc. Răzbunarea era îndreptată, în special, împotriva membrilor altor grupări umane, iar conducătorul acţiona în interiorul grupului.

O dată cu lărgirea şi centralizarea puterii conducătorului are loc alipirea grupărilor sociale mai slabe şi, ca rezultat, "răzbunarea sângelui" este tot mai frecvent întâlnită în interiorul grupării sociale date, ceea ce duce, în consecinţă, la slăbirea ei.

Pe parcursul dezvoltării civilizaţiei umane s-a constatat că, acolo unde există o puternică autoritate centrală, capabilă să rezolve orice conflict, „răzbunarea sângelui" trece treptat în nefiinţă şi viceversa – şi astăzi, la început de mileniu, la unele popoare "răzbunarea sângelui" mai păstrează tradiţiile antice.[1]

Pe măsura dezvoltării mijloacelor de prevenţie contra criminalităţii apare veşnica invenţie a omenirii – închisoarea. Iniţial, în aceste scopuri erau folosite gropile adânci (spre exemplu, în America drept prima închisoare a fost folosită o mină părăsită din localitatea Simsberi). Printre cauzele apariţiei închisorilor am putea evidenţia, în primul rând, faptul că pedeapsa capătă un caracter cu mult mai îndelungat, mai chinuitor şi, în consecinţă, are un efect educativ cu mult mai mare asupra celorlalţi membri ai grupării sociale. Pe de altă parte, deţinuţii puteau fi folosiţi la executarea muncilor grele şi periculoase (astfel apar embrionii ocnelor şi lagărelor de corecţie şi reeducare prin muncă). Pentru ca în sezonul rece deţinuţii să nu moară de frig se construiau încăperi speciale, bine îngrădite şi păzite. În Roma Antică şi Grecia Antică închisorile erau asemănătoare cu cele din prezent.

[1] Чуковский К.И., Дневник, 1901-1929, Москва, 1991, p.271.

În asemenea mod, conducătorul tribului, clanului, hoardei a pus începutul dezvoltării diverselor mijloace şi mecanisme ale reacţiei sociale împotriva criminalităţii, accentul fiind pus pe modelul represiv. Şi ceea ce astăzi ni se pare o cruzime, la o anumită etapă istorică era o necesitate. Anume "răzbunarea sângelui" şi represiunea din partea conducătorului grupării sociale au permis scoaterea omenirii din lumea sălbătăciei şi a haosului, unde, după cum afirma scriitorul american J.London, domina dreptul muşchilor puternici şi al colţilor ascuţiţi. Anume acest fapt a permis supravieţuirea oamenilor mai slabi lor în acele condiţii.

De rând cu formele menţionate de luptă împotriva criminalităţii, un rol deosebit revine religiei, care în scopul valorizării superioare a sentimentului religios considera crima fie ca o manifestare diabolică, fie ca o expresie a păcatului. Astfel justiţia a căpătat aspectul unui dar divin. În acest sens am evidenţia "Codul" lui Hammurabi. Pe stela de diorit negru (ce se află în prezent la muzeul Louvre), unde sunt gravate articolele "Codului" său, Hammurabi este înfăţişat închinându-se zeului Samaş, de la care primeşte textul legii. Aşa s-a conferit esenţa divină activităţii legislative, iar regele urma să le transmită oamenilor, care trebuiau să respecte legile întocmai sub frica unor sancţiuni severe.[1]

Pedepsele aplicate erau considerate ca o plată pentru răul provocat, ori ca o ispăşire a păcatului săvârşit. La baza "Codului" lui Hammurabi se află "*legea talionului*" – "ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, vânătaie pentru vânătaie".[2] Cu toate că, la prima vedere, este declarată egalitatea tuturor membrilor societăţii, totuşi, pedepsele aplicate se diferenţiau în funcţie de poziţia socială a vinovatului sau a părţii lezate. Aşa, preoţii şi demnitarii se bucurau de privilegii când era vorba de delicte minore şi erau aspru

[1] Drâmbă O., Istoria culturii şi civilizaţiei, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, a.1985, pag.77.
[2] Drâmbă O., op.cit., p.185.

pedepsiţi în cazul săvârşirii unor crime grave. Sclavii erau consideraţi ca fiind nişte fiinţe de mâna a doua: "Dacă sclavul cuiva a dat o palmă unui om liber, să i se taie o ureche".[1]

"Codul" lui Hammurabi a fost principalul izvor al reglementării penale la popoarele învecinate cu Babilonul. Multe norme din "Cod" se aplică în Egipt, în timpul Regatului Nou (1650-1085 î.H.). Printre ele pedeapsa cu moartea pentru rebeliune şi conspiraţie contra statului, pentru omor premeditat, viol şi furt din mormintele regale.

Se fac primele încercări de combatere a corupţiei. Judecătorii corupţi primeau pedeapsa capitală, care se executa prin sinuciderea impusă. În majoritatea cazurilor, executarea pedepsei capitale era, însă, înfăptuită prin uciderea cu pietre – lapidare, – care era încredinţată familiei pătimaşului sau întregii comunităţi.

Îmbinând normele barbare ale cutumelor arhaice cu elemente inerente evoluţiei sociale, între care subtilităţile religioase au jucat un rol aparte, popoarele antice au reuşit să dezvolte sisteme legislative şi instituţionale care răspundeau în bună măsură, mai ales prin asprimea lor, scopurilor pentru care fuseseră create.[2]

1.1.2. Evoluţia criminologiei

Termenul "criminologie" este compus din cuvântul latinesc "crimen" care înseamnă crimă (infracţiune) şi cuvântul grecesc "logos" cu sens de cuvânt, idee, ştiinţă.

În acest sens *criminologia* ar fi *ştiinţa care studiază fenomenul criminal* (definiţia criminologiei rezultând din sensul etimologic al cuvintelor).

Ca şi în cazul altor discipline sociale, data apariţiei criminologiei ca ştiinţă nu poate fi stabilită cu exactitate.

---

[1] Ibidem, p.126.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.17.

Pentru prima dată acest termen a fost utilizat în anul 1879 de către antropologul francez Paul Topinard.

Majoritatea autorilor sunt însă de părerea că utilizarea corespunzătoare a acestui termen nu putea avea loc decât o dată cu constituirea criminologiei ca ştiinţă, iar acest lucru s-a produs în *trei etape decisive*:

- Prima etapă e marcată de activitatea celebrului medic militar italian *Cesare Lombroso* (1835-1909), care în baza unei sinteze creatoare, îmbogăţită de propriile sale cercetări, a publicat în anul 1876 lucrarea intitulată "Omul delincvent" ("L'Uomo delinquente"), în care susţine că ar fi găsit imaginea – model a infractorului, descriindu-l ca pe o fiinţă predestinată să comită crime datorită unor stigmate fizice şi psihice înnăscute. C.Lombroso a mai fost supranumit *şi creatorul antropologiei criminale* (unii autori î-l definesc şi ca părinte al *criminologiei antropologice).*[1]

- A doua etapă este legată de activitatea profesorului de drept şi sociologie *Enrico Ferri* (1856-1929), care în lucrarea sa "Sociologia criminală", apărută în a.1881, analizează rolul factorilor sociali în geneza criminalităţii, motiv pentru care a fost considerat întemeietorul criminologiei sociologice.

- A treia etapă, care aduce de fapt şi consacrarea termenului în cercetarea fenomenului criminalităţii este marcată de activitatea magistratului *Raffaelo Garofalo* (1851-1934), a cărui celebră lucrare intitulată "Criminologia", apare la Napoli [2] în anul 1885. Autorul încearcă să depăşească graniţele cu care se confruntă criminologia în secolul al XIX-lea. Anume anul 1885 a

[1] Politic Gabriela, Criminologie (note de curs), Ed. Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, a.1996, p.9.

[2] Politic G., op.cit., p.10 (în alte lucrări se consideră că "Criminologia" lui Garofalo R. a fost publicată pentru prima dată la Torino – Mateuţ Gheorghiţă, Criminologie (note de curs), Arad, a.1993, p.3; 51).

fost considerat de către marea majoritate a criminologilor ca reprezentând momentul naşterii criminologiei ca ştiinţă.

În decursul dezvoltării criminologia a avut mai multe definiţii, deseori determinate de concepţia şi viziunea autorilor, sau în funcţie de momentul istoric şi de gradul de dezvoltare al ştiinţelor sociale şi umane. Ne vom opri în continuare asupra unora dintre cele mai reprezentative definiţii date criminologiei contemporane, subliniind aspectele lor pozitive, cât şi cele negative.

Astfel, la ora actuală, criminologia ar putea fi definită ca o ştiinţă socială, relativ autonomă, auxiliară ştiinţelor penale, cu caracter pluridisciplinar, care studiază starea,structura, dinamica, legităţile cauzale şi condiţiile socio-umane ale criminalităţii, inclusiv de tratament al delincvenţilor, elaborând şi fundamentând modele cauzale şi soluţii de intervenţie preventivă şi de apărare socială contra crimei şi criminalităţii, conform realităţii existente, în interesul dezvoltării societăţii, al progresului şi civilizaţiei.[1] Am considera că este o definiţie prea anevoioasă şi greoaie, necesitând simplificări.

Criminologul francez J. Léauté susţine că "ştiinţa criminologiei este ştiinţa care se ocupă cu studiul ansamblului fenomenului criminal".[2] Este o definiţie foarte corectă, dar prea sintetică, deoarece criminalitatea este un fenomen cu mult mai complex.

Părintele criminologiei americane Edwin H.Sutherland afirmă că criminologia este ştiinţa care studiază "procesele elaborării legilor, ale încălcării acestora şi ale reacţiei sociale împotriva acelora care încalcă legile".[3] Această definiţie acoperă

[1] Politic G., op.cit., p.19.
[2] Léauté J., Criminologie et science pénitenciare, Dalouz, Paris, a.1972, p.11.
[3] Sutherland E., Cressey D., Principes de Criminologie, Paris, Cujas, a.1966, p.19.

aproape, în întregime problematica obiectului de studiu al criminologiei.

La general, autorii moderni pleacă de la definiţia dată de J.Pinatel, după care "criminologia este studiul ştiinţific al omului delincvent şi al delictului",[1] astfel autorul,preluind definitia lui Garofalo, consideră criminologia ca o "ştiinţă completă despre om", ce studiază "cauzele şi remediile comportării sale antisociale".

Criminologia este preocupată să cerceteze cu precădere cauzalitatea criminalităţii, ca fenomen social. Ea este chemată să examineze sursele socio-umane ale crimei şi criminalităţii, ale fiecărei infracţiuni în parte, ale diverselor categorii şi grupe de infracţiuni, precum şi criminalitatea în ansamblu.

Ca ştiinţă criminologia examinează:

- Reacţia socială contra criminalităţii;
- cercetarea problematicii profilaxiei şi terapeuticii sociale a criminalităţii;
- investigarea metodelor şi procedeelor de prevenire şi combatere a crimei şi criminalităţii;
- apărarea socială împotriva crimei.

Criminologia este unica ştiinţă socială, extrajuridică, care oglindeşte societatea, oferă o imagine globală, esenţială şi multilaterală a realităţilor socio-umane. Deci, criminologia este ştiinţa fenomenului infracţionalităţii în ansamblul său şi nu doar a unei părţi a acestuia.

Dorim să relevăm şi o definiţie dată în documentele celui de-al 8-lea Congres al Naţiunilor Unite pentru prevenirea infracţiunii şi tratamentul delincvenţilor (Havana, 27 august – 7 septembrie a.1990): "Criminologia este o disciplină ce analizează cauzele infracţiunilor şi factorii care influenţează apariţia fenomenului infracţional", propunând totodată şi "realizarea unei

[1] Debuyst G., Encyclopedie de la Criminologie, Université Catholique de Louvain, a.1984, p.3.

strategii globale pentru obţinerea unui mecanism de protecţie şi intervenţie preventivă, corespunzător realităţilor şi nevoilor sociale”.[1]

Cu toate diferenţele de formulare astăzi există un consens deplin asupra faptului că disciplina criminologiei studiază criminalitatea – în primul rând ca etiologie, fenomenologie şi mijloace de combatere.

Din acest punct de vedere, formularea cea mai largă a definiţiei criminologiei este aceea de a fi disciplina care se ocupă cu “studiul ştiinţific al criminalităţii şi al profilaxiei acesteia”, iar cea mai exigentă ar fi aceea de a o considera ca “un sistem ştiinţific de cunoştinţe, idei, teorii, metode şi tehnici cu privire la cercetarea criminalităţii şi delincventului şi la elaborarea mijloacelor de prevenire şi combatere a comportamentelor criminale”.[2]

Criminologia nu este singura ştiinţă care se ocupă de acest fenomen. Şi alte ştiinţe au drept obiect de studiu fenomenul infracţionalităţii, dar nu în ansamblu, ci doar o parte a acestuia cum ar fi: dreptul penal, dreptul procesual penal, dreptul execuţional etc. În studiul infracţionalităţii, criminologia utilizează cunoştinţe şi metode de cercetare din domeniile altor ştiinţe, care studiază aspecte separate ale acestui fenomen.

Din acest punct de vedere, putem afirma că criminologia are un caracter *multi-* şi *interdisciplinar*. Având în vedere aceste consideraţii, criminologia poate fi definită ca fiind **ştiinţa socială, extrajuridica, ce studiază fenomenul criminalităţii în ansamblul său sub aspectul stării, structurii şi dinamicii sale, al cauzelor şi condiţiilor care-l determină si/sau favorizează, precum şi modalităţile de profilaxie şi combatere a acestui fenomen.**

---

[1] Dincu Aurel, Bazele criminologiei, Ed. “Proarcadia”, Bucureşti, a. 1993, p.5.
[2] Giurgiu Narcis, Elemente de criminologie, Ed. Fundaţiei “Chemarea”, Iaşi, a.1992, p.4.

Conceptul de criminalitate nu a fost niciodată absolut determinat. Din acest punct de vedere, trebuie menţionat faptul că Codul penal în vigoare, nu face o delimitare în crime şi delicte, consacrând pentru toate faptele antisociale sancţionate de legea penală denumirea unică de *infracţiune*. Cu alte cuvinte, criminalitatea este echivalentă din punct de vedere criminologic cu infracţionalitatea sau delincvenţa.

În acest sens, devine importantă însăşi definiţia dată infracţiunii ca faptă cu caracter antisocial: "Infracţiunea este o faptă (acţiune sau inacţiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvîrşită cu vinovăţie şi pasibilă de pedeapsa penală"[1] (art.14 CP al R.M.). Aici, trăsăturile caracterului antisocial şi de vinovăţie sunt punctele de contact esenţiale dintre cele două planuri – criminologic şi penal – de luptă împotriva infracţionismului, iar trăsătura prevederii formale reprezintă delimitarea zonei de contact.

În literatura de specialitate există părerea că conceptul de criminalitate ar include nu numai infracţiunile, ci şi toate celelalte compartimente umane interzise de legea penală, chiar dacă la concret nu pot fi considerate şi sancţionate ca infracţiuni.[2] Din această categorie ar face parte toate faptele care, deşi sunt prevăzute de legea penală, sunt săvârşite în prezenţa unor cauze care înlătură caracterul social-periculos al lor, cum ar fi faptele comise în legitimă apărare (art. 36 CP al R.M.) etc.

În aceeaşi categorie intră şi faptele care, deşi formal conţin trăsăturile unei infracţiuni, prevăzute de legea penală, însă, fiind lipsite de importanţă, nu prezintă un pericol social (art. 14 alin.(II) CP al R.M.).

Desigur, o faptă comisă în legitimă apărare sau în extremă necesitate, înlătură nu numai ideea de vinovăţie penală, dar şi

[1] Codul Penal al Republicii Moldova (adoptat la 18.04.2002) // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.128-129, 2002.
[2] Dincu Aurel, Criminologie, Bucureşti, a.1984, p.8.

periculozitatea socială inerentă infracţiunii, pentru că acolo unde nu există *animus nocendi* nu există nici pericol social şi nici legal. Putem spune cu deplin temei că dreptul la apărare legitimă nu numai că nu este socialmente periculos, dar este chiar socialmente util, deoarece anihilează agresiunea, prin afirmarea dreptului propriu la o existenţă demnă şi liberă.

Ţinând cont de considerentele evidenţiate, se impune o precizare, conform căreia noţiunea de criminalitate prezintă două accepţiuni:

- una restrânsă (*stricto sensu*) ce desemnează acele categorii de fapte care potrivit legii penale constituie infracţiuni (conform art.14 CP al RM);
- una largă (*lato sensu*) care desemnează orice manifestare deviantă, derogatorie de la regulile de comportare în societate.

Din punctul de vedere al raportului criminalităţii cu activitatea juridică distingem:

- criminalitatea *relevată* sau *aparentă* înţeleasă în sensul de criminalitate descoperită şi înregistrată în statisticile organelor penale din sistemul judiciar. De regulă, cifra criminalităţii relevate este cu mult inferioară celei reale, întrucât nu toate delictele sunt descoperite şi nu toţi delincvenţii sunt identificaţi; de asemenea, unele delicte nu sunt reclamate, altele nu sunt înregistrate, altele sunt retrase de către victimă etc.;
- criminalitatea *neagră* sau *ocultă*, înţeleasă în sensul de criminalitate neînregistrată şi nedescoperită. În celebra sa lucrare, "Criminalitatea gulerelor albe",[1] E.Sutherland, demonstra existenţa unui volum de ilegalitate în anumite afaceri comerciale şi profesiuni din societatea americană. După părerea lui, costul economic al delapidărilor, fraudei asupra consumatorului, afacerilor politice necinstite, comise de înalţi

[1] Sutherland E., White-Collar Criminality, citat de Rădulescu Sorin, Banciu Dan, Sociologia crimei şi criminalităţii, Bucureşti, a.1996, p.84.

funcţionari, depăşeşte, probabil, costul economic al delictelor obişnuite.

La un loc cele două nivele ale criminalităţii constituie criminalitatea *reală*. Ea reprezintă adevărata dimensiune a fenomenului de criminalitate, întrucât grupează ansamblul abaterilor şi încălcărilor penale săvârşite într-o anumită comunitate socială şi într-o anumită perioadă. Chiar dacă unele delicte şi crime nu sunt descoperite din diferite motive, totuşi ele au fost comise în realitate, producând o serie de prejudicii valorilor şi relaţiilor sociale, drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor.

În criminalitatea reală se include şi criminalitatea *judecată*, ce reprezintă acea parte a delincvenţei care este sancţionată, judecată de instanţele penale. Volumul ei este mult diminuat, întrucât nu toate delictele înregistrate şi descoperite ajung să fie judecate. Astfel, unele delicte sunt graţiate şi amnistiate, altele nu se sancţionează datorită împlinirii termenelor legale de prescripţie etc.

Toţi autorii sunt de acord că eforturile criminologiei nu se pot limita numai la investigarea criminalităţii cunoscute. Posibilităţile actuale de investigare şi prognoză pot oferi date şi mijloace de luptă eficiente împotriva fenomenului infracţional în întregul său.

Considerând criminalitatea ca un fenomen complex, cu multiple determinări, aflat în continuă evoluţie, criminologia contemporană tinde spre o orientare realistă şi pragmatică. Cu toate că ea nu a reuşit să descopere legităţi pe deplin controlabile ale apariţiei şi evoluţiei criminalităţii, totuşi, este singura disciplină socială care studiază criminalitatea în totalitatea sa şi este singura în măsură să sintetizeze instrumentajul profilactic şi de combatere necesar.[1]

[1] Sellin Thorsten, Conflictele culturale şi criminalitatea, R.D.P.C., 1959-1960 – citat de Giurgiu Narcis, op. cit., p.12.

Secţiunea II

OBIECTUL DE STUDIU AL CRIMINOLOGIEI

Problema obiectului criminologiei a fost îndelung discutată şi mai continuă să fie încă discutată şi în prezent. Din istoria criminologiei vedem că o lungă perioadă de timp, obiectul de cercetare a fost *infractorul* (Lombroso, Ferri etc.), formulându-se tezele privind tipurile de criminali, rolul eredităţii şi al maladiilor etc. O dată cu dezvoltarea *psihologiei* criminale, analizele şi cercetările infractorului s-au multiplicat, evidenţiindu-se rolul factorilor psihici în cauzalitatea crimelor.[1]

Mai târziu, s-au început cercetări cu privire la rolul factorilor sociali, obţinând chiar rezultate ştiinţifice evidente pe linia sociologiei criminale (Ferri, Sutherland).

Astfel au apărut mai multe puncte de vedere asupra obiectului de studiu al criminologiei, cel mai adesea controversate: de la viziuni pesimiste, precum celebra afirmaţie a lui Thorsten Sellin că "criminologia este o regină fără regat" – făcută în anul 1950, în Raportul general cu privire la "Aspectele sociologice ale criminalităţii", prezentat la cel de-al II-lea Congres Internaţional de Criminologie, care s-a desfăşurat la Paris[2] – până la viziuni optimiste, cum ar fi cele ale lui Laignel-Lavastine şi V.Stanciu, care consideră criminologia ca fiind o superştiinţă.[3]

Concepţiile cu privire la obiectul de studiu reflectă, în mod firesc, particularităţile istorice ale procesului de formare a criminologiei. Faptul că a apărut şi s-a dezvoltat, o perioadă de timp, în cadrul altor discipline ştiinţifice, a dus la o dominare a sistemului conceptual propriu altor discipline.

Încercând să ordonăm problemele din domeniul criminologiei epocii noastre, considerăm necesară separarea

---

[1] Oancea Ion, Probleme de criminologie, Bucureşti, Ed. ALL, a.1998, p.2.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.32.
[3] Stănoiu Rodica Mihaela, Criminologie, Bucureşti, Ed. Oscar Print, a.1997, p.14.

criminologiei moderne în două părţi componente şi anume: criminologie – partea *generală* şi criminologie – partea *specială*. Domeniul său de dezvoltare, cercetare şi studiu fiind destul de vast, impune, pentru o mai bună cunoaştere şi aplicare practică o diviziune[1] în două părţi (cuvântul "diviziune" provine de la latinescul "divisio-onis" şi în vorbirea curentă înseamnă fragmentare, divizare a întregului în părţi, secţiuni şi elemente componente).

Îmbinarea dintre aceste diviziuni principale dă o imagine cuprinzătoare a însuşi domeniului criminologiei moderne, în care apare, pe de o parte, autonomia fiecărei părţi, iar pe de altă parte legătura organică dintre criminologia generală şi criminologia specială; fiecare parte, având o denumire proprie de natură să servească nu numai ca un indicativ teoretic, ci şi ca un cadru adecvat de studiu al problematicii criminologiei moderne.

1.2.1. Criminologie - partea generală

Criminologia este o ştiinţă, alcătuită dintr-o totalitate de idei, concepţii, reguli şi procedee despre cunoaşterea criminalităţii şi a consecinţelor sale. Aceste idei etc., nu apar în mod întâmplător, ci constituie rezultatul cercetării întreprinse asupra domeniului criminalităţii cu ajutorul unor metode şi tehnici adecvate. Totalitatea acestor idei sau concepţii despre criminalitate şi consecinţele sale, necesare înfăptuirii reacţiei sociale contra criminalităţii, formează ştiinţa criminologiei generale.

Criminologia generală abordează probleme fundamentale, cum sunt:

1) premisele criminologiei moderne;
2) criminologia şi domeniul său de cercetare;
3) criminalitatea şi consecinţele sale;
4) victimologia;
5) metodologia cercetării criminalităţii;

[1] Dicţionarul limbii române moderne, Ed. Acad. Rom., Bucureşti, a.1965, p.123.

6) reacţia socială faţă de criminalitate.

Datorită caracterului lor general, comun, categoriile din partea generală au o importanţă deosebită, ele completând, în mod necesar, toate categoriile din partea specială, care capătă eficienţă practică doar atunci când sunt întrunite atât cerinţele criminologiei generale, cât şi cele ce aparţin criminologiei speciale.

În consecinţă, ajungem să definim criminologia generală ca fiind ştiinţa care studiază etiologia criminalităţii, natura şi formele ei de manifestare, dinamica şi consecinţele sale materiale, morale şi politice, în scopul apărării societăţii contra criminalităţii prin metode şi mijloace profilactice eficiente, civilizate şi moderne.[1]

Printr-o formulare şi mai scurtă am putea defini criminologia generală ca **ştiinţa genezei şi profilaxiei criminalităţii, în scopul apărării societăţii contra acestui fenomen social şi consecinţelor sale victimizatoare**.[2]

Denumirea acestei ştiinţe nu este depăşită din punct de vedere istoric, cu toate că obiectul criminologiei cunoaşte modificări în raport cu noile elemente ce apar în societate şi care se impun a fi cercetate şi puse în lumină pe baze ştiinţifice. Această orientare trebuie însă înţeleasă, în sensul că ştiinţa criminologiei nu poate, totuşi, să-şi extindă cercetările, după cum susţin unii autori, în afara ariei fenomenologiei criminalităţii, strict delimitată de către legiuitorul penal.[3]

A include, prin urmare, toate faptele de devianţă în obiectul criminologiei generale ar însemna a transforma această disciplină într-o ştiinţă a devianţei umane şi a o suprapune altor ştiinţe despre om ca, psihiatria, psihologia, sociologia, medicina etc. Obiectul criminologiei generale este tot atât de simplu şi complex, precum şi domeniul criminalităţii într-un spaţiu geografic, teritorial.[4]

---

[1] Gheorghiu I., Criminologie, Bucureşti, a.1970, p.83.
[2] Gheorghiu-Bradet I., Criminologia generală românească, Braşov, a.1993, p.59.
[3] Bizilade George, Orientări noi în criminologie, Bucureşti, a.1985, p.27.
[4] Pop Tr., Criminologie, Cluj, a.1928, p.88.

1.2.2. Criminologie – partea specială

Aici obiectul principal de studiu îl reprezintă criminalitatea în particular, aşa încât în partea specială nu-şi găseşte loc nimic din ceea ce formează domeniul părţii generale, evitându-se astfel orice repetare inutilă. Ele sunt două părţi componente ale disciplinei – criminologia – între care există o perfectă concordanţă, ştiinţific realizată.

Prin structurarea părţii speciale a criminologiei ajungem la studiul infracţiunii concrete şi, apoi, la cercetarea infracţionalităţii existente în domenii restrânse sau largi de activitate.

Sistematizarea părţii speciale foloseşte ca unic criteriu de grupare a infracţiunilor în particular, a categoriilor faptelor generic incriminate în Codul Penal al Republicii Moldova.

Faptul că sectoarele în care se impun investigaţii criminologice sunt numeroase, ne determină să restrângem sfera părţii speciale a criminologiei numai la acele categorii de infracţiuni care ocupă un loc mai important în fenomenul criminalităţii societăţii noastre.

Împărţirea făcută mai sus nu dăunează cu nimic unităţii criminologiei moderne, între ambele părţi existând o concordanţă deplină. În acest studiu nu avem pretenţia de a oferi răspunsuri complete la o problemă controversată, cum e problematica diviziunilor criminologiei moderne. Este suficient să menţionăm că manualele şi cursurile universitare apărute în ultimele decenii nu conţin referiri la diviziunile criminologiei.

Unitatea şi deosebirea între criminologia generală şi specială

Unitatea şi corelaţia indiscutabilă dintre cele două părţi ale criminologiei constă în aceea că *principiile* criminologiei generale în ansamblul lor servesc la definirea fenomenului criminalităţii şi a consecinţelor sale, cu atât mai mult că aceste principii se constituie în baza criminologiei speciale.

Partea specială, pornind de la principiile şi regulile generale, *individualizează* şi *diversifică* conceptul etiologiei şi profilaxiei criminalităţii. Ea cuprinde un fel de indicator al dimensiunii criminalităţii în societate, punând în evidenţă situaţia frecvenţei în cadrul categoriilor (grupelor) de infracţiuni.

Deosebiri între cele două părţi ale criminologiei există, acestea fiind determinate de *obiectul* lor specific. Astfel, pe când partea generală studiază etiologia şi profilaxia fenomenului criminalităţii în general, partea specială studiază etiologia şi profilaxia infracţiunii, în particular, pe categorii şi tipuri de infracţiuni (infractori).

1.2.3. Criminalitatea – obiect de studiu al criminologiei

Criminalitatea desemnează ansamblul comportamentelor umane considerate infracţiuni, incriminate şi sancţionate de legea penală.

Conţinutul *conceptului de criminalitate* cuprinde *ansamblul infracţiunilor săvârşite într-o perioadă determinată, în cadrul unui teritoriu naţional-statal.*

Ca ştiinţă, criminologia abordează prioritar problemele stării, structurii, dinamicii şi, mai ales, ale cauzalităţii criminalităţii ca fenomen socio-uman, precum şi problemele apărării sociale a valorilor ocrotite de legea penală contra criminalităţii.

Conţinutul conceptului de criminalitate include nu numai infracţiunile, ci şi toate faptele prevăzute de legea penală, chiar dacă, în consecinţă, acestea nu întrunesc condiţiile înaintate de lege pentru a fi calificate ca infracţiuni. Din această categorie fac parte toate faptele care, deşi incriminate de legea penală, din pricina unor situaţii înlătură caracterul penal al faptei şi exclud răspunderea penală cu aplicarea unei sancţiuni penale, cum sunt faptele săvârşite în legitimă apărare, extremă necesitate, din cauza unei constrângeri etc.

Ca ştiinţă, criminologia abordează şi examinează sistemul de măsuri de prevenire şi de apărare socială contra criminalităţii.

Cercetarea şi explicarea etiologică a crimei şi criminalităţii contribuie la cunoaşterea reală, veridică, esenţială a fenomenului criminalităţii şi foloseşte la elaborarea metodelor şi mijloacelor de intervenţie preventivă şi de apărare socială contra criminalităţii.[1]

Criminalitatea este un "lux" pe care societatea îl suportă cu greu. De aceea, apariţia criminologiei ca ştiinţă a cauzelor fenomenului criminalităţii nu este întâmplătoare. Consecinţele sociale din ce în ce mai grave ale criminalităţii ameninţau puternic structurile statale, solicitând soluţii cât mai urgente. Cursul ascendent al criminalităţii, dimensiunile şi formele noi ale acestui fenomen, au creat nevoile cercetării sistematice a criminalităţii, au stat la originea apariţiei criminologiei ca ştiinţă.

Escaladarea fără precedent a criminalităţii are ca urmare creşterea tributului pe care societatea contemporană îl plăteşte pentru combaterea acestui flagel şi în consecinţă, suferă calitatea vieţii în diferite state. Criminalitatea face să crească preţurile la aproape toate bunurile de consum, fie direct, fie indirect, ea încarcă lista impozitelor.

Într-un raport publicat în Statele Unite se arată: "Impactul economic al infracţiunii nu scuteşte pe nimeni, în toate grupurile societăţii şi în toate regiunile ţării".[2] În termenii acestui raport criminalitatea costă în SUA aproximativ 420 de dolari pe an/locuitor. Proporţia cheltuielilor înscrise în buget pentru lupta împotriva criminalităţii varia între 2 şi 16%; în medie reprezentând 3% din bugetele ţărilor bogate faţă de 9% din bugetele ţărilor sărace.

Criminologia, de la apariţia ei şi până astăzi, a fost şi este preocupată de dezvăluirea cauzelor criminalităţii, găsirea soluţiilor sau remediilor pentru a evita sau a diminua consecinţele economice şi sociale apărute ca urmare a expansiunii criminalităţii,

[1] Bulai C., Premise teoretice şi metodologice ale cercetării criminologice, în „Studii şi cercetări juridice", Nr.3, a.1970, p.386.
[2] Dincu Aurel, op. cit., p.30.

de elaborarea modelelor de luptă pentru prevenirea şi combaterea criminalităţii şi pentru tratamentul delincvenţilor.

1.2.4. Aspectele fenomenologice ale criminalităţii

În cadrul obiectului de studiu al criminologiei putem distinge mai multe diviziuni. Printre ele, – aspectele fenomenologice ale criminalităţii, personalitatea infractorului precum şi metodologia de prevenire şi combatere a criminalităţii.

1) *Aspectele fenomenologice* ale criminalităţii pot fi:
   - generale şi
   - individuale.

Aspectele generale se referă la fenomenul criminalităţii în ansamblul său, incluzând toate manifestările antisociale, indiferent de genurile sau tipurile de infracţiuni.

Aspectele individuale cuprind diverse genuri, tipuri, categorii şi specii de infracţiuni (de ex.: furt, jaf, tâlhărie sau infracţiuni de sustragere etc.).

Tot sub acest aspect se studiază structura cantitativă a infracţiunii, numărul şi felul infracţiunilor, cauzele şi condiţiile care generează sau favorizează săvârşirea infracţiunilor, dinamica acestora, aspectul calitativ etc. Tot în acest context se studiază şi faptele care nu sunt infracţiuni, dar preced, determină sau însoţesc fenomenul criminalităţii, având o vocaţie criminogenă recunoscută: şomajul, alcoolismul, prostituţia, sărăcia, incultura etc.

2) Un alt aspect fenomenologic îl reprezintă *personalitatea infractorului*, şi anume particularităţile bio-psiho-sociale ale individului, aptitudinile, caracterul şi temperamentul său, care pot influenţa comportamentul deviant.

Personalitatea infractorului poate fi studiată atât la general cât şi pe categorii de infractori: delincvenţa juvenilă, feminină, infractori primari şi recidivişti etc.

3) Unul din cele mai importante aspecte fenomenologice îl reprezintă elaborarea *metodelor de profilaxie şi*

combatere a fenomenului criminalităţii. Scopul acestor metode constă în diminuarea fenomenului criminalităţii, în prevenirea prin diferite mijloace a săvârşirii de noi crime.

Din cele arătate mai sus rezultă că criminologia studiază criminalitatea în toată complexitatea ei bio-psiho-socială, ocupându-se şi de profilaxia şi combaterea ei. Studiind criminalitatea ca fenomen al realităţii umane, criminologia urmăreşte să surprindă anume *constantele, procesele* ori *conexiunile* de ordin intern sau extern, care sunt de natură a exprima principalii factori de geneză a criminalităţii. La fel, este de menţionat faptul că în ultimele decenii preocupările criminologilor pentru investigarea personalităţii criminale au sporit foarte mult.

Ştiinţa comportamentului uman, ca o ştiinţă în formare, a acumulat o bogată experienţă din psihologie, psihiatrie, medicină etc. Tendinţa este absolut firească, pentru că, până la urmă, infracţiunea reprezintă produsul unor manifestări de conştiinţă, forma de exprimare a unei personalităţi care prelucrează şi reflectă într-un mod cu totul personal factorii negativi de influenţare. În acest sens, criminologia manifestă un viu interes pentru studierea factorilor care pot contribui la formarea şi influenţarea personalităţii infractorului, cum ar fi: particularităţile de micro- şi macromediu şi posibilităţile lor de influenţare negativă a comportamentului, modul de trai, nivelul de instruire şi educaţie, profesiunea sau ocupaţia, cercul de prieteni etc., pentru a descoperi şi a înţelege cauzele comportamentului deviant.

1.2.5. Obiectul criminologiei – subiect al controverselor teoretice

Unul din punctele sensibile ale controverselor ştiinţifice din domeniul criminologiei îl reprezintă obiectul său de studiu.

Orientarea cercetării ştiinţifice către subiectul actului infracţional – infractorul, - a constituit o constantă a poziţiilor

teoretice[1] care consideră personalitatea individuală drept cauză prioritară în săvârşirea faptelor antisociale.[2] Aici există o arie foarte largă de modele explicative ce aparţin diverselor teorii, de la cele de tip ereditar, predispozant delincvenţiale, psihologice, psihiatrice, până la teoriile "personalităţii criminale" moderne. De aici şi mulţimea conceptelor utilizate: *infractor, delincvent, criminal, deviant* etc.

La fel, specialiştii care abordează criminalitatea de pe poziţiile sociologiei şi psihologiei sociale, consideră că obiectul criminologiei îl constituie *fapta antisocială*.

Ei i se oferă, uneori, accepţiuni care depăşesc sfera legii. Astfel, Thorsten Sellin înţelege prin crimă orice încălcare a normelor de conduită în societate, iar criminologul german Hans Goppinger susţine că infracţiunea, ca obiect al criminologiei, trebuie să fie privită în strânsă legătură cu religia, morala şi cultura.[3]

Perioada de după cel de-al doilea război mondial a marcat o puternică afirmare a criminologiei. Mulţimea reuniunilor internaţionale la acest capitol a constituit un bun prilej de a analiza problematica obiectului criminologiei.

Criminologii deceniilor 6 şi 7 ai secolului trecut au reuşit o unificare, în planul obiectului de studiu, al problematicii referitoare la fenomenul de "*3K*": *crimă, criminal şi criminalitate*.

Printre cei mai de vază exponenţi ai criminologiei din această perioadă îi evidenţiem pe *Hermann Mannheim* şi *Jean Pinatel*.

Hermann Mannheim – avocat şi specialist în ştiinţe politice, cu o largă experienţă juridică în Germania prenazistă, unde a fost

[1] Cercetarea criminologică a fost iniţiată de antropologi, care au preferat studiul *infractorului* (n.a.)

[2] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, Ed.Academiei, Bucureşti, a.1989, p.17.

[3] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.33 şi în cont.

judecător la Curtea de Apel din Berlin şi profesor de drept penal şi procedură penală la Universitatea din Berlin.

În a. 1934 s-a stabilit cu traiul în Marea Britanie, unde timp de două decenii a fost profesor de criminologie la Universitatea din Londra. Mai mulţi ani a deţinut funcţia de Preşedinte al Comisiei Ştiinţifice a Societăţii Internaţionale de Criminologie şi a fost membru al Consiliului de Conducere al Societăţii.

A publicat numeroase lucrări de referinţă în criminologie, printre care:

- Dilema reformei penale (a.1939);
- Război şi criminalitate (a.1941);
- Tineri infractori (a.1942);
- Pionerii criminologiei (a.1955);
- Criminologia comparată (a.1965).

H.Mannheim susţine că prin criminologie, în *sens restrâns,* se înţelege *studiul crimei*, iar în *sens larg*, se includ *penologia, metodele de prevenire* a criminalităţii, de tratament şi resocializare a infractorilor. Autorul consideră că este absolut necesară descoperirea cauzelor criminalităţii, în scopul identificării măsurilor de luptă împotriva acestui fenomen.

Jean Pinatel – jurist şi magistrat, inspector general în administraţia franceză, preşedinte al Societăţii Internaţionale de Criminologie, a publicat un şir de lucrări ştiinţifice, printre care:

- Tratat de drept penal şi criminologie (a.1963);
- Societatea criminogenă (a.1971);
- Criminologia şi administrarea justiţiei penale (a.1979);
- Criminologia şi societatea represivă (a.1981).

J.Pinatel concepe obiectul de studiu al criminologiei în trei planuri:

- cel al *crimei* – care se ocupă de studiul actului criminal;

- cel al *criminalului* – care studiază caracteristicile infractorilor şi factorii care au influenţat formarea şi evoluţia acestora;
- cel al *criminalităţii* – care studiază ansamblul faptelor criminale, săvârşite pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp.

De rând cu criminologii germani, francezi, americani ş.a., o contribuţie deosebită au adus-o şi criminologii români. Astfel, *Dr. Rodica Mihaela Stănoiu*[1] consideră că *obiectul* generic al criminologiei îl *reprezintă criminalitatea ca fenomen social global.*

Acest concept se deosebeşte de acela de totalitate a infracţiunilor săvârşite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp. Ţinând seama de măsura în care criminalitatea este cunoscută, precum şi de măsura în care se reacţionează prin mijloacele dreptului penal împotriva acesteia[2], se face distincţie între criminalitatea reală, aparentă şi ocultă.

Obiectul criminologiei are în vedere *criminalitatea reală*, cercetarea ştiinţifică încercând, prin metode şi tehnici din ce în ce mai perfecţionate, să surprindă dimensiunile reale ale fenomenului.

În ultimele decenii s-a ridicat problema, dacă în obiectul criminologiei nu ar trebui inclusă şi *victima infracţiunii*.[3] Unele studii de criminologie au evidenţiat, în special în cazul grupului de infracţiuni contra persoanei şi contra proprietăţii, o anumită relaţie între infractor şi victimă, relaţie ce nu poate fi neglijată în cadrul unui model cauzal complex. Şi cu toată existenţa unei discipline autonome, denumită "victimologie", studiul raporturilor dintre autorul infracţiunii şi victimă ocupă astăzi un spaţiu foarte

[1] Stănoiu Rodica Mihaela, Criminologie, Bucureşti, a.1997, p.21-23.
[2] Antoniu G., Bulai C., Chivenlescu G., Dicţionar juridic penal, Bucureşti, a.1976, p.83.
[3] Stănoiu R.M., op.cit., p.22.

important în cercetarea criminologică. În concluzie, în obiectul criminologiei se include şi victima infracţiunii.

Gh. Nistoreanu şi C.Păun, făcând o analiză teoretică, consideră că *obiectul de studiu* al criminologiei include: *criminalitatea ca fenomen social, infracţiunea, infractorul, victima şi reacţia socială împotriva criminalităţii*.[1]

La rândul său, *Ion Oancea*[2] consideră că *obiectul criminologiei este criminalitatea*, care are un şir de trăsături specifice.

Ca primă trăsătură a criminalităţii este considerat faptul că ea constituie un *fenomen social* care constă într-un ansamblu de crime săvârşite într-un anumit teritoriu şi într-o perioadă determinată de timp. Criminalitatea devine obiectul de studiu al unei discipline speciale, fiind un fenomen social real care cuprinde o totalitate de fapte săvârşite, iar această totalitate de fapte reprezintă o realitate obiectivă şi observabilă.

Criminalitatea este şi un *fenomen juridic*, faptele săvârşite fiind în prealabil incriminate şi pedepsite de legea penală: crimele, prevăzute de legea penală, ce reprezintă un plus, în sensul că ele sunt consacrate prin lege şi cetăţenii pot cunoaşte dinainte faptele interzise, astfel putându-se abţine de la săvârşirea lor.

Criminalitatea este un *fenomen antisocial*, o faptă oprită în conştiinţa socială, fapta fiind prin conţinutul ei antisocială (de ex. omorul, vătămarea integrităţii corporale, deteriorarea sau distrugerea bunurilor etc.). O faptă este crimă, spunea sociologul Durkheim, fiindcă, în prealabil, este antisocială şi apoi este sancţionată cu o pedeapsă. Crima este actul care atrage o pedeapsă.[3] Aceasta este o trăsătură obiectivă şi comună tuturor infracţiunilor.

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.39-42.
[2] Oancea I., op. cit., p. 2-6.
[3] Ibidem.

O altă trăsătură a criminalităţii constă în aceea că este un *fenomen unitar*. La prima vedere, criminalitatea este alcătuită dintr-o mare diversitate de fapte, de la crime contra normelor de convieţuire socială (parazitismul social etc.) şi până la omoruri premeditate. Cu toate acestea, criminalitatea este un fenomen unitar, fiindcă toate infracţiunile au o trăsătură comună, anume toate prezintă un *pericol social grav*. Aceasta dă unitate întregului fenomen criminal şi face posibil ca el să devină obiect al ştiinţei criminologice. Cu toate că criminalitatea este compusă dintr-o masă eterogenă de infracţiuni, ea este un fenomen social *omogen*: infracţiunile care alcătuiesc criminalitatea sunt fapte asemănătoare, au trăsături comune, produc o *reacţie socială* puternică, reacţie de protest.

Criminalitatea este *relativă* şi *schimbătoare*, în sensul că unele fapte îşi pierd caracterul infracţional şi apar altele. În acest fel criminalitatea este un fenomen *repetabil* şi, deci, *persistent*. Unii criminologi au observat că orice fapt social se caracterizează prin aceea că "prezintă o anumită repetare, o anumită frecvenţă în decursul timpului".[1] Acest lucru este evident în special când este vorba de infracţiuni contra bunurilor. În toate ţările, în codurile penale respective există acest volum de fapte infracţionale care se repetă, care persistă şi se schimbă ori dispar mai greu.

După cum scria A.Cuvillier[2]: "Orice fapt social este şi un fapt numeric şi statistic; orice problemă socială este şi o problemă statistică". La concret, criminalitatea, fiind o totalitate de fapte penale săvârşite, devine un fenomen social *cantitativ*, ce se exprimă prin cifre, indici, reprezentând criminalitatea unei zone, regiuni, ţări, dintr-o anumită perioadă de timp.

Ca fenomen cantitativ, criminalitatea exprimă şi o anumită *calitate*, aceea de fenomen social negativ şi periculos.

---

[1] Cuvillier A., Obiectul şi metodele sociologice, în Sociologia franceză contemporană, Ed. Politică, Bucureşti, a.1971, p.28-29.
[2] Ibidem.

Având în vedere cele de mai sus vedem că criminalitatea întruneşte toate condiţiile necesare unui fenomen supus studiului, iar criminologia devine o ştiinţă, care, ca orice ştiinţă, trebuie să descrie şi să analizeze acest fenomen şi să îl explice, să îi descifreze cauzele şi să descopere regularităţile, corelaţiile şi legităţile după care apare, se desfăşoară, se modifică ori dispare.

1.2.6. Funcţiile criminologiei

Corespunzător direcţiilor activităţii criminologiei moderne funcţiile ei sunt legate de obiectul şi scopul acestei discipline. În această problemă există opinii contradictorii[1] şi autorii moderni pleacă de la două funcţii – descriptivă şi explicativă (Gh.Nistoreanu, C.Păun[2]); alţii, la aceste două, mai adaogă şi funcţia previzională (I.Oancea[3]). Această funcţie – previzională – este înlocuită de unii autori prin funcţiile *predictivă* şi *profilactică* (R.M.Stănoiu[4], G.Politic[5]; I.Gheorghiu-Brădet[6]).

La rândul său, A.Dincu[7] defineşte funcţia *aplicativă* şi *prospectivă*.

Vom încerca, pe scurt, a face o trecere în revistă a tuturor funcţiilor criminologiei, menţionate mai sus. Cea mai mare parte a reprezentanţilor consideră că aceasta are o funcţie *descriptivă* şi una *explicativă*.[8]

1) Funcţia descriptivă

[1] Pinatel Jean, Tratat de criminologie, Paris, a.1980, p.43 şi în cont.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.44-51.
[3] Oancea I, op.cit., p.11-13.
[4] Stănoiu R.M., op.cit., p.26-29.
[5] Politic G., op.cit., p.30-39.
[6] Gheorghiu-Brădet I., op.cit., p.62-63.
[7] Dincu A., op.cit, p.34-39.
[8] Nistoreanu Gh., Păun C., ibidem.

Aici părerile autorilor sunt unanime în a considera fenomenologia[1] criminalităţii ca o etapă obligatorie în cunoaşterea obiectului de cercetare al criminologiei. Descrierea fenomenului criminalităţii a constituit, de-a lungul timpului, o preocupare constantă în criminologie, având în vedere atât continuitatea istorică (şcoala cartografică şi derivatele sale ulterioare) cât şi interesul deosebit pe care îl acordă cercetărilor de ordin cantitativ.

Utilizând metode şi tehnici de prelucrare a datelor simple sau complicate, vechi sau noi, promotorii acestei funcţii au încercat să demonstreze existenţa unor diferenţe semnificative între infractori, precum şi evoluţia stării infracţionale pe un anumit teritoriu, într-o perioadă de timp dată.

Principalele concepte operaţionale de ordin descriptiv, pe care criminologia le utilizează sunt: mediul, terenul, personalitatea şi actul.

Mediul este un concept operaţional care are mai multe sensuri:

- mediul *fizic* (*geografic*) ce reprezintă mediul natural, înconjurător, în care locuiesc oamenii;
- mediul *social* (la nivel macrosocial sau microsocial) ce poate lua formele de mediu *ecologic*, *economic*, *cultural* etc.

La rândul său mediul social se divizează în mediu social global şi mediu personal:

- *mediul social global* cuprinde totalitatea factorilor de natură istorică, culturală etc., care determină influenţele comune asupra tuturor membrilor societăţii;
- *mediul personal* (numit şi psihosocial) cuprinde scopurile şi acţiunile colective ale oamenilor, diferite modele de

[1] "Fenomenologia – studiul descriptiv al unui ansamblu de fenomene" – Popescu – Neveanu P., Dicţionar de psihologie, Ed.Albatros, Bucureşti, a.1978, p.268.

comportament, scheme de valori şi norme. Această varietate de mediu este privită de belgianul E. de Greff în următoarea formulă:[1]

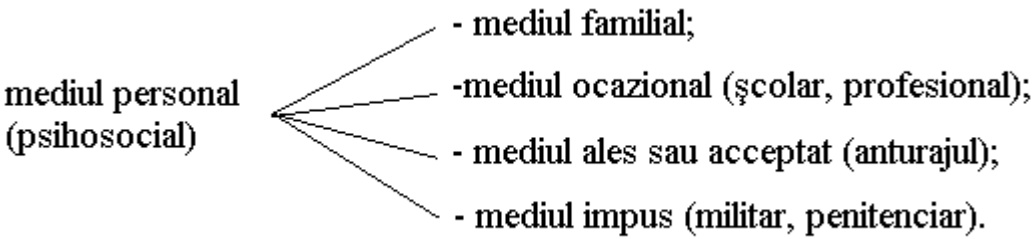

Terenul se foloseşte pentru desemnarea trăsăturilor de ordin *bioconstituţional* ale individului. În scopul determinării sferei acestui concept, J.Pinatel[2] face următoarele precizări:

- la baza acestor trăsături se află *ereditatea* (moştenirea genetică);
- dacă la ereditate se adaugă *mutaţiile genetice* se obţine *nativul*;
- adăugând la nativ anumite modificări intervenite asupra fătului, obţinem *congenitalul*;
- la congenital, dacă adăugăm modificările somatice ce intervin o dată cu creşterea, obţinem *constituţionalul;*
- dacă, la final, am adăuga la constituţional modificările determinate de influenţele fizice şi psihice de-a lungul existenţei umane – am obţine *terenul*.

Personalitatea. Psihologia defineşte personalitatea ca un subiect uman ce posedă o unitate bio-psiho-socială, ce poartă funcţii epistemice, pragmatice şi axiologice.[3]

Personalitatea ca un concept criminologic cuprinde noţiunea psihosocială şi noţiunea juridico-penală a infractorului. Astfel, o putem defini ca reprezentând ansamblul trăsăturilor,

[1] E.de Greff, Introduction à la criminologie, Bruxelles, a.1946, p.83-92.
[2] Pinatel J., op. cit., p.46.
[3] Popescu – Neveanu P., op. cit., p.532.

biopsihologice specifice şi stabile ale unui om care cu vinovăţie a săvârşit o faptă, prevăzută de legea penală ca infracţiune. (Acest concept îl vom trata pe larg într-un capitol ulterior).

Situaţia – ansamblul de împrejurări obiective şi subiective ce precede actul criminal în care se implică personalitatea.

Criminologul Olof Kinberg[1] a acordat o importanţă deosebită acestui concept operaţional, şi mai ales, situaţiei *premisă* şi *actului infracţional*, care în viziunea sa constituie răspunsul prin care personalitatea îl dă unei anumite situaţii premisă. Deci, distingem:

- situaţii *specifice* sau *periculoase* (ocazia de a săvârşi crima nu trebuie căutată de infractor);
- situaţii *nespecifice* sau amorfe (ocazia trebuie căutată de infractor);
- situaţii *mixte* sau *intermediare* (pe de o parte, situaţia este căutată, iar pe de altă parte, există un stimul specific, o presiune exercitată asupra individului pentru a comite fapta).

Actul infracţional constituie răspunsul pe care personalitatea îl dă unei situaţii anumite. În criminologia clinică, complexul "personalitate – situaţia premisă", şi "situaţie premisă – personalitate",[2] constituie schema fundamentală a funcţiei descriptive, denumită şi "drumul omului criminal".[3]

În acelaşi timp, funcţia descriptivă implică explicarea caracterelor definitorii ale fenomenului criminalităţii, precum şi corelaţia dintre criminalitate şi factorii politici, economici, culturali, demografici etc.

În realizarea acestei funcţii complexe se folosesc metode şi tehnici adecvate, între care cel mai frecvent este utilizată statistica

[1] Kinberg O., Les situations psychologiques précriminelles révelatrices des caractères l'état dangereux , Bulletin de la SYC, a. 1951, p.11-26.
[2] Gheorghiu-Brădet I., op. cit., p.62.
[3] Antoniu George şi col., Dicţionar juridic penal, Bucureşti, a.1972, p.22.

judiciară penală. Criminologia nu dispune, însă, de un sistem statistic propriu,[1] fiind nevoită să apeleze la datele statistice întocmite în alte domenii de activitate: judiciar, economic, cultural, demografic etc.

În concluzie, funcţia descriptivă constă în studierea şi consemnarea datelor privind volumul criminalităţii într-o unitate dimensional-temporală. Tot prin funcţia descriptivă se realizează cunoaşterea *structurii* criminalităţii. De asemenea, prin cercetarea descriptivă se obţin cunoştinţe privind felurile criminalităţii după vârsta autorilor (criminalitate minoră – majoră), după *locul* săvârşirii (criminalitate urbană – rurală). În sfârşit, obţinem date necesare privind *corelaţia* criminalităţii cu alte fenomene sociale (crize economice etc.).

Fiind de acord cu importanţa cercetărilor de ordin descriptiv, majoritatea criminologilor consideră, însă, că ştiinţa criminologiei nu se poate limita doar la latura cantitativă a fenomenului criminalităţii.[2]

2) Funcţia explicativă

Cunoaşterea reală a fenomenului criminalităţii, în special cunoaşterea cauzelor, se realizează prin funcţia explicativă a criminologiei, care conduce la o analiză mai adâncă a crimei, la o explicare mai largă a naturii, esenţei, cauzelor care determină sau favorizează fenomenul infracţional.

Cercetarea etiologică a preocupat majoritatea criminologilor, deoarece omul şi mediul sunt cei doi factori ai unei crime.

Funcţia explicativă este bazată pe următoarele concepte operaţionale: *cauză, condiţie, efect, factor, mobil* şi *indice*. Acestea sunt nişte categorii filosofice:

---

[1] Ionescu J., Rădulescu Gh., Trestianu E., Unele concluzii cu privire la dinamica criminalităţii în România în perioada a.a. 1965-1980, în vol. „Simpozionul naţional de criminologie", p.460.

[2] Stănoiu R.M., op. cit., p.27.

- *cauza* este un element care determină producerea fenomenului;
- *condiţia* este elementul favorizator;
- *factorul* este elementul care, într-o măsură mai mare sau mai mică, are legătură cu crima. În timp ce factorul criminogen poate fi orice element obiectiv care intervine în producerea infracţiunii, *indicele* este un simptom care permite un diagnostic criminologic pus societăţii sau grupului studiat.

În cazul funcţiei explicative au apărut concepte noi ale fenomenului criminal, care se exprimă în anumite idei sau concepte ştiinţifice necesare. Astfel sunt:

- conceptul de persoană care comite infracţiunea (*conceptul de personalitate*);
- conceptul de *criminogeneză* (cauzele producerii crimei);
- conceptul de *criminodinamică* (cursul, mişcarea, dezvoltarea criminalităţii);
- factor *criminogen* (cauză criminogenă).[1]

3) Funcţia predictivă

Apariţia noilor forme de criminalitate preocupă tot mai mult forurile statale şi suprastatale. În lucrarea "Societatea criminogenă", J.Pinatel afirmă: "Dacă până în ultima vreme criminalitatea se afla sub dependenţa variabilelor geografice, economice, culturale şi politice naturale sau regionale, vedem că ea este guvernată în prezent de un factor comun care este factorul ştiinţific şi tehnic. Acest factor tinde să unifice eforturile şi evoluţia generală a criminalităţii şi să reducă influenţa variabilelor naţionale sau regionale".[2]

[1] Oancea I., op.cit., p.12.
[2] Pinatel J., Societatea criminogenă, citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit, p.50.

Pentru alcătuirea modelelor predictive, criminologia apelează la modele ştiinţifice din alte domenii ale cunoaşterii, de la modele matematice, până la cele informatice şi euristice.[1]

Funcţia predictivă a criminologiei recunoaşte că evoluţia unui fenomen cu o determinare atât de complexă cum este criminalitatea poate fi anticipată.

Conceptele operaţionale de ordin predictiv sunt şi ele foarte variate. Printre acestea sunt şi: *prezentul, viitorul, probabilitatea, similitudinea, extrapolarea, hazardul, riscul, prognosticul* (sau prognoza).

Predicţia urmăreşte cel puţin două obiective:

1) anticiparea unor schimbări ale fenomenului criminalităţii (volum, intensitate, structură, frecvenţă, consecinţe etc.), în perioade determinate de timp (ore, zile, săptămâni, luni, ani);

2) evaluarea probabilităţii producerii infracţiunilor (aici se încearcă să se evalueze posibilitatea producerii evenimentului la o vârstă timpurie precum şi posibilitatea repetării evenimentului (posibilitatea recidivei).

4) Funcţia profilactică (mai este numită şi preventivă). Asemănător medicinii, criminologia clinică are meritul de a fi adus în prim plan cerinţa studierii problematicii profilaxiei criminalităţii, a problemelor studierii unor mijloace de tratament menite a contribui la prevenirea criminalităţii.

Funcţia profilactică a criminologiei se materializează în sintetizarea rezultatelor privind etiologia criminalităţii, în îmbinarea lor logică şi transpunerea acestora într-un sistem de măsuri de prevenire şi combatere a fenomenului infracţional.

[1] "Euristica – ştiinţa despre studierea activităţii creatoare, a metodologiei şi tehnicii inovaţiei intelectuale", - Mic dicţionar encicopedic, Bucureşti, a.1978, p.356.

Valoarea profilactică şi, mai ales, eficienţa profilactică a criminologiei generale şi speciale depind de măsura în care sunt realizate şi celelalte funcţii ale criminologiei moderne.

Conceptele operaţionale pe care criminologia le utilizează în domeniul preventiv – profilaxie generală, reacţie socială generală, tratament criminogen general etc., sunt corespunzătoare obiectului criminologiei generale, iar conceptele: profilaxie specială, reintegrare socială a infractorului, tratamentul victimei etc., se află în perimetrul criminologie – partea specială.

În concluzie putem afirma că funcţia profilactică a criminologiei se materializează în sintetizarea rezultatelor privind etiologia criminalităţii, iar conceptele de ordin profilactic, pe care criminologia le utilizează sunt: tratament, reintegrare, resocializare etc.

1.2.7. Ramurile criminologiei

În prezent, criminologia cunoaşte o mare dezvoltare încât se poate vorbi de mai multe ramuri sau subramuri ale ei. Această dezvoltare se explică prin faptul că, pe de o parte, fenomenul criminal însuşi s-a amplificat şi diversificat, că unele forme ale acestuia au devenit, în unele ţări, de-a dreptul îngrijorătoare – de ex. infracţionalitatea juvenilă, recidivismul etc. Pe de altă parte, necesităţile practice ale combaterii criminalităţii contemporane au impus cercetarea mai atentă a cauzelor şi condiţiilor acestui fenomen antisocial, precum şi cercetarea mai asiduă a mijloacelor de combatere. În sfârşit, criminologia s-a amplificat, fiindcă, între timp, au progresat mult ştiinţele sociale (demografia, economia politică, sociologia) şi ştiinţele umane (biologia, psihologia, medicina etc.), ceea ce a determinat şi dezvoltarea ştiinţei criminologiei. Luându-se în considerare aspectele multiple ale criminalităţii, posibilităţile de cuprindere a problemelor ce vor fi cercetate, precum şi ramurile conturate până acum, vom putea menţiona mai multe ramuri ale criminologiei.

1. **Criminologia generală**

Este o ramură cu caracter general, ramură ce îmbrăţişează studiul întregului fenomen al criminalităţii, începând cu criminalitatea – fenomen social sau de masă (volum, stare, întindere, dinamică), continuând cu criminalul, crima, mijloacele de luptă, cauzele generale şi mijloacele principale de combatere etc. Ea cuprinde, de asemenea, date generale despre criminali, cum este criminalitatea după vârstă (criminalitatea minorilor, criminalitatea majorilor), criminalitatea după sex (criminalitatea bărbaţilor, a femeilor). Privită în felul acesta, criminologia generală este o ramură de sinteză a criminologiei. Pentru aceasta, criminologia generală ţine seama şi de cercetările şi concluziile celorlalte ştiinţe despre criminalitate, cum este statistica penală, sociologia criminală, psihologia criminală, antropologia sau biologia criminală.

2. **Criminologia specială (sectorială)**

Teoretic, această ramură a criminologiei se ocupă cu studiul unor părţi din criminalitate, bunăoară: criminalitate contra persoanei – infracţiuni de omor, de vătămare corporală, viol etc.; criminalitate contra proprietăţii publice ori private (infracţiuni de furt, tâlhărie, distrugere, delapidare, înşelăciune etc.). Tot de criminologia specială aparţin studiile privind pe criminali, mai exact cele referitoare la studiul unor anumite categorii de criminali, bunăoară: criminalitatea minorilor, criminalitatea majorilor, criminalitatea femeilor sau criminalitatea recidiviştilor (recidivismul), criminalitatea de violenţă, criminalitatea organizată.

Cercetările de criminologie specială sunt deosebit de importante, fiindcă privesc părţi mai restrânse din criminalitate, dar părţi mai unitare atât prin faptele – infracţiunile ce-o compun, cât şi persoanele antrenate în aceste fapte, precum şi locul ce-l deţine o anumită criminalitate în cadrul general al criminalităţii. De asemenea, cauzele care determină un asemenea sector de

criminalitate sunt asemănătoare, de exemplu, cauzele infracţiunilor contra persoanei – omor, vătămări. Trebuie reţinut că concluziile şi rezultatele cercetătorilor privind grupuri de infracţiuni pot fi preluate de criminologia generală în vederea generalizărilor necesare. Când în criminologia generală se va aborda problema cauzelor şi condiţiilor infracţiunii în general, se va ţine seama de aceste rezultate parţiale, rezultate obţinute pe baza unor cercetări privind infracţiuni speciale – adică criminologia specială.

Criminologia teoretică este o ramură a criminologiei care nu se confundă cu criminologia generală; ea se caracterizează prin aceea că studiază teoretic şi mai puţin aplicativ probleme de bază ale criminologiei. În literatura de specialitate există două lucrări de mare ţinută de materiale, anume "Criminologia teoretică" a americanului George Vold şi "Criminologia comparativă" a englezului (de origine german) Hermann Mannheim. În criminologia teoretică se studiază anumite teorii criminologice ori anumite curente sau şcoli criminologice, cărora li se acordă o analiză şi aprofundare deosebite.

3. Criminologia clinică (aplicativă)

Dacă criminologia teoretică şi criminologia generală sunt ramuri predominant teoretice, criminologia clinică este o ramură predominant aplicativă. Cercetările ei au la bază o anumită concepţie despre criminal, bunăoară că acesta este o personalitate criminală ori un inadaptat social. Criminologia generală analizează fenomenul criminal ca fenomen social (criminalitatea).

Dăm, cu titlu de exemplu, problemele cercetate de Vold[1] în lucrarea sa:

1) şcolile tradiţionale de criminologie (şcoala clasică, şcoala neclasică, şcoala pozitivă);

2) teorii referitoare la particularităţile şi anormalităţile unor indivizi-criminali (testele şi teoriile deficienţelor mintale);

[1] Vold G., Criminologia teoretică, Paris, a.1958, p.22-25.

3) teorii referitoare la influenţele de grup ori cele culturale, crime cu aspect de conflicte de cultură, condiţii economice şi criminalitate, crima ca comportament normal învăţat, criminalitatea "gulerelor albe".

Criminologia clinică examinează fenomenul criminal ca fenomen individual, izolat şi se preocupă cu precădere de acesta. Criminologia clinică, asemănătoare cu medicina clinică, are misiunea de a efectua studii complexe ale criminalului, în urma cărora se pune un diagnostic privind cauzele comiterii unei infracţiuni şi apoi se face un pronostic asupra condiţiei viitoare a criminalului respectiv. Examenul care se efectuează este un examen complex, în sensul că se face o anchetă socială (condiţiile de familie şi de mediu în care aceasta a crescut şi s-a dezvoltat), un examen psihologic (trăsături de temperament şi caracter, nivel de inteligenţă), un examen medical (sănătate fizică şi psihică), antecedente penale etc. După acest examen, se conturează un diagnostic al delincventului, prin care se explică condiţiile şi cauzele personale şi sociale care au condus la săvârşirea crimei, delictului şi, în acelaşi timp, se face o apreciere, pe baza diagnosticului, asupra evoluţiei următoare şi viitoare a criminalului, un *pronostic* asupra probabilităţii săvârşirii de noi infracţiuni sau asupra îndreptării şi reintegrării sociale a acestuia.

Contribuţia criminologiei clinice constă în explicarea conduitei delincvenţiale a unui om şi a conduitei viitoare a acestuia, în sensul că se va arăta dacă acesta va săvârşi noi infracţiuni, devenind un recidivist, sau se va abţine de la aceasta şi se va conforma normelor de conduită socială şi morală. Tot pe baza examenului şi a diagnosticului făcut, se va trasa, în cazul infractorului aflat în executarea pedepsei aplicate (în penitenciar sau executarea pedepsei în libertate), şi prescrie tratamentul cel mai potrivit. Până acum, criminologia clinică s-a dovedit utilă şi edificatoare. În multe ţări (Franţa, Belgia, Italia, Germania) s-au deschis clinici şi laboratoare de criminologie clinică, care

desfăşoară o activitate practică, dar şi ştiinţifică, aceasta fiind dedusă din studiile practice desfăşurate.

4. Alte ramuri

Alături de ramurile criminologiei arătate mai sus, de criminalitate se mai preocupă şi alte ştiinţe, care nu fac parte şi nu sunt ramuri ale criminologiei. Aceste ştiinţe sunt: antropologia criminală, biologia criminală, psihologia criminală, sociologia criminală, psihiatria criminală şi, mai nou, caracterologia criminală. Ştiinţele acestea sunt vechi şi s-au dezvoltat în cadrul altor ştiinţe, anume în cadrul biologiei, psihologiei, sociologiei ş.a. Aportul lor la cunoaşterea criminalităţii, a criminalului şi a crimei este deosebit de important.

Aceste ştiinţe continuă să sintetizeze criminalitatea şi aduc, în continuare, contribuţia lor la cunoaşterea şi combaterea acesteia.

- *Antropologia criminală* s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea, un impuls şi o contribuţie mare având C.Lombroso. Prima lui lucrare despre omul criminal ("L'uomo delinquente"), pe baza unor cercetări făcute cu criminali din penitenciare, despre tipurile de criminali (criminalul înăscut, criminalul nebun, criminalul degenerat) a pus începutul formării unei discipline aparte, antropologia criminală. Ea a deschis drumul studiilor despre criminali şi a avut o mare influenţă în stimularea cercetărilor criminale. Antropologia criminală, asociată de multe ori cu biologia criminală, se dezvoltă în continuare. Realizările ei sunt remarcabile şi contribuie în continuare la cunoaşterea crimei, dar mai ales a criminalului.
- *Biologia criminală,* dezvoltată ulterior antropologiei criminale, elucidează multiple probleme privind mai ales pe criminal. Cercetările ei se axează pe problema eredităţii şi a contribuţiei acesteia la cunoaşterea cauzelor personale ale crimei.
- *Psihologia criminală* este una din disciplinele criminale care a avut şi are o contribuţie de primă mână în aprofundarea cauzelor personale ale crimei. Folosind metodele specifice, de la

observaţie ştiinţifică până la metode experimentale (teste şi aparate adecvate), psihologia criminală a dezvăluit rolul determinant al factorilor psihici (impulsuri, tendinţe), factorilor de cunoaştere (memorie, imaginaţie, inteligenţă, nivel de inteligenţă), emoţiilor, sentimentelor şi pasiunilor, temperamentului şi caracterului psihologic, caracterului moral, violenţei şi puterii de stăpânire de sine în jocul şi lupta pentru comiterea crimei, precum şi rolul acestor factori în reţinerea de la comitere. Psihologia criminală a mai dezvăluit rolul motivelor – mobilelor psihice în acţiunile criminale, după cum a dezvăluit şi tipurile de criminali – criminalul agresiv, criminalul pervers, criminalul lipsit de voinţă etc. Astăzi, în criminologia clinică, conceptul de personalitate criminală, adică persoană înclinată psihic spre crimă, este un concept de origine psihologică şi constituie un mare pas înainte în diagnosticarea şi prognosticarea criminală.

- Un rol important în cercetarea crimei şi criminalităţii au cercetările de *psihopatie criminală* şi de *psihiatrie criminală*, stări nevrotice şi psihotice. Cercetările de psihopatie vizează tulburările emoţionale şi caracteriale, tulburări ce contribuie la modificarea comportamentului unor persoane. Este vorba de stări psihice şi nervoase care nu ridică responsabilitatea penală a acestor persoane, dar de care trebuie să se ocupe şi criminologia.
- În cercetarea crimei, un rol important revine şi cercetărilor de *psihiatrie criminală*, ramură a ştiinţei care se ocupă de bolile psihice grave – paranoia, mania, demenţa. Este vorba de persoane bolnave psihic, unele cu stări de criză (epilepsie) care înlătură responsabilitatea penală a persoanei; în asemenea stări, unele persoane comit crime. Această ramură ştiinţifică cercetează stările generatoare de crimă şi mijloacele de apărare împotriva acestor criminali de fapt.
- *Sociologia criminală*, începând cu sociologia franceză şi belgiană, dar mai ales cu sociologia criminală a lui E. Ferri, continuând cu sociologia germană, engleză şi terminând cu sociologia criminală americană – Sutherland, Cressei şi alţii, a avut

o mare contribuţie la cunoaşterea criminalităţii, a crimei şi a criminalului. Contribuţia sociologiei criminale s-a făcut în mai multe direcţii, şi anume: factorii sociali – cauze, condiţii sociale – au fost ridicaţi la rolul de factori principali, alături de factorii personali – psihici. Aceşti factori sunt prezenţi atât în trecerea la săvârşirea crimei, ca faptă individuală, cât şi în variaţiile criminalităţii ca faptă socială, ca fenomen de masă.

Sociologia criminală a dezvăluit rolul influenţelor sociale – familie, grup local, strada, oraşul etc. – în comiterea crimei, după cum a arătat şi rolul crizelor sociale şi economice în variaţiile criminalităţii – creştere, descreştere – ca fenomen social.

În literatura de specialitate se apreciază mult contribuţia acestor ştiinţe la cunoaşterea criminalităţii, a crimei şi a criminalului. Ca urmare, s-a pus problema considerării acestor discipline ca ramuri ale criminologiei, fiindcă ea a adoptat multe idei, cunoştinţe şi date din psihologia criminală, din sociologia criminală etc., bunăoară, rolul proceselor şi funcţiilor psihice – stări emotive active, acte de voinţă, nivel de inteligenţă, temperament, caracter. În tratatul de criminologie al lui Van Bemmelen, mare criminolog olandez din zilele noastre, se analizează rolul temperamentului – impulsivitate etc., în comiterea crimei. Acelaşi lucru se realizează cu date despre rolul mediului social în etiologia criminală oferite de sociologia criminală.

Pe baza unor asemenea strânse legături cu criminologia, J.Pinatel,[1] în lucrarea sa, a propus ca psihologia criminală să devină criminologie psihologică, sociologia criminală să devină criminologia sociologică, psihiatria criminală – criminologia psihiatrică etc. În raport cu criminologia generală, care se ocupă de întregul domeniu al criminalităţii, aceste noi ramuri ale criminologiei ar deveni nişte ramuri speciale (“specializate”).

Ideea extinderii criminologiei cu noi ramuri este interesantă şi atrăgătoare. În plus, argumentele invocate sunt de reţinut. Cu

[1] Pinatel J., op. cit., p.281.

toate acestea, nu credem că un asemenea transfer de discipline este posibil şi realizabil, deoarece:

a) noile ştiinţe au apărut în cadrul – în matca – unor ramuri de ştiinţe fireşti, "organice" şi asemănătoare în multe privinţe: sociologia criminală a apărut în cadrul sociologiei generale, cu probleme şi metode asemănătoare (probleme sociale), psihologia criminală a apărut în cadrul psihologiei generale, cu probleme asemănătoare (probleme psihice) şi cu metode asemănătoare (metode psihologice) etc., specialiştii activând în aceste ramuri de bază. Un asemenea transfer de ştiinţe n-ar fi nici productiv, iar noile ramuri, mutate în criminologie, s-ar ofili şi s-ar usca. Ni se pare mai firesc ca aceste ramuri ştiinţifice să rămână ceea ce sunt şi unde sunt acuma, desfăşurându-şi activitatea în contextul în care au luat fiinţă, iar schimbul de idei şi influenţe reciproce cu criminologia să continue şi în viitor.

O importantă contribuţie la examinarea scopului criminologiei l-au avut criminologii E. Sutherland[1], Olof Kinberg[2], Jean Pinatel[3], autori care, în principiu, susţin aceeaşi concepţie ca cea arătată mai sus.

Desigur, scopul criminologiei nu se limitează numai la cunoaşterea etiologiei (izvoarelor) criminalităţii[4], ci se răsfrânge şi asupra consideraţiei că, studierea criminalităţii se face mai ales în scopuri profilactice (preventive)[5].

Ca ştiinţă *criminologia are drept scop* verificarea ipotezelor privind cauzele criminalităţii şi reacţia socială faţă de aceasta, urmărind în sens practic, prevenirea criminalităţii, umanizarea formelor de reacţie socială şi tratamentul delincvenţilor.

---

[1] Sutherland E., Gressei D., op.cit., p.326.
[2] Kinberg Olof, op. cit., p.15.
[3] Pinatel J., op. cit., p.38.
[4] Gorgăneanu I., Gheorghiu I., Conceptul prevenirii infracţiunilor, în vol. „Simpozionul naţional de criminologie", Bucureşti, a.1982, p.130.
[5] Antoniu G., Prevenirea criminalităţii în România, în "S.C.J.", a.1985, p.40.

Înfăptuirea acestui scop general al criminologiei se realizează prin cercetări proprii, precum şi prin cercetări interdisciplinare, care sunt necesare profilaxiei criminalităţii existente în societate. Definirea unei politici de apărare socială trebuie să fie bazată pe datele stabilite de criminologie, ştiinţă complexă ce se bazează pe biologie, psihologie, sociologie şi ştiinţele juridice.[1]

Rezultă că scopul general al criminologiei îl constituie fundamentarea unei politici eficiente, în măsură să determine prevenirea şi combaterea fenomenului infracţional.

Fiind identic cu scopul ştiinţelor penale, scopul general al criminologiei se deosebeşte prin modurile diferite de concretizare, criminologia fiind o disciplină a fenomenologiei penale, iar dreptul penal – o ştiinţă normativă. Şi, desigur, fiind ştiinţa etiologiei şi profilaxiei criminalităţii, criminologia îşi efectuează cercetările în domeniul conferit de obiectul său şi nu se poate rezuma doar la elaborarea unor reţete juridice şi de politică penală necesare luptei contra criminalităţii. Totodată, criminologia nu exclude raporturile permanente cu alte ştiinţe penale, ele susţinându-se reciproc şi conlucrând la elaborarea doctrinelor preventive şi represive care se aplică în practica activităţii de combatere a criminalităţii.

La rândul său, de scopul general se distanţează *scopul imediat* al celor două discipline. În timp ce dreptul penal are ca scop apărarea valorilor sociale fundamentale, criminologia urmăreşte stabilirea cauzelor care determină producerea criminalităţii.

Atât atingerea scopului imediat, cât şi a scopului general este condiţionată de progresul general al cercetării ştiinţifice, de dezvăluirea noilor aspecte referitoare la specificul legilor în societatea noastră.

[1] Pinatel J., La société criminogéne, Paris, a.1971, p.7.

Secţiunea III

METODE DE INVESTIGARE ÎN CRIMINOLOGIE

1.3.1. Metodologie, metodă, tehnică

Delimitarea obiectului criminologiei de cel al altor discipline care au tangenţă cu fenomenul criminalităţii a fost urmată de un proces de integrare a criminologiei în ansamblul disciplinelor care studiază omul şi comportamentul acestuia în mediul social. Această integrare s-a produs mai ales în aria metodologiei. Majoritatea criminologilor ultimelor decenii au fost preocupaţi de necesitatea conturării unei metodologii a cercetării criminologice, pentru stabilirea locului acesteia în cadrul metodologiilor de ramură şi a raportului ei cu metodologia generală. Problemele de ordin metodologic ale criminologiei sunt analizate, de regulă, în paginile revistelor de specialitate. Dintre lucrările mai ample care tratează aspectele cercetării criminologice, menţionăm:

- "Методология и методика криминологических исследований" (Moscova, iuridiceskaia literatura, a.1972);
- "Méthodologie de la Criminologie" (sub redacţia A.Normandean, Montreal, a.1975);
- "Metode şi tehnici de cercetare în criminologie" (sub redacţia R.M. Stănoiu, Bucureşti, a.1981).

Un rol important pentru stimularea cercetărilor în domeniul metodologiei criminologice i-a revenit celui de al VI-lea Congres Internaţional de Criminologie, care a avut loc în luna septembrie 1970 la Madrid. Problemele de ordin metodologic s-au aflat în centrul dezbaterilor, iar oamenii de ştiinţă au fost de acord că a venit momentul ca acestei laturi a criminologiei să i se acorde o atenţie mult mai mare în cadrul programelor de cercetare.[1]

Definiţia metodologiei cercetării criminologice rezultă din complexitatea fenomenului infracţional, din necesitatea investigaţiilor cu caracter sociologic, psihologic, biologic,

[1] Stănoiu R.M., Metode şi tehnici de cercetare în criminologie, Ed. Academiei, Bucureşti, a.1981, p.62.

psihiatric, juridic etc., datele obţinute fiind integrate şi corelate teoretic într-o manieră metodologică proprie criminologiei.

Astfel, după o conlucrare interdisciplinară efectivă, care va conduce la sintetizarea tuturor datelor obţinute vom vedea că, metodologia criminologică este acea parte din criminologie care se ocupă cu studiul metodelor şi tehnicilor de investigare a fenomenului infracţional, urmărind integrarea acestora într-un sistem logic, care să permită îndeplinirea scopurilor acestei ştiinţe.[1]

O definiţie mai laconică ar fi: metodologia este teoria ştiinţifică despre căile şi metodele sporirii eficacităţii cunoaşterii umane (pe cât de laconică, pe atât şi de generală).

Calea pe care gândirea umană o parcurge către cunoaşterea obiectului supus cercetării ştiinţifice devine o latură o oricărei discipline ştiinţifice.

În consecinţă, conceptul de metodologie nu poate fi utilizat în sensul de procedeu de realizare a unor acţiuni practice.

Metoda este ordinea ce se pune în învăţarea unei ştiinţe, urmând condiţiile şi particularităţile acelei ştiinţe. Deci, metoda este o modalitate prin care cunoaşterea spontană se transformă în cunoaştere critică, iar gândirea devine un instrument de cercetare.[2]

Metodele de cercetare trebuie să pornească de la anumite premize şi să respecte anumite condiţii: "Metoda în criminologia generală – scria J.Pinatel, - se supune unor reguli precise, care sunt patru la număr şi anume: regula nivelurilor de interpretare, regula priorităţii descripţiei, regula eliminării tipurilor "definite" şi regula abordării diferenţiale".[3]

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.63-107.
[2] Sthal H., Teoria şi practica investigaţiilor sociale, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, a.1974, p.70.
[3] Pinatel J., op.cit., p.52.

Deci, metoda este o creaţie a minţii umane care se diversifică într-o mulţime de metode particulare, fiecare dintre acestea dând naştere la tehnici diferite de cercetare.[1]

Procedura, felul practic, în care se utilizează o metodă sau alta de cercetare se numeşte tehnică.[2]

Zis altfel, tehnica este o metodă în acţiune. De aici şi folosirea frecventă a aceloraşi denumiri atât cu privire la metodă, cât şi pentru a desemna tehnica de realizare a acesteia.

Metoda se relevă a fi "dăruirea completă vieţii obiectului" după expresia lui Hegel din "Ştiinţa logicii".[3]

Metodele şi tehnicile specifice altor discipline se folosesc în studiul fenomenului infracţional nu la întâmplare, ci într-o viziune criminologică absolut nouă. Aceasta este posibil, în primul rând, datorită obiectului specific al criminologiei. Folosirea unor metode din alte ramuri ale ştiinţei la studiul criminalităţii face ca acestea să dobândească, în procesul aplicării lor concrete, trăsături şi particularităţi deosebite, în funcţie de obiectul cercetat.[4]

Dacă există metode comune pe ansamblul ştiinţelor sociale, nimeni nu poate nega că fiecare ştiinţă socială utilizează în mod specific aceste metode, conform principiului său obiectiv.

În concluzie, criminologia este interesată, în primul rând, de *relaţia cauzală*, de particularităţile pe care acest tip de relaţie le îmbracă la nivelul fenomenului infracţional, ca şi al infracţiunii concrete. Rolul metodologic al conceptului de cauzalitate în criminologie nu poate fi înţeles decât în raport cu rolul pe care necesitatea şi întâmplarea îl joacă în cazul conduitelor delincvente, cu rolul pe care factorul subiectiv îl are în transformarea posibilităţii în realitate.

---

[1] Carbonnier J., Sociologie juridique, Paris, a.1972, p.178.

[2] Tucinov – Bogdan A., Psihologie generală şi psihologie socială, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, a.1973, p.69.

[3] Roşca D.D., Recitind logica lui Hegel, în Revista de filosofie, Nr. 7, a. 1965, p.840.

[4] R.M.Stănoiu, op.cit., p.30-99.

1.3.2. Metode de cercetare în criminologie

Criminologia utilizează în abordarea obiectului său de studiu o serie de metode de cercetare, care îi permit obţinerea rezultatelor ştiinţifice urmărite. Majoritatea criminologilor au adoptat pentru toate aceste metode denumirea comună de *metode particulare*.

Unele sunt generale, fiind utilizate în măsură egală de o serie întreagă de ştiinţe, altele sunt proprii numai unei (unor) ştiinţe.

Din categoria metodelor particulare cu un grad maxim de generalitate, fac parte *metoda observării*, *metoda experimentală*, *metoda istorică* ş.a.

Întrebuinţarea acestor metode la studiul criminologic este impusă de existenţa unor aspecte şi fenomene similare în diferite domenii ale realităţii. Spre exemplu, aplicarea metodei istorice în analiza unor fenomene concrete este justificată de faptul că orice fenomen se naşte, evoluează, ca apoi să dispară, zis altfel, orice fenomen are o evoluţie în timp.

Din cea de-a doua categorie fac parte acele metode, cu un grad mai redus de generalitate, la care apelează numai anumite discipline, aşa cum este *metoda clinică,* sau metode proprii numai unei ştiinţe anumite.[1]

Criminologia apelează în egală măsură la metode apte să permită studierea fenomenului în ansamblul său, dar şi la metode de cunoaştere a personalităţii infractorului, la metode succeptibile să dezvăluie atât latura cantitativă, cât şi pe cea calitativă a obiectului supus cercetării.[2] Cea mai simplă clasificare ar consta în divizarea metodelor în:

- cantitative şi
- calitative.

[1] Stănoiu R.M., Criminologie, Ed. Oscar Print, Bucureşti, a. 1997, p.34.
[2] Stănoiu R.M., Metode şi tehnici de cercetare în criminologie, Ed. Academiei, Bucureşti, a.1981, p.62.

În acest sens, M.Grawitz arată că metodele studierii cazului particular, aspectelor calitative, aduc o bogăţie de date capabile de a fi generalizate, de a sugera ipoteze de cercetare veritabile prin metode cantitative.[1] În acest sens, cercetarea cantitativă este aproape întotdeauna precedată de o cercetare calitativă.

Tema metodelor fiind foarte voluminoasă, evităm o abordare complicată (din considerente de economie a cursului), ori eliminăm metodele cu un înalt grad de dificultate, ce presupun o pregătire specială, cum ar fi metodele genetice sau matematice (spre exemplu, metodele informatice şi cibernetice asupra evoluţiei criminalităţii), ce sunt elaborate şi testate cu ajutorul teoriei probabilităţilor, prin aplicarea grupului teoremelor ce definesc probabilistic legea numerelor mari şi anume: teorema lui Cerbîşev şi teorema lui Bernulli, colaborate cu teorema limită centrală a lui A.M.Leapunov.[2]

Dintre metodele de cercetare mai frecvent utilizate evidenţiem:

1) *Metoda observaţiei* sau *observarea* reprezintă una din principalele căi de cunoaştere a fenomenului infracţional. Nici una dintre metodele particulare nu se poate delimita de observare, aceasta reprezentând momentul contactului iniţial între cercetător şi obiectul său de studiu.

Trebuie făcută o distincţie între *observarea empirică* şi *observarea ştiinţifică*.

O *observare empirică* este la îndemâna oricărei persoane; ea apare spontan în contactul zilnic dintre individ şi realitatea înconjurătoare, fiind limitat la sfera de interese ale individului, la grupul social din care face parte. Cel mai adesea persoana reţine aspectele spectaculoase ale evenimentului sau situaţiei observate. Ea are un caracter subiectiv, observatorul fiind influenţat de propriile sale opinii. Observarea empirică este incapabilă să ofere o

[1] Gravity M., Méthodes des sciences sociales, Paris, Ed. Dallouz, a.1972, p.322.
[2] Dincu A., op.cit., p.49.

imagine completă a obiectului sau fenomenului observat, fiind redusă la fragmente, aspecte, laturi ale acestuia.

Cu toate acestea, nu negăm aportul pe care observarea empirică îl poate aduce în cercetarea ştiinţifică, o mare parte din bagajul de cunoştinţe de care dispune în prezent criminologia datorându-se acumulărilor realizate pe baza observărilor de acest tip.

Observarea ştiinţifică are un şir de reguli generale. Cunoaşterea şi respectarea lor constituie premisa fundamentală a trecerii la etapa investigării fenomenelor prin tehnicile particulare ale observaţiei şi de aici la obţinerea unor rezultate semnificative pe plan ştiinţific.[1]

Observarea ştiinţifică este orientată către un scop bine determinat. Ea presupune o contemplare intenţionată şi metodică a realităţii, iar calitatea sa va depinde de nivelul cunoştinţelor teoretice ale criminologului.[2]

Observarea, în criminologie, va avea ca obiect domeniul comportamentului delincvent, individual şi de grup; acţiunile în care şi prin care acesta se manifestă; reacţiile pe care faptele antisociale le provoacă în rândul societăţii.[3]

2) *Metoda experimentală* sau *experimentul* este o metodă aplicată în cele mai felurite domenii ale ştiinţei. Anume pe cale experimentală cercetătorul sesizează legăturile între diferite fenomene dar mai ales – raportul de cauzalitate dintre acestea.

Experimentul reprezintă o *observaţie provocată* în condiţii determinate sau alese de însuşi experimentatorul.[4] După cum arăta Eduard Claperede: "Această metodă este succeptibilă de a ne ajuta să constatăm fenomene care după cursul natural al lucrurilor ar

[1] Sthal H., Teoria şi practica investigaţiilor sociale, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, a.1974, vol I, p.191.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.83.
[3] Ibidem.
[4] Stănoiu R.M., Criminologie, Ed. Oscar Print, Bucureşti, a.1997, p.36.

urma să se manifeste şi care sunt, totuşi, importante pentru soluţionarea problemei puse".[1]

Deci, *experimentul*, ca metodă criminologică, reprezintă o observare provocată în condiţii alese de experimentator.

Principalele particularităţi ale metodei experimentale sunt:

- provocarea;
- varierea şi
- repetarea fenomenului studiat.

Există mai multe tipuri de experiment. Specialiştii în domeniu folosesc drept criterii de clasificare: *locul de desfăşurare a experimentului, natura variabilei independente* [2] şi *procedeele de manipulare şi verificare utilizate*.

Potrivit cu *locul* de desfăşurare se face distincţie între experimentul de *laborator* şi de *teren*.

Experimentul de laborator presupune provocarea în mod artificial, în laborator, a unei situaţii asemănătoare celei reale.

Experimentul de teren se realizează prin considerarea unei situaţii naturale ca experimentale. El are avantajul de a permite studierea fenomenului în condiţii naturale.

În raport cu natura variabilei independente, experimentul poate fi *provocat* sau *invocat*. Experimentul provocat presupune ca experimentatorul să acţioneze variabila independentă. În experimentul invocat, variabila independentă nu este influenţată de experimentator, ci face parte din condiţiile preexistente, experimentatorul limitându-se numai la a nota influenţa acesteia asupra fenomenului studiat.[3]

În funcţie de modalităţile concrete de manipulare a variabilelor există tipul de experiment "înainte" şi "după". Spre exemplu, pentru a cunoaşte influenţa unor filme de violenţă asupra

[1] Claperede E., Psihologia copilului şi pedagogia experimentală, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, a. 1975, p.145.
[2] Roşca A., Psihologia generală, Bucureşti, a. 1975, p.27.
[3] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p. 86.

unui grup de elevi, grupul este examinat atât înainte de vizionare cât şi ulterior.

Unii specialişti[1] consideră astfel, că sistemul penal în totalitatea sa, constituie un adevărat experiment. Prevederile legale cu privire la suspendarea executării pedepsei, la probaţiune, la eliberarea condiţionată pot fi considerate variabile experimente.

La dispoziţia experimentului rămâne acea zonă a cercetării criminologice destinată examinării acţiunii factorului care contribuie la prevenirea fenomenului criminalităţii. Aplicarea acestei metode îndeosebi la domeniul profilaxiei crimei şi la examinarea influenţei factorilor pozitivi nu-i micşorează importanţa, întrucât răspunsul la întrebările de ce unii oameni săvârşesc infracţiuni, iar alţii se abţin de la săvârşire reprezintă două laturi ale aceleiaşi probleme.[2]

3) *Metoda clinică* cercetează cazul individual în scopul formulării unui diagnostic şi prescrierii unui tratament. Astfel, ea cercetează cazul individual într-un scop precis determinat.

În cadrul cercetării criminologice studiul personalităţii infractorului are o importanţă deosebită, motiv pentru care metoda clinică este utilizată destul de frecvent. De altfel, în literatura de specialitate mulţi autori mai denumesc metoda clinică şi *istoria cazului* (studiu de caz) sau *anamneză*.[3]

Metoda clinică reprezintă calea prin care se tinde către o cunoaştere multilaterală a personalităţii infractorului. Şi criminologia clinică, în ansamblul său, are ca suport metodologic această metodă. Fiind organizată conform principiilor clinicii medicale, ea îşi propune formularea unui *diagnostic* pe baza căruia urmează să se evalueze viitoarea conduită a subiectului şi să se formuleze un *prognostic* social. La fine, se va elabora un program

[1] Normadeau A., Méthodologie de la criminologie, Montreal, a. 1975, p. 83.
[2] Панкратов В.В., Методология и методика криминологических исследований, Москва, a. 1972, p.82.
[3] Roşca A., op. cit., p.30.

adecvat de *tratament*. Metoda clinică nu-şi propune, prin urmare, să compare un infractor cu un noninfractor, ci îşi concentrează atenţia asupra unui caz determinat, urmărind o reconstruire a carierei antisociale a individului pe parcursul unei perioade de timp.[1] Este vorba de o recompunere a unei realităţi, iar această recompunere implică studierea parcursului social al individului, a experienţelor sale, o examinare a anturajului acestuia.[2]

Metoda clinică se realizează în practică printr-un complex de tehnici de investigare, cum sunt: observarea, studierea documentelor, testele psihologice, examenele de laborator etc.

4) *Metoda statistică*

Cu toate că statisticile criminalităţii nu constituie o cercetare criminologică, ci înregistrări de date "de facto", intenţionăm să abordăm metoda (şi tehnica) statistică.

Criminalitatea este un fenomen social de masă, iar aici metoda cea mai potrivită este metoda statistică, care se foloseşte frecvent în criminologie. Cu ajutorul ei putem cunoaşte mărimea şi volumul criminalităţii, dinamica şi desfăşurarea criminalităţii în timp, întinderea în spaţiu etc.

Statistica – privită în sensul modern al termenului ca ştiinţa interpretării faptelor prin raportare la modelele probabiliste[3] – constituie un puternic instrument de cercetare a problemelor criminalităţii.

Ca ştiinţă a repartiţiilor, statistica întrebuinţează metode şi procedee moderne, matematice, cum sunt teoria probabilităţilor, sondajul statistic, analiza factorială ş.a., pentru observarea, prelucrarea şi analiza statistică a fenomenelor sociale, inclusiv a criminalităţii.[4]

---

[1] Stănoiu R.M., op. cit., p.44.

[2] Kellens G., Personalitatea criminală şi tipologia delincvenţilor, în vol. 7 al Congresului Internaţional de criminologie, Belgrad, a. 1973, p.36.

[3] Moineagu C., Negură I., Ursanu V., Statistica, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, a. 1976, p.32.

[4] Dincu A., op. cit., p.48.

Menţionăm, în acest context, existenţa statisticilor internaţionale şi a statisticilor naţionale.

Statisticile *internaţionale* au fost realizate iniţial de Interpol şi ulterior de institutele O.N.U. specializate în prevenirea crimei şi tratamentul delincvenţilor. Ele realizează o analiză comparată a stării şi dinamicii fenomenului infracţional în diferite ţări.

Statisticile *naţionale* aparţin diverselor instituţii implicate în lupta împotriva criminalităţii. Dintre statisticile naţionale evidenţiem statisticile elaborate de Ministerul Justiţiei, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală etc.

De exemplu, statisticile Procuraturii Generale a Republicii Moldova ne informează că, în a. 1995 au fost înregistrate 38.409 infracţiuni comise; în a. 1996 – 34.822 (cu 3.587 infracţiuni mai puţin); în a. 1997 – 39.914 (ceea ce reprezintă o creştere de 14,6% faţă de aceeaşi perioadă a anului 1996).[1] Un aspect demn de semnalat aici este acela că, în realitate, statisticile judiciare nu înregistrează criminalitatea reală ci, mai degrabă, reacţia socială formală împotriva criminalităţii, înţelegând prin aceasta că o parte foarte importantă a fenomenului infracţional – cifra neagră – rămâne în afara tabloului statistic.

O altă problemă a statisticilor judiciare este aceea că ele produc o anumită deformare a imaginii asupra fenomenului infracţional, întrucât nu dispun de un sistem de evaluare a criminalităţii în funcţie de gravitatea faptelor penale consemnate. Pentru a corecta această deformare, s-a propus aplicarea unui indice al gravităţii, numit "indicele criminalităţii". Sistemul cel mai cunoscut este acela care are o bază social-logică de calcul. Crima nu mai este considerată ca o noţiune juridică, ci ca un "eveniment sociologic" şi este descompusă în mai multe

[1] Sursa documentară: Direcţia de statistică din cadrul Procuraturii Generale a R. Moldova.

"subevenimente" cărora li se atribuie o valoare în funcţie de gravitate.[1]

În concluzie, metoda statistică permite a studia nu numai volumul, densitatea şi ritmul criminalităţii, ci şi forma de dezvoltare a legităţilor care guvernează criminalitatea în cadrul unei anumite structuri social-economice.

5) *Metoda tipologică* ca una din cele mai vechi metode de cercetare criminologică a servit în principal la:

- descrierea unui aşa-numit tip criminal în opoziţie cu tipul noncrininal;
- descrierea unor tipuri particulare de criminali (profesionist, violent, escroc etc.);
- stabilirea unei tipologii criminologice a actului infracţional.[2]

Metoda tipologică este prezentată în criminologia de orientare sociologică şi în cea de orientare psihologică, dar cea mai mare frecvenţă se observă în tendinţa bioantropologică în criminologie. Autorii acestei ultime tendinţe au fost serios preocupaţi să argumenteze existenţa unui tip constituţional de infractor.

Metoda tipologică are la bază noţiunea de *tip*. Tipul reprezintă o combinaţie a mai multor trăsături caracteristice pentru fenomenul studiat. O grupare de tipuri între care se repartizează diferitele trăsături caracteristice ale fenomenului studiat constituie o *tipologie*. Orice tipologie operează o selecţie, oprindu-se asupra acelor trăsături care prezintă o asemenea importanţă pentru descrierea fenomenului, încât permite eliminarea tuturor celorlalte elemente ca fiind de ordin secundar.

Tipologiile se pot clasifica în:

- tipologii *specifice* (printre primii creatori se numără C.Lomrozo şi E.Ferri, care au încercat să demonstreze

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.79.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.89 şi în cont.

existenţa unui tip unic de criminal, prin evidenţierea unor trăsături, considerate stigmate ale crimei);

- tipologii *de împrumut*;
- tipologii *constituţionale*;
- tipologii *psihologice*;
- tipologii *sociale*.

Rezultatele cercetărilor realizate pe baza metodei tipologice arată că nu s-au putut stabili până în prezent corelaţii semnificative între o anumită tipologie şi delincvenţă, iată de ce cu ocazia celui de al VII-lea Congres Internaţional de Criminologie (Belgrad, a. 1973), s-au ridicat numeroase semne de întrebare şi obiecţii cu privire la valoarea metodei tipologice în criminologie şi s-a atras atenţia asupra pericolului pe care îl reprezintă interpretarea extremistă a unor cercetări pe această bază.[1]

b) *Metoda comparativă* o întâlnim în toate fazele procesului de cercetare criminologică. Se afirmă că, prin vocaţie, ca şi prin utilizare, metoda comparativă reprezintă metoda cu cel mai larg câmp de aplicare în ştiinţele sociale.

E. Durkheim arată referitor la metoda comparativă că: "Nu avem decât un anumit mod de a demonstra că între două fapte există o relaţie logică, un raport de cauzalitate, acela de a compara cazurile în care ele sunt prezente sau absente simultan şi de a cerceta dacă variaţiile pe care le prezintă în aceste combinaţii diferite de impurităţi dovedesc că unul depinde de celălalt".[2]

Deci, o comparaţie presupune cel puţin două elemente care urmează a fi comparate.

Printre procedeele de comparare evidenţiem:

- procedeul *concordanţei* – pentru a putea determina cauza, este necesar ca prin analiza fenomenelor anterioare să determinăm elementul comun existent în cuprinsul lor.

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.90-92.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.92-93.

- procedeul *diferenţelor*. Ori de câte ori un fenomen se produce în cazul în care sunt întrunite anumite condiţii, dar el nu se mai produce când una dintre aceste condiţii lipseşte, atunci această presupusă condiţie constituie cauza fenomenului.
- procedeul *variaţiilor concomitente* – în măsura în care mai multe fenomene precedă un alt fenomen, acela dintre fenomenele precedente care variază în acelaşi fel cu fenomenul care succede constituie cauza.

Este, totuşi, o metodă care suferă de o anumită lipsă de rigoare, de aceea se recomandă ca rezultatele obţinute pe această cale să fie aprofundate şi verificate prin intermediul altor metode de cercetare.

1.3.3. Unele tehnici de cercetare criminologică

Practica tehnicilor şi anchetelor sociale este probabil tot aşa de veche ca şi societatea. În istoria cunoaşterii, Herodot este, posibil, cel care semnalează prima anchetă socială – cea referitoare la recensământul populaţiei şi a veniturilor populaţiei egiptene, efectuată cu trei milenii î.e.n.[1]

Una din tehnicile fundamentale de percepere sistematică este *observarea*.[2]

Observarea este recomandată în studierea colectivităţilor sau grupurilor cu activităţi determinate, uşor de perceput, urmărit şi studiat. Se pot distinge mai multe tipuri de observare, noi, propunându-ne o trecere în revistă a principalelor:

1) În raport cu fenomenul studiat relaţia observatorului cu realitatea supusă observaţiei poate fi *directă* sau *nemijlocită* şi *indirectă, mijlocită* (spre ex. observarea documentelor);

---

[1] Miftode V., Introducere în metodologia investigaţiei sociologice, Ed. Junimea, Iaşi, a.1982, p.61-110.

[2] "Avem în vedere aici tehnica observaţiei ca procedeu practic de cercetare, spre deosebire de observaţie ca metodă generală de cunoaştere (n.a.)

2) în funcţie de etapa cercetării, observarea poate fi *globală* şi *parţială*;

3) în raport cu obiectivele şi scopurile urmărite, observarea poate fi *sistematizată* şi *nesistematizată*. M.Grawitz[1] arată că operaţia de sistematizare se poate realiza pe două căi: fie prin clasificarea comportamentelor în categorii, fie prin notarea comportamentelor şi clasarea pe o scală de apreciere;[2]

4) observarea nesistematizată este mai greu de realizat deoarece cercetătorul nu participă la viaţa grupului studiat;

5) în raport cu poziţia observatorului faţă de sistemul studiat, observarea poate fi *externă* (observatorul se află în afara sistemului studiat), *internă* (observatorul – în interiorul sistemului).

Observarea *internă* mai poartă numele de observaţie *participativă*. Ea poate fi:

- pasivă;
- activă;
- parţială;
- totală.[3]

Cercetarea criminologică oferă numeroase exemple de utilizare a mai tuturor tipurilor de observaţie. Aşa, F.M.Thraser, pentru a observa manifestările de comportament ale unui grup de delincvenţi, a apelat la tehnica observaţiei directe de tip participativ, anonim, activ, introducându-se în interiorul grupului şi comportându-se ca un membru al acestuia.[4]

Alegerea tipului de observare este determinată de un şir de factori, dintre care cei mai importanţi sunt:

- nivelul de cunoştinţe criminologice;
- natura cercetării;

---

[1] Grawitz M., op.cit, p. 800-813
[2] Stănoiu R.M., op.cit., p.58 şi în cont.
[3] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.96.
[4] Stănoiu R.M., ibidem.

- scopul cercetării;
- condiţiile concrete de cercetare etc.

Observarea se realizează de către *observatori* şi aici distingem câteva categorii frecvent utilizate:

1) *Cercetătorul individual*, realizează, de regulă, observaţia nesistematizată de tip participativ;

2) *Echipa de cercetări* activează în cadrul observaţiei cantitative sistematizate, se presupune colaborarea unui număr mare de specialişti;

3) *Observatorul anonim* poate pătrunde mai profund în intimitatea grupului, dar va fi mai limitat în posibilitatea de mişcare;

4) *Observatorul cunoscut* se va putea mişca şi integra fără restricţii, dar între el şi membrii grupului va exista întotdeauna un "perete" psihologic.

Principala caracteristică a acestei tehnici constă în faptul că instrumentul de bază în culegerea şi evaluarea datelor este instrumentul uman, cercetătorul însuşi.

Unii autori fac şi alte delimitări. Spre exemplu, A.Brimo delimitează *observatorul participant* de *participantul observator*. Ultimul nu este un observator propriu-zis, ci un membru al grupului în care el se comportă ca observator. Infracţiunea, ca faptă criminală pedepsită de lege, nu se petrece de obicei "la lumina zilei", în văzul tuturor. Cunoaşterea unor astfel de fapte este în mod obişnuit ascunsă cu mare grijă, iar mediul infracţional este un mediu în care un "străin" poate pătrunde cu greu. Cel mai adesea, criminologul poate lua contact cu infractorii numai după ce aceştia sunt descoperiţi de către organele competente.

O altă tehnică fundamentală este *chestionarul*, la care criminologii apelează foarte des, întrucât el poate fi utilizat în cele mai diferite scopuri. Nu este de neglijat nici latura economică, chestionarul fiind considerat o tehnică mai puţin costisitoare în raport cu alte tehnici de investigare.

În literatura de specialitate, chestionarul nu este în mod unitar definit, unii autori considerându-l ca o variantă a interviului, caracterizat prin aceea că întrebările sunt redactate dinainte, în scris.[1]

O definiţie vastă este cea dată de Septimiu Chelcea, după a cărui opinie, chestionarul reprezintă o "succesiune logică şi psihologică de întrebări scrise sau imagini grafice, cu funcţia de stimul, în raport cu ipotezele cercetării, care, prin administrarea de către operatorii de anchetă sau prin autoadministrare, determină din partea celui anchetat un comportament verbal sau nonverbal, ce urmează a fi înregistrat în scris".[2]

Deosebim următoarele *tipuri de chestionar*:

1) După natura *informaţiei cerute*. Aici distingem chestionarul de *date factuale* cu întrebări ce se referă la fapte, evenimente, împrejurări şi au drept scop identificarea persoanei sau determinarea nivelului de cunoştinţe al acesteia.

Tot aici se situează şi chestionarul de *opinie*, ce vizează investigarea unor factori de natură subiectivă, fiind, pentru acest motiv, mult mai dificil de realizat. Subiecţii interogaţi pot avea opinii cu mai multe laturi asupra fiecărei probleme. De aceea, în cazul chestionarelor de opinie, formularea întrebărilor prezintă o importanţă deosebită. Orice schimbare în formulare, în succesiunea logică sau psihologică a acestora poate determina modificări importante în darea răspunsurilor.

2) După *întinderea informaţiei* distingem chestionare *speciale*, care abordează o singură temă, şi chestionare *omnibus,* cu mai multe teme.

3) După *momentul codificării informaţiei*, chestionarele pot fi *precodificate* sau *închise* (subiectul are o singură variantă concretă de răspuns: da, nu, nu ştiu);

[1] Stănoiu R.M., op. cit., p.67.

[2] Chelcea S., Chestionarul în investigaţia psihologică, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, a. 1975, p.75.

postcodificate sau *deschise* (lasă subiectului libertatea formulării răspunsului) şi *mixte*.

4) După *modul de recoltare a informaţiei*, chestionarele se împart în chestionare *autoadministrate* (prin poştă, prin publicare, prin extemporal) şi chestionare *administrate prin operatorii de anchetă* (obţinerea datelor direct de la sursă, neinfluienţate şi nefiltrate, de către un personal specializat şi instruit în acest scop, care în orice moment poate da explicaţiile necesare şi chiar îmbogăţi chestionarul cu observaţiile proprii).

Alcătuirea chestionarelor

Fiecare chestionar urmează să posede un şir de cerinţe privind forma de prezentare, dimensiunile, formularea întrebărilor şi ordinea de prezentare a acestora.

Forma de prezentare: chestionarul trebuie să fie atrăgător, eficient, comod, politicos şi simplu.

Dimensiunile chestionarului trebuie să fie echilibrate, evitând atât supradimensionarea cât şi subdimensionarea. Limitele sale urmează a fi fixate în raport cu tematica abordată.

Problema-cheie a oricărui chestionar o constituie *formularea întrebărilor*. Formulări diferite vor antrena întotdeauna răspunsuri diferite. Limbajul trebuie să fie simplu, precis, clar, accesibil, evitând neologisme, arhaisme, jargonul etc. O cale foarte atractivă de formulare a întrebărilor este cea sub forma unor scurte povestiri.[1]

În structura chestionarului, întrebările se prezintă într-o anumită succesiune.[2]

[1] Stănoiu R.M., Analiza socio-juridică a reacţiei sociale faţă de comportamentele deviante, în S.C.J., Nr. 4, a. 1973, p.371.
[2] Chelcea S., op.cit., p.193-195.

În construirea întrebărilor se foloseşte în majoritatea cazurilor, fie tehnica pâlniei (de la general la concret), fie tehnica pâlniei răsturnate (de la concret la general).

O altă tehnică fundamentală de explorare ştiinţifică utilizată frecvent în criminologie este *interviul*.[1] Între interviu şi chestionar există multe asemănări, dar şi multe deosebiri, ceea ce face ca ele să rămână tehnici independente de investigare.

Interviul este o tehnică de cooperare verbală între două persoane – anchetator şi anchetat – ce permite anchetatorului să culeagă de la anchetat anumite date cu privire la o anumită temă.

Deosebim următoarele *tipuri de interviu*:

1) În funcţie de *gradul de formalism* avem interviul formal (întrebările, numărul, ordinea etc. sunt prestabilite); interviul *flexibil* (se precizează doar tema generală, persoana intervievată este lăsată să vorbească în legătură cu tema); interviul *conversaţie* sau *cazual* (convorbire bilaterală în scopul schimbului de păreri) şi interviul *ghidat* sau *concentric* (se stabileşte tema şi o listă de control cu punctele esenţiale în jurul cărora se organizează interviul).

2) În raport cu modalitatea prin care sunt *culese* şi *interpretate* datele deosebim interviul *direct* (modalitatea directă de a pune întrebările şi a interpreta rezultatele), şi interviul *indirect* (se utilizează o cale ocolită de culegere a datelor).

3) În dependenţă de particularităţile psihice ale persoanei deosebim interviul *clinic*. El este utilizat, cu precădere, în psihiatrie, folosit în criminologia clinică. Examenul psihiatric al infractorului se bazează pe interviul clinic, prin intermediul căruia specialistul analizează personalitatea infractorului, începând a-i reconstitui, trecutul pe baza mărturiilor sale.

---

[1] "Termenul de "interviu", utilizat de reprezentanţii mass-media, nu este potrivit. Metodologia criminologică, deşi a adoptat termenul de "interviu", îi conferă o accepţiune mai largă, şi anume aceea de "convorbire faţă în faţă" între anchetator (ştiinţ.) şi anchetat" – n.a.

4) În raport cu *natura relaţiei,* ce se stabileşte între operatorul de interviu şi persoana intervievată, deosebim interviul *sensibil* (simpatia faţă de subiectul intervievat); interviul *neutru* (la bază – o relaţie indiferentă faţă de subiectul intervievat) şi interviul *sever*[1] (se aseamănă cu un interogatoriu în sens penal), care se recomandă a fi evitat.

E.Sutherland[2] a fost primul, care împreună cu un hoţ profesionist a urmărit cariera criminală a acestuia, şi în asemenea mod a văzut diferite scheme de comportament ale subiectului intervievat, precum şi gândirea criminală a membrilor grupurilor din care subiectul făcea parte.

Autorul a pregătit pentru respondentul său în vârsta de 50 de ani (care mai bine de douăzeci de ani a fost hoţ profesionist şi de 3 ori a fost pedepsit la diferite termene de privaţiune de libertate) un şir de întrebări criminologice, primind răspunsuri scrise. După aceasta, E.Sutherland a preparat materialele şi a scris o lucrare, păstrând ideile principale, precum şi, după posibilităţi, limbajul hoţului profesionist. În aşa fel a apărut un raport specific al unui criminal profesionist. Acest raport a fost înmânat la patru hoţi profesionişti şi doi foşti colaboratori ai poliţiei criminale.

În consecinţă, Sutherland a ajuns la următoarele concluzii:

1) Ca şi oricare alt reprezentant al unei profesii – medic, jurist, lăcătuş, - hoţul profesional posedă un şir de deprinderi şi cunoştinţe, folosite pentru planificarea şi înfăptuirea operaţiilor criminale, realizarea obiectelor furate etc;

2) Particularităţile caracteristice ale personalităţii hoţului depind de inteligenţa sa, de poziţia socială pe care o ocupă în interiorul grupării sale criminale;

[1] Кан Цэда, Преступность и криминология в современной Японии, Москва: Прогресс, a. 1989, p.50.

[2] Шнайдер Г.Й., Криминология, Москва: Прогресс, a.1994, p.19-24.

3) Criminalii se simt izgoniţi din societate şi de aceea îşi creează un subsistem de valori (în care predomină subcultura criminală).

Petro David[1], în anii 1974, 1975, a cercetat pe baza metodei interviului un grup format din 5 hoţi profesionişti, în vârstă de la 20 la 35 de ani, recent eliberaţi din locurile de detenţie.

Studiind activitatea persoanelor din lumea criminală, argumentele aduse la săvârşirea crimelor, particularităţile individuale şi psihice etc., P.David a ajuns la următoarele concluzii:

1) Fiecare din aceşti 5 criminali a avut o copilărie foarte grea, provenind din familii negative;

2) Şcoala nu a participat la procesul de formare şi educare (de regulă, din cauza nefrecventării ei);

3) Fiecare dintre ei, de mici copii, contactau intens cu grupe deviante, fiind atraşi în activităţi antisociale, furturi din magazine, consum de alcool şi stupefiante.

4) Fiecare hoţ profesionist săvârşeşte în medie pe an 300 de furturi cu pătrundere, fiind depistat şi deferit justiţiei doar după "primele" 200-300 de crime.

Până la arestare ei aveau un venit mijlociu de 500-550 dolari americani pe săptămână.

S-a scris mult în literatura de specialitate pe această temă, existând şi manuale destinate operatorilor de interviuri.[2] S-au analizat o mulţime de factori de natură obiectivă şi subiectivă, internă sau externă, care influenţează pozitiv sau negativ desfăşurarea interviului.

[1] Шнайдер Г.Й., Криминология, Москва: Прогресс, a.1994, p.19-24.

[2] Florea Elena, Micu Maria, Interviul sociologic (Valoarea şi limitele lui), în Teoria şi metoda în ştiinţele sociale, vol. III, Bucureşti, Ed. Politică, a. 1966, p.257.

De rând cu tehnicile de mai sus cercetarea criminologică cunoaşte şi multe alte tehnici printre care şi tehnica documentară sau tehnicile secundare, care vor fi analizate într-o altă ediţie.

Secţiunea IV

RAPORTURILE CRIMINOLOGIEI CU ALTE DISCIPLINE (JURIDICE ŞI NEJURIDICE)

1.4.1. Locul criminologiei în sistemul ştiinţelor

Problema locului criminologiei în sistemul ştiinţelor a reprezentat un subiect de discuţie între specialiştii din acest domeniu. Unii autori consideră că criminologia este auxiliară sociologiei, definind-o ca o ştiinţă socială nejuridică.[1] Alţii consideră că criminologia este disciplina care a invadat toate ştiinţele.[2]

Constituirea ei ca disciplină *autonomă* nu are semnificaţia unei rupturi definitive cu disciplinele care au găzduit-o. Cercetările criminologice nu se pot realiza decât printr-o conlucrare continuă a criminologiei cu domeniile respective. Şi este foarte important, ca aceste raporturi să fie corect stabilite şi înţelese.

Locul criminologiei în sistemul ştiinţelor este dat, în primul rând, de obiectivul său de studiu, care determină caracterul interdisciplinar[3] al disciplinei. Criminologia contemporană nu este auxiliară în raport cu ştiinţele juridice, sociologice sau alte ştiinţe sociale. După cum relatează O.Trăsnea, procesul contemporan de diferenţiere şi integrare a ştiinţei determină apariţia unor noi discipline, astfel:

1) prin crearea unor ştiinţe noi, ce apar la hotarele a două sau mai multe ştiinţe deja constituite;

2) prin transformarea unor capitole sau ramuri ale unei ştiinţe în discipline relativ autonome;

3) prin construirea unor ştiinţe sociale noi, cu statut propriu.[4]

---

[1] Dincu A., Criminologie, Curs, Facultatea de drept, Bucureşti, a.1984., p.78.
[2] Pinantel J., op.cit., p.4
[3] Trăsnea O., Ştiinţa politică – studiu istorico-epistemologic, Ed. Politică, Bucureşti, a.1970, p.290 şi în cont.
[4] Ibidem.

Aşa, criminologia s-a impus ca o disciplină care utilizează, ca multe alte discipline moderne, unele din cuceririle realizate în alte domenii ale cercetării ştiinţifice. Ea reprezintă actualmente o ştiinţă autonomă care, deşi are legături strânse cu alte ştiinţe, nu are un caracter auxiliar, nici în raport cu ştiinţele penale şi nici în raport cu alte ştiinţe sociale.

Principiile şi regulile criminologiei (a părţii generale şi părţii speciale) se exprimă şi sunt indisolubil legate de concepţii şi idei criminologice realiste, de existenţa criminologiei ca ştiinţă *unitară* modernă.[1] După cum instituţiile juridice penale se sprijină pe concepţiile şi ideile ştiinţei dreptului penal, tot aşa şi criminalitatea sub aspect etiologic şi profilactic se sprijină pe ansamblul principiilor, regulilor şi ideilor criminologiei. Cadrul ştiinţei s-a fixat şi el, încât cuprinde trei capitole principale: *etiologia* (cauzele criminalităţii), *profilaxia* (remediile de prevenire a criminalităţii) şi *terapia* (tratamentul acesteia).

Am putea, aşadar, defini *ştiinţa* criminologiei ca fiind o ramură autonomă a ştiinţelor penale[2] moderne care constă într-o totalitate de idei, concepţii, reguli şi principii referitoare la domeniul său de cercetare şi anume criminalitatea şi profilaxia ei.[3]

Criminologia este o ştiinţă *autonomă,* acest fapt fiind o realitate de necontestat:

1) are un domeniu propriu de cercetare;

2) are un caracter de ştiinţă penală autonomă, interdisciplinară;

3) este o ştiinţă socială (penală), având un caracter profilactic;

4) are funcţii proprii specifice, ce o fac să se deosebească de celelalte ştiinţe.

---

[1] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, a. 1989, Bucureşti, Ed. Academiei, p. 42-43.

[2] Gheorghiu – Brădet I., op.cit., p.69 şi în cont.

[3] Pop Traian, op. cit., p.120-122.

Criminologia reuneşte în sistemul său idei, principii, metode şi tehnici din cele mai variate ştiinţe moderne: drept penal, criminalistică, psihiatrie, psihologie, sociologie, penalogie, victimologie etc., pe care le adaptează specificului său.[1]

În acelaşi timp, criminologia îşi creează şi elaborează reguli şi principii, metode şi tehnici proprii, necesare domeniului său de cercetare. Deci, criminologia nu este o "ştiinţă a ştiinţelor", care să se limiteze la simpla absorbire a funcţiilor altor ştiinţe, ci este o ştiinţă unitară, omogenă, autonomă în sistemul ştiinţelor moderne.

Criminologia se studiază, ca disciplină, la facultăţile de drept (în Occident – şi la alte facultăţi) şi are un rol deosebit în pregătirea generală a juristului. Juristul nu are dreptul să se transforme, în procesul învăţământului, într-un simplu executor tehnic al legilor. El trebuie să aprecieze şi să prelucreze informaţia acumulată. Iată de ce, studiind criminologia, tânărul jurist nu numai acumulează cunoştinţe, dar şi se învaţă a ocupa o poziţie socială umană faţă de criminal şi victima infracţiunii, de a-şi controla şi stăpâni emoţiile.[2] Juristul, ca şi medicul, nu are dreptul moral la greşeală; de el depinde soarta Omului.

Caracterul complex al criminologiei îi permite, datorită obiectului, scopului şi funcţiilor sale, şi o interacţiune activă a aspectelor teoretic şi practic. Operând cu concepte ce implică judecăţi de valoare – crimă, criminal, vinovăţie, răspundere penală, pedeapsă penală, - observăm că ele nu au semnificaţie decât în cadrul aplicării în practică.

1.4.2. Raportul criminologiei cu ştiinţele juridice

Pentru a evita unele confuzii evidenţiem că în paragraful ce urmează ne vom opri doar la *ştiinţele penale*. Această denumire are, cel puţin, două accepţiuni. În sens larg ştiinţele penale ar cuprinde: dreptul penal (partea generală şi partea specială),

[1] Pop Traian, op. cit., p.120-122.
[2] Шнайдер Г.Й., op. cit., p.98.

procedura penală, dreptul penitenciar, penalogia, dreptul penal internaţional, dreptul penal al afacerilor, dreptul penal ecologic, politica penală, sociologia penală, criminologia, criminalistica (poliţia ştiinţifică), medicina legală.

Într-o accepţiune restrânsă, în cadrul ştiinţelor penale ar intra numai ştiinţele penale normative: dreptul penal cu subramurile sale şi procedura penală.

Criminologia - dreptul penal

Unitatea:

1) *Filiaţia istorică*. Cele două ştiinţe – criminologia şi dreptul penal – au apărut în aceleaşi împrejurări, criminologia dezvoltându-se în cadrul disciplinei dreptului penal.

2) *Obiectul de studiu* al celor două ştiinţe este comun – criminalitatea (cu specificul că dreptul penal are un obiect de studiu mult mai restrâns ca al criminologiei).

3) *Scopul urmărit.* Atât criminologia cât şi dreptul penal au ca scop prevenirea şi combaterea infracţiunilor[1], adică slujesc acelaşi scop practic şi anume cel al înţelegerii şi înfăptuirii politicii penale de prevenire a manifestărilor infracţionale.

Distincţia: Criminologia a luat naştere din ştiinţa dreptului penal, ultimul, manifestându-se ca o disciplină de intersecţie.[2]

Distincţia dintre criminologie şi dreptul penal este atât de evidentă, încât a apărut necesitatea creării a două mari societăţi ştiinţifice internaţionale: Asociaţia Internaţională de Drept Penal şi Societatea Internaţională de Criminologie.

Dreptul penal ca disciplină *normativă* (criminologia nu este o disciplină normativă) studiază conţinutul abstract al normei penale, spre deosebire de criminologie care studiază infracţiunea ca fenomen natural şi social. Criminologia vede în crimă nu

[1] Mateuţ Gheorghiţă, Criminologie (note de curs), Arad, a.1993, p.6.

[2] Bulai C., Drept penal. Partea generală, vol. I, T.U.B., Bucureşti, a. 1979, p.60-61.

entitatea juridică elaborată de dreptul penal, ci fenomenul uman şi social pe care îl exprimă.

Criminologia socialistă nu accepta o asemenea deosebire, considerând că între conţinutul normativ şi conţinutul social al dreptului penal există o unitate dialectică.[1] Aceasta i-a făcut pe o serie de specialişti să considere criminologia o disciplină auxiliară a ştiinţelor juridice.[2]

Totuşi, delimitarea dintre criminologie şi dreptul penal trebuie să aibă în vedere criteriile examinate şi anume: obiectul de studiu, scopul, funcţia şi metoda celor două discipline.

În timp ce dreptul penal studiază conţinutul abstract al normei penale[3] pentru a-i asigura concordanţa faţă de relaţiile sociale care trebuie apărate, criminologia abordează criminalitatea în complexitatea sa, precum şi modalităţile prin care acest fenomen poate fi prevenit.[4]

O opinie interesantă în legătură cu raportul dintre criminologie şi dreptul penal aparţine criminologului V.V.Kudreavţev[5], care delimitează cele două ştiinţe în funcţie de următoarele criterii:

a) *Criteriul modalităţii de abordare a obiectului de cercetare*. Dreptul penal şi criminologia abordează fenomenul infracţional în momente şi etape diferite. Formarea concepţiei antisociale a personalităţii, apariţia situaţiilor conflictuale, motivaţia comiterii actului, condiţiile ce favorizează comiterea

[1] Dondoroz V., Dreptul penal socialist al ţării noastre. Raport…, în S.C.J., Nr.3, a.1965, p.470-476.
[2] Карпец И.И., Введение в советскую криминологию, Москва: Юр.лит., a. 1992, p.7-10.
[3] Bulai C., Drept penal român, Partea generală, vol.I, Ed. "Şansa" S.R.L., Bucureşti, a. 1992, p.7-10.
[4] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p.56-57.
[5] Кудрявцев В.В., Социология права и криминология, în Советское государство и право, a.1969, p.65-69.

crimei aparţin criminologiei, pe când manifestarea obiectivă a actului infracţional – dreptului penal;

b) *criteriul scopului imediat*. Criminologia urmăreşte stabilirea cauzelor şi condiţiilor care determină sau favorizează săvârşirea infracţiunilor, pe când dreptul penal are ca scop apărarea valorilor sociale fundamentale împotriva infracţionalismului;

c) *criteriul sferei măsurilor de intersecţie*. Măsurile de prevenţie elaborate de criminologie vizează o sferă mult mai largă de sectoare ale vieţii sociale, pe când dreptul penal urmăreşte doar perfecţionarea sistemului sancţionator.[1]

Kudreavţev plasează una din principalele diferenţe dintre cele două discipline în sfera *raportului de cauzalitate*, care este cu mult mai largă în criminologie.

În lucrările de criminologie mai recente au fost evidenţiate şi alte elemente de diferenţiere, aşa, încât dreptul penal studiază concepte teoretice fixate în legea penală în urma unui proces de generalizare a unui ansamblu de fapte socialmente periculoase.[2]

O importanţă deosebită o prezintă determinarea raportului dintre *criminologie şi politică penală*. Precizarea unui atare raport impune exprimarea unei opţiuni teoretice cu privire la statutul epistemologic al politicii penale.[3]

Ştiinţa politicii penale evaluează concluziile privind mecanismul socio-juridic al luptei împotriva criminalităţii, integrează întreaga activitate de prevenire şi combatere a criminalităţii şi de resocializare a infractorilor; elaborează principii, metode, măsuri şi orientări noi în vederea înfăptuirii eficace a strategiei prevenirii criminalităţii şi resocializării infractorilor. La nivelul la care se realizează politica penală, datele

[1] Stănoiu R.M., op. cit., p.44.
[2] Яковлев А.М., Теория криминологии и социальная практика, Москва: Наука, a.1985, p.7-9.
[3] Гертензон А.А., Уголовная политика и пути её изучения, in Советское государство и право, Nr.8, a.1969, p.25.

şi concluziile criminologiei, se vor regăsi în măsuri politice şi legislativ-penale.

Nu există încă un consens cu privire la însuşi conceptul de politică penală. Cel mai desăvârşit, la părerea noastră, este punctul de vedere care consideră, că politica penală are ca obiect de studiu organizarea ştiinţifică a activităţii de prevenire şi combatere a criminalităţii, prin elaborarea unor strategii globale de luptă împotriva acesteia.[1]

Alegerea acestor obiective implică o cunoaştere profundă a fenomenului infracţional, în măsură să permită o evaluare a posibilităţilor de acţiune, în vederea alegerii soluţiei optime de intervenţie, atât în planul reglementării juridice, cât şi acela al aplicării practice.[2]

În concluzie, politica penală, alături de dreptul penal, definesc axa în jurul căreia criminologia îşi desfăşoară cercetările.

Criminologia – dreptul procesual penal

Există o corelaţie directă între dreptul procesual penal, ca ştiinţă, şi criminologie.

Criminologia aduce contribuţii reale la înfăptuirea justiţiei penale, prin aceea că datele şi concluziile despre criminalitate, crimă, criminal etc. sunt într-o strânsă legătură cu procesul penal în faza aplicării legii penale. Şi invers, procesul penal are un aport important la progresul criminologiei.

Dreptul procesual penal studiază principiile, categoriile, instituţiile şi normele care reglementează procesul penal în întreaga sa complexitate.[3]

---

[1] Bulai C., Ştiinţa politicii penale, în Studii şi cercetări juridice, Nr.1, a.1972, p.80.

[2] Stănoiu R.M., Nenciulescu V., Rolul criminologiei în realizarea obiectivelor de politică, Bucureşti, 1993, p.14.

[3] Volonciu N., Drept procesual penal, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, a.1972, p.24.

Întregul proces penal, în cele două faze de bază ale sale: ancheta şi judecata, este interesat în cunoaşterea modului de acţionare a diferitelor grupe de infractori, a împrejurărilor care determină ori favorizează săvârşirea faptelor penale. La rândul ei, criminologia este interesată direct în dobândirea şi prelucrarea statisticilor deţinute de organele judiciare, de culegerea celor mai variate date de interes criminologic obţinute din activitatea de anchetă şi judecată.

Criminologia – dreptul penitenciar

Ştiinţa criminologiei şi ştiinţa dreptului penitenciar (în România denumită ştiinţa dreptului execuţional penal) se află în raporturi directe, având un domeniu vast de cercetare, cum e cel al criminalităţii.

Desigur că între criminologie şi ştiinţa penitenciară există evidente deosebiri, în special, din amploarea obiectului de studiu al criminologiei. Cele două ştiinţe se întâlnesc doar pe terenul preocupărilor comune cu privire la infractor, la tratamentul şi resocializarea acestuia. Dar această zonă de contact este foarte profitabilă pentru ambele discipline. Importante studii au fost efectuate de criminologi la locurile de detenţie a infractorilor, iar rezultatele obţinute au constituit un important rezervor de date utile aprofundării cunoaşterii criminologice.

1.4.3. Raportul criminologiei cu ştiinţele sociale

Dintre ştiinţele sociale cu care criminologia are relaţii strânse fac parte sociologia, psihologia, statistica, psihiatria. Unii autori consideră că ştiinţa criminologiei în raportul cu ştiinţele enumerate se limitează la "aspectele delincvenţei legale" şi la "studiul statistic al factorilor cu rol criminogen"[1], ceea ce în realitate nu corespunde adevărului. Criminologia este o ştiinţă generală despre

[1] Banciu D., Rădulescu S., Voicu M., Introducere în sociologia devianţei, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, a.1985, p.105.

criminalitate, pe când sociologia, psihologia, statistica etc., studiază raporturile dintre procesele, fenomenele, instituţiile şi relaţiile sociale, psihologice, statistice etc. şi criminalitate.

Criminologia şi sociologia

Sociologia este o ştiinţă a ansamblului fenomenelor şi realităţii lor sociale, care a devenit astăzi o ştiinţă complexă, diversificată în numeroase specialităţi – sociologii de ramură: economică, politică, juridică etc.

Sociologia juridică (numită de unii autori şi sociologie penală)[1] studiază condiţionarea şi implicaţiile sociale ale criminalităţii, câmpul şi structura relaţiilor sociale în care dreptul penal intervine, problemele cunoştinţei populaţiei cu privire la fenomenul criminalităţii şi la reacţia socială de apărare împotriva acestuia etc.[2]

Sociologia juridică, se poate spune, cercetează procesul de elaborare şi aplicare a dreptului, eficacitatea reglementărilor juridice, corelaţia dintre conţinut şi forma dreptului[3], problematica conflictelor interumane[4] etc.

Pe arena vieţii ştiinţifice cercetarea sociologică şi cea criminologică răspund unui ţel comun, şi anume sporirea eficacităţii activităţilor de prevenire a faptelor antisociale şi de apărare socială a valorilor ocrotite de legea penală, inclusiv resocializarea pe calea reeducării delincvenţilor.[5]

Sociologia oferă principii, metode şi tehnici care contribuie într-un mod hotărâtor la abordarea şi analiza ştiinţifică a criminalităţii şi a activităţilor de prevenire şi combatere a

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit. p. 28.
[2] Bulai C., Stănoiu R.M., Sociologia dreptului penal şi criminologia, în S.C.J., Nr.1, a.1974, p.123.
[3] Popa N., Prelegeri de sociologie juridică, T.U.B., Bucureşti, a.1983, p.62.
[4] Bulai C., Problemele sociologiei dreptului, în S.C.J., Nr.1, a.1972, p.87.
[5] Dincu A., op.cit., p.10-12.

fenomenului infracţional, şi aceasta reprezintă o trăsătură comună cu criminologia.

Criminologia şi psihologia

Termenul "psihologie" este format din cuvintele "psiche" care înseamnă "suflet" şi "logos" cu sens de idee, cuvânt, ştiinţă.

Psihologia oferă criminologiei date şi informaţii necesare studiului psihicului, legităţilor proceselor psihice etc.

Studiul obiectiv al vieţii psihice umane, în ansamblul ei, pe care-l întreprinde psihologia conduitei[1], oferă largi posibilităţi de aplicare în domeniul criminologiei.[2]

Deşi psihicul delincvenţilor nu este, în esenţă, deosebit de cel al non-delincvenţilor, totuşi, cercetarea comportamentelor infracţionale este de natură să ofere informaţii asupra motivaţiilor comportamentelor infracţionale.

Este o perspectivă prin care cercetările comune psihologice şi criminologice confirmă că psihicul uman este susceptibil a se dezvolta şi a se maturiza; structurile psihice negative, pot fi, prin urmare, transformate şi reciclate spre bine.

Prin urmare, psihologia este una dintre ştiinţele de bază ale viitorului, care studiază nemijlocit nu numai procesele psihice, ci şi este intim legată de problemele devianţei.

Vom putea stăpâni cu adevărat devianţa doar atunci când psihologia va cunoaşte şi stăpâni efectiv mecanismele comportamentului, putându-le influenţa spre bine.[3]

Posibil, numai psihologia va reuşi până la urmă să explice de ce în prezenţa unor factori de mediu, cultură şi de viaţă, aproape

[1] Roşca Mariana, Metode de psihodiagnostică, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, a.1972, p.52-134.

[2] Teodorescu Stela, Psihologia conduitei, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, a.1972, p.222-225; Şchiopu Ursula, Introducere în psihodiagnostică, T.U.B., Bucureşti, a.1976, p.72-156.

[3] Giurgiu Narcis, Elemente de criminologie, Ed. Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, a.1992, p.19.

identic, personalităţi asemănătoare după modul de exprimare, aspiraţii, nivel de cultură – reacţionează uneori diferit: unii alegând devianţa, alţii rămânând indiferenţi faţă de crimă.

Criminologia – statistica

Statistica generală este ştiinţa care studiază fenomenele de masă, legile care guvernează starea, structura şi dinamica fenomenelor de masă, influenţându-le şi elaborând posibilitatea prevederii evoluţiei viitoare a acestora.

Pentru criminologie o importanţă deosebită o are statistica judiciară (numită la fel – *penală* sau *criminală*), denumită de I.Tanoviceanu "făclia legiuitorului penal modern".[1]

Primii oameni de ştiinţă care s-au preocupat de fenomenul infracţional au fost matematicienii, care au utilizat noţiunea de "Statistici criminale".[2] Cunoaşterea laturii cantitative – fără a neglija nici specificul calitativ – are o importanţă deosebită în cunoaşterea fenomenologiei sociale.

Statistica, ca ştiinţă socială, studiază latura globală, *cantitativă* a fenomenelor de masă, legităţile evoluţiei sociale în condiţii concrete de loc, timp, spaţiu geografic, expresia lor numerică, matematică.

Statistica se dezvoltă şi astăzi ca o ştiinţă cu concepte, principii şi metode de cercetare şi, totodată, cu metode utilizabile şi în alte ştiinţe.[3] Statistica judiciară oferă o viziune largă cantitativă a criminalităţii: mărimea, volumul, ritmul, rata, distribuţia teritorială, intensitatea etc.

Anume elaborarea programelor de cercetare criminologică, în analiza şi evaluarea stării, structurii şi dinamicii criminalităţii,

[1] Tanoviceanu I., Criminalitatea în România după ultimele statistici penale, Bucureşti, a.1909, p.10.
[2] Stefani G., Levasseur G. şi Jambu-Merlin R., Criminologie şi ştiinţă penitenciară, Ed. III-a, Paris, Ed. Dalloy, a.1972, p.36.
[3] Moineagu C., Negura I., Urseanu V., Statistica, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, a. 1976, p.28-30.

ca şi în prognoza criminologică statistica este ştiinţa cu contribuţia majoră. Ea este şi un puternic instrument de control al ipotezelor criminologice.

Criminologia preia din statistică nu numai datele brute privind evenimentele statistice – observate şi analizate, ci şi modele probabilistice cu o integrare în ele adecvată a datelor statistice.

Totuşi, nu putem să nu observăm că, oricât de completă ar fi cercetarea statistică a criminalităţii, ea nu poate furniza date privind "cifra neagră". Există metode statistice de calcul care pot doar arunca o lumină aproximativă asupra acestei laturi a criminalităţii.

În concluzie, criminologia nu poate fi concepută fără statistică. La nivel de procuratură, instanţe de judecată etc., se culeg date statistice ce se centralizează pentru a observa dinamica criminalităţii în ansamblu şi pe categorii şi genuri de infractori şi infracţiuni.

1.4.4. Criminologia în învăţământul universitar

Vom încerca aici să oferim o imagine a modului în care este organizată predarea criminologiei în diferite cicluri din învăţământul universitar.[1]

Printre ţările europene cu o puternică tradiţie în criminologie evidenţiem Italia, Franţa şi Belgia.

Italia. Adesea se afirmă că ştiinţa criminologiei s-a născut în Italia cu şcoala pozitivistă reprezentată de C.Lombroso, R.Garofalo şi E.Ferri.

Predată iniţial la facultăţile de *drept şi medicină*, în ultimele decenii se înregistrează o sporire considerabilă a numărului de catedre de criminologie şi la alte facultăţi ca *sociologia, psihologia, ştiinţele politice* şi *ştiinţele economice*. Există, de

[1] Pentru cei interesaţi în informaţii suplimentare recomandăm: Stănoiu R.M., Criminologie, Ed. Oscar print, Bucureşti, a.1997, p.111-119.

asemenea, organizat un doctorat în criminologie. Un rol esenţial în formarea profesională a criminologilor îl au şcolile de specializare în criminologie clinică de pe lângă facultăţile de medicină din Genova, Milano, Modena, Bari, Chieti. Având o durată de trei ani, specializarea se adresează celor ce au o licenţă în drept, medicină, sociologie, psihologie, pedagogie, ştiinţe politice, litere şi filosofie. Absolvenţilor li se asigură o calificare superioară pentru a lucra în acele activităţi a căror scop îl constituie prevenirea şi tratamentul delincvenţei.

Franţa. În Franţa criminologia este predată cu precădere la facultăţile de drept. Există însă şi "filiere specializate" în cadrul programelor de diplomă pentru studii aprofundate, de diplome de studii superioare specializate, unele universităţi organizând şi seminare speciale de doctorat. Principalele universităţi care posedă filiere specializate sunt: Aix – Marseille, Bordeaux, Grenoble, Montpellier, Nancy, Pau, Poitiers. Studenţii sunt în cea mai mare parte viitori jurişti, psihologi sau medici.

Belgia. Criminologia belgiană, născută din uniunea dintre drept şi medicină, a dobândit de foarte timpuriu dimensiunea unei ştiinţe interdisciplinare. Încă în 1890 Henri Jaspar a înfiinţat un cerc de criminologie la Universitatea Liberă din Bruxelles. Cercul era condus de renumitul jurist Adolphe Prins şi de psihiatrul Paul Heger.

În anul 1921 se înfiinţează o şcoală de criminologie şi poliţie tehnică pe lângă Ministerul de Justiţie. Acest moment este considerat ca naşterea criminologiei ca o disciplină de învăţământ pentru magistraţi ca şi pentru cei ce lucrează în poliţie şi penitenciare.

În 1929 la Louvain, în 1936 la Bruxelles, în 1977 la Gand şi Liege, în cadrul facultăţilor de drept sunt înfiinţate şcoli de criminologie. Aceste şcoli erau considerate ca centre de specializare a juriştilor şi a altor specialişti – medici, psihologi, psihiatri etc. Licenţa specială în criminologie pe care aceste şcoli o

acordau, se adăuga celei de bază, asigurând o pregătire superioară celor interesaţi în studiul delincvenţei şi justiţiei penale.

Începând cu anul universitar 1968-1969 Universitatea Catolică din Louvain a introdus un program academic complet în criminologie. Astfel, criminologia a devenit o ştiinţă de bază, cu un program de studiu de patru ani, finalizat cu o diplomă de licenţă în criminologie. În următorul deceniu numărul studenţilor la criminologie a crescut foarte mult. Cercetările recente destinate acestui aspect relevă că solicitarea criminologilor pe piaţa forţei de muncă este foarte mare.

Statele Unite ale Americii. În SUA de la începutul secolului şi până în prezent domeniul criminologiei se divizează în două părţi: acela al criminologiei ca disciplină ştiinţifică şi acela al justiţiei şi educaţiei specializate (ca profesie). Ca rezultat, colegiile, universităţile şi organizaţiile profesionale menţin aceste distincţii, criminologia ca ştiinţă şi profesie de specialist în justiţie penală, dezvoltându-se în paralel, dar în strânsă interdependenţă.

Aşa, programele universitare destinate formării specialiştilor în justiţie penală cuprindeau cursuri de drept, administrare şi criminologie.

Canada. În Canada (în special în provincia Quebec) criminologia ca disciplină universitară şi ca profesiune ocupă un loc deosebit. În 1960, în cadrul departamentului de sociologie al Universităţii din Montreal, s-a creat o secţie de învăţământ criminologic. În 1961, aceasta se transformă în departament autonom în cadrul facultăţii de ştiinţe sociale, iar mai târziu s-a schimbat în şcoala de criminologie.

Şcoala de criminologie de la Montreal a organizat un ciclu complet de învăţământ – licenţă, masterat, doctorat, - devenind principala furnizoare de profesionişti în criminologie. Ulterior, prin iniţierea unor programe de specializare, prin invitarea ca profesori a celor mai reputate personalităţi ale criminologiei mondiale, prin organizarea de conferinţe şi seminare, a căpătat renume internaţional, fiind considerată în prezent, una dintre cele

mai prestigioase instituţii de învăţământ superior în criminologie. O contribuţie importantă la progresul ştiinţific al criminologiei în Canada îşi aduc Societatea Canadiană de Criminologie şi Centrul de Criminologie Comparată de la Montreal.

Spre regret, în Republica Moldova nu există un învăţământ criminologic autonom şi nici un institut de cercetare în acest domeniu. Criminologia a fost introdusă abia în anii ’70 ai secolului trecut în facultăţile de drept ca disciplină de un semestru. Progresul disciplinei este mult frânat şi din cauza că, spre deosebire de alte ţări est-europene, care odată cu introducerea criminologiei în învăţământul universitar au înfiinţat şi unele unităţi specializate de cercetare în acest domeniu (centre, institute, consilii), în Republica Moldova nu s-a produs o asemenea schimbare.

CAPITOLUL II
CONCEPŢII ŞI TEORII CLASICE ASUPRA CRIMINALITĂŢII

Secţiunea I
ISTORICUL GÂNDIRII ASUPRA CRIMEI ŞI CRIMINALITĂŢII PÂNĂ LA APARIŢIA CRIMINOLOGIEI

2.1.1. Originile criminologiei

Cercetând obiectiv şi lucid criminalitatea nu putem ignora constatarea că acest fenomen are caracter istoric, că el apare pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale.[1] Oamenii de ştiinţă care au studiat societatea primitivă constată că cinstea, corectitudinea, solidaritatea umană, respectul faţă de valorile colectivităţii umane, erau definitorii pentru moravurile acelei orânduiri sociale.[2] Darwin, notând impresiile din călătoriile sale în jurul lumii arată că unul din locuitorii Ţării de Foc, primind în dar o pătură de lână, a rupt-o în bucăţi egale, ca fiecare membru al colectivităţii să primească o fâşie.[3] Disciplina şi ordinea se întemeiau pe regulile de convieţuire socială ale colectivităţii umane.

Primele preocupări pentru pedepsirea unor comportamente individuale considerate periculoase au fost determinate de necesitatea autoprotejării comunităţilor umane constituite în condiţii naturale vitrege care le ameninţau supravieţuirea. Atunci când un membru al unei grupări sociale (familie, clan, trib) făcea un rău de orice natură unui membru al unei alte grupări sociale, familia, clanul, tribul din care făcea parte agresorul suferea răzbunarea exercitată de gruparea socială din care făcea parte victima. În asemenea condiţii, în mod firesc, reacţia grupului aflat

[1] Pop T., Curs de criminologie, Cluj, a. 1928, p.2.
[2] Antoniu G., Rolul criminologiei în formarea personalităţii umane, Bucureşti, a. 1987, p.167.
[3] Gheorghiu-Brădet I., Criminologia generală românească, Braşov, a.1993, p.10.

în pericol a fost severă la adresa celor care, prin acţiunile lor, sporeau starea de risc.

Răzbunarea, având un caracter colectiv, se baza pe *responsabilitatea colectivă*, ceea ce însemna că gruparea socială din care făcea parte "infractorul" răspundea pentru acţiunea acestuia. Totodată, răzbunarea avea un caracter *nelimitat*. Aceasta a făcut să se agraveze conflictele ce apăreau între grupările sociale, care aveau drept consecinţă slăbirea forţelor beligerante. Din această cauză, în vederea conservării speciei umane, a apărut necesitatea limitării într-un fel a acestei răzbunări.

Formele cele mai răspândite de limitare a răzbunării private au fost:

1) *Abandonul noxal*. Gruparea socială (familia, clanul, tribul) îl preda pe criminal grupării adverse.

2) *Talionul* reprezenta dozarea pedepsei în raport cu gravitatea faptei[1] şi este exprimată în "legea talionului" care răzbate prin negura timpului până în Babilonul civilizat al regelui Hammurabi (1728-1686 î.e.n.).[2]

3) *Învoirea pecuniară.* Răzbunarea privată era tarifată în valori materiale. Această formă de limitare a răzbunării private o întâlnim, mai târziu, în Grecia antică şi Roma antică. În acest sens îl amintim pe Homer care a arătat că pe scutul lui Achile era gravată o figură desemnând modul de rezolvare a conflictului dintre doi tineri prin darea unei sume de bani.[3]

Totuşi, munca în comun a făcut să se nască între oameni relaţii de convieţuire bazate pe încredere, cinste, dreptate şi echitate socială. De aici rezultă că nu se poate pune problema întâilor origini ale criminologiei în societatea primitivă. Criminalitatea, ca fenomen social, nu apare decât mult mai târziu,

[1] A se vedea cap. I, §1 "Istoricul criminologiei" (n.a.)
[2] Drîmbă O., Istoria culturii şi civilizaţiei, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, a.1985, vol. I, p.65-102.
[3] Mateuţ Gh., Criminologie (Note de curs), Arad, a.1993, p.14.

o dată cu descompunerea societăţii primitive şi cu statornicirea în comportamentul oamenilor a relelor din cutia Pandorei, cum sunt: minciuna, dispreţul, egoismul, ura, răutatea etc.

Acest fenomen – criminalitatea – apare în societatea antică, în care s-a întemeiat statul şi dreptul, autoritatea statului având capacitatea instituirii normelor juridice penale, specifice încriminării actelor antisociale.

Unii autori arată că, nu există o singură criminologie, ci mai multe, şi anume criminologia fiecărei epoci istorice şi a orânduirilor sociale respective.[1]

2.1.2. Gândirea lumii antice

Problematica crimei şi a autorului ei a preocupat gândirea umană cu mult înaintea apariţiei criminologiei ca ştiinţă. „Preocupările şi cercetările criminologice sunt concomitente cu apariţia omului în societate" – afirma Petre Pandrea.[2]

Deşi criminologia s-a constituit ca ştiinţă destul de târziu (sec.XIX), preocupări, idei sau diverse explicaţii pe marginea criminalităţii s-au exprimat în toate sectoarele gândirii umane: filosofie, politică, literatură etc.

Mărturie stau, în acest sens, operele filosofice şi literare ale antichităţii, unde tema crimei a constituit, din totdeauna, izvor de genială inspiraţie.

Grecia antică. În operele literare şi filosofice din Grecia antică, crima şi consecinţele ei periculoase au constituit obiectul unor judecăţi demne de începuturile ştiinţei "criminologiei clasice empirice".[3]

Primele explicaţii ce s-au dat fenomenelor, proprietăţilor, obiectelor din lumea înconjurătoare au avut un pronunţat caracter mistic, creându-se în acest fel marile mituri privind geneza lumii.

---

[1] Pandrea P., Criminologia dialectică, Bucureşti, a.1945, p.5.
[2] Pandrea P., op.cit., p.115.
[3] Gheorghiu-Brădet I., op.cit. p. 32.

Dovezi în acest sens reprezintă lucrările lui *Sofocle* – Antigona şi Oedip. În Oedip autorul prezintă complexul generat de împrejurarea în care Oedip îşi ucide tatăl şi se căsătoreşte cu mama sa. Tragedia lui Oedip a fascinat generaţii de creatori din cele mai diferite domenii.

Sofocle este acela care a arătat că sursa crimei o reprezintă soarta omului, destinul.

Poetul *Hesiot* (sec. 8-7 î.e.n.) în poemul "Munci şi zile" are preocupări criminologice, arătând că sursa tuturor relelor o constituie nedreptatea socială.

Anaximandru (sec.6 î.e.n.), *Xenofon* (sec. 6 î.e.n.), *Heraclit* (sf. sec. 6 î.e.n./înc. sec.5 î.e.n.), *Parmenide* (sec. 6 î.e.n.), *Anaxagora* ş.a. manifestă o atitudine dezaprobatoare faţă de crimă şi consecinţele sale, dar nu reuşesc să-şi explice originile criminogenezei.

Pitagora arată că numărul este esenţa tuturor lucrurilor. El a elaborat o ştiinţă a numerelor şi o doctrină a sufletului. În concepţia sa, sufletul este format din *spiritul raţional* (ce are legătură cu manifestările exterioare şi are rolul de a le înţelege), şi *spiritul intelectual* (independent de voinţă, spirit în stare pură). Sufletul este format din cinci trepte:

- nonconştientul;
- inconştientul;
- subconştientul;
- conştientul şi
- supraconştientul.[1]

Parcurgerea celor cinci trepte are loc prin tehnica educaţiei şi prin ea se ajunge la cunoaşterea de sine ("Cunoaşte-te pe tine însuţi").

Pitagora a fost preocupat şi de fenomenul criminalităţii, afirmând referitor la noţiunile de crimă şi criminal: "Veneraţi

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.15 şi în cont.

ştiinţa numerelor, pentru că viciile şi crimele nu sunt altceva decât greşeli de calcul".[1]

Democrit (sf. sec.5/încep. sec.4 î.e.n.) a susţinut că atomul este esenţa tuturor lucrurilor. Pornind de la atom, de la materie şi impulsuri, autorul ajunge pe calea mişcării la bazele biologiei şi la antropologie pozitivă.

Democrit a dezvoltat ideile influenţei educaţiei asupra criminalităţii, fiind unul dintre iniţiatorii profilacticii victimologice, efectuate cu ajutorul măsurilor educative. El declara că educaţia corectă poate asigura omul şi averea sa de la atentate criminale.[2]

Socrate (sec.5 î.e.n.) pune omul în centrul dialogurilor sale, considerând că crima este rezultatul ignoranţei; ignoranţa este sursa crimei, iar criminalul ignoră, că este ignorat. Socrate face legătura între moralitate şi raţiune, considerând că rădăcinile criminalităţii se află în proasta educaţie a tineretului şi în imperfecţiunea societăţii.[3]

În unul din izvoarele acelei epoci – Sparta – s-a format un sistem original de influenţare asupra relaţiilor obşteşti. Căsătoria era considerată o instituţie ce avea un unic scop: "producerea" cetăţenilor sănătoşi din punct de vedere fizic şi moral. Statul controla foarte activ procesul de educaţie al generaţiei în creştere; alegea perechile ce urmau a se căsători; anula căsătoriile în care timp de câţiva ani nu se năşteau copii; numărul copiilor în familie era strict reglementat; copiii născuţi cu defecte fizice erau lipsiţi de viaţă şi aceasta nu se considera infracţiune.[4]

Sparta a demonstrat întregii lumi că, relaţiile familiale şi procesul educativ al copiilor poate fi controlat destul de efectiv de

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.15 şi în cont.
[2] Lurie S., Democrit, Leningrad, a.1970, p.368.
[3] Платон, Протагорас, (Platon, Сочинение в четырех томах), т.I, Москва, a.1994, p.420-458.
[4] Херодот, История, (Историки античности: В двух томах), т.I, Москва, a.1989, p.192.

către stat în diferite scopuri, inclusiv şi cel al preîntâmpinării criminalităţii. Investigaţiile criminologice ale cercetătorilor americani au confirmat că familia are rezerve puternice de influenţă asupra criminalităţii. Desigur, astăzi statul nu poate impune pe nimeni să se căsătorească, dar să asigure cetăţenilor săi un învăţământ profesionist şi să-i asigure cu locuri de muncă – este o problemă de competenţa statului.[1]

Platon (427-347 î.e.n.) este primul gânditor al antichităţii care sesizează faptul că pedeapsa nu poate fi justificată prin ea însăşi, ca reacţie la răul provocat prin fapta antisocială, ci trebuie orientată către un scop care să constituie temeiul juridic şi filosofic al aplicării acesteia. Scopul identificat de marele filosof antic este şi astăzi modern – prevenirea săvârşirii altor crime în viitor.[2]

În dialogul consacrat lui Protagoras, Platon arată "… căci nimeni nu pedepseşte pe cei care săvârşesc nedreptatea numai şi numai pentru acest lucru, anume pentru că au greşit, cel puţin în cazul că cineva nu se răzbună ca un animal fără judecată; cel care însă încearcă să pedepsească cu judecată nu pedepseşte pentru greşeala comisă – căci lucrul săvârşit nu se poate îndrepta – ci pentru viitor ca să nu mai repete greşeala nici el, nici altul, văzând că acesta este pedepsit".[3] Această idee a fost reluată şi dezvoltată de filosoful şi scriitorul latin Seneca (sec.4 î.e.n. – 65 e.n.): "Căci, după cum spunea Platon, nici un om înţelept nu pedepseşte pentru că s-a săvârşit o faptă rea, ci pentru că ea să nu fie repetată".[4]

În opera sa asupra legilor Platon consideră că "oricine va face rău altuia prin furt sau violenţă, va plăti persoanei lezate, în

[1] Скоган У., Изучение проблем безопасности в городах: распространение наркотиков и предупреждение преступности, în Криминологические исследования в мире, Москва, a. 1995, p.160.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., Criminologia, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, a.1995, p.18-19.
[3] Platon, Opere 1, "Protagoras"-3, Ed. Cretia Noica, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, a.1974, p.24.
[4] Seneca, De ire (Despre mânie), citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.19.

orice caz o amendă întotdeauna egală cu prejudiciul până la indemnizarea completă. El va plăti de asemenea, pentru acest delict, o penalitate suplimentară în scopul îndreptării sale".[1]

Aceste idei constituie esenţa prevenirii generale şi prevenirii speciale.

În lucrarea "Statul", Platon are preocupări privind organizarea instituţiilor statale, sistemele juridice, valorile morale, arătând că acestea urmează să fie organizate în asemenea mod, încât dreptul penal să nu mai existe. Platon a fost printre primii care a efectuat investigaţii sociologice asupra fenomenului criminal, arătând că legile statului se încalcă atunci când ultimul este bolnav. Principala cauză a bolii statului este prăpastia dintre bogaţi şi săraci. În scopul evitării conflictelor sociale şi stopării fenomenului criminalităţii, Platon a propus ca legislatorul să stabilească limitele sărăciei şi bogăţiei. Aşa, averea celor mai bogaţi şi înstăriţi trebuie să depăşească doar de patru ori averea celor mai săraci. După trecerea a două milenii cercetările economice ale profesorului L.Abalkin au confirmat justeţea presupunerilor lui Platon.[2]

Unul din discipolii lui Platon, Aristotel (384-322 î.e.n.) a reflectat asupra problemei criminalităţii, arătând că una din cauzele principale este sărăcia şi mizeria socială. "După cum omul în perfecţiunea sa este cea mai nobilă dintre fiinţe, în aceeaşi măsură, lipsit de lege şi dreptate, este cea mai rea dintre toate", spunea Aristotel.[3] El condamnă cultul îmbogăţirii, arătând că cele mai mari crime se săvârşesc din tendinţa spre lux şi bogăţie, şi nu din lipsa obiectelor de prima necesitate.

---

[1] Stănoiu R.M., Tranziţia şi criminalitatea, Ed.Oscar Print, Bucureşti, a.1994, p.200-201.

[2] Абалкин Л.И., «Аз, буки и веди частного предпринимателя», în Щит и меч, a.1994, Nr.4.

[3] Аристотель, Политика/Аристотель. Сочинения: В 4-х томах, Москва, a.1983, т.IV, p.416-421.

Printre măsurile de influenţă asupra criminalităţii Aristotel menţiona, în mod deosebit, următorii factori sociali:

- organizarea corectă a instituţiilor statale;
- stabilirea legilor;
- supremaţia legilor asupra persoanelor cu funcţii de răspundere;
- lupta cu corupţia (o măsură foarte efectivă şi astăzi, propusă de el, ar fi interzicerea de a ocupa mai multe funcţii de către o singură persoană);
- dezvoltarea economiei, ce ar asigura un nivel înalt de viaţă şi trai al membrilor societăţii. Sărăcia individului poate influenţa comportamentul deviant al acestuia. Sărăcia îngrozitoare a individului poate duce la distrugerea societăţii.

Aristotel evaluează importanţa rolului preventiv al pedepsei, formulând o adevărată teorie explicativă a crimei, considerând că aceasta se va comite atunci când făptuitorul nu va risca să fie pedepsit sau pedeapsa va fi inferioară avantajelor pe care crima le aduce; totodată, cele mai bune legi vor fi fără de folos, dacă cetăţenii nu vor fi educaţi în spiritul respectului faţă de lege.

Roma antică, activitatea filosofică a căreia s-a născut prin importul filosofiei greceşti pe un teren ocupat deja de drept, retorică şi religie, - a dat un exemplu clasic de educaţie a cetăţenilor.

Roma antică a preluat experienţa Spartei, unde arta militară şi pregătirea permanentă de război au devenit o normă a vieţii sociale. Ca rezultat, toate sferele vieţii serveau unui scop unic – întărirea statului. Această perioadă a fost numită de către istorici drept "secolul de aur" al marii civilizaţii. Anume despre această perioadă *Titus Livius* scria: "Niciodată nu a existat un stat, în care lăcomia şi luxul să pătrundă atât de târziu, iar sărăcia şi cumpătarea să fie o onoare".[1]

[1] Ливий Т., Римская история от основания города, Москва, а.1892, т.I, p.3.

Roma, sub aspectul gândirii, era dominată de o înţelepciune practică, concretă, având foarte puţine înclinaţii spre abstract. În acest sens, un exemplu viu îl reprezintă educaţia religioasă a cetăţenilor, educaţie foarte pragmatică. Cel mai mare filosof al Romei antice – Cicero arată că, credinţa în dumnezei aduce cuminţenie, ceea ce este de folos statului.[1] El, *Marcus Tullius Cicero* (sec. V î.e.n.) a creat o operă filosofică de mari proporţii, ajungând la concluzia că înţelepciunea imobilizează activităţile omeneşti datorită ataşamentului faţă de ea, conducând la filosofie. Ca jurist, Cicero a studiat legile, sesizând caracterul de autoritate raţională a autorităţii legilor şi a arătat că legile trebuie făcute în aşa fel, încât în cazul în care se comite o crimă să se poată crea posibilitatea aplicării unei pedepse corespunzătoare.

Inegalitatea socială avea privilegiile ei în viaţa statului. Cu cât cetăţeanul era mai bogat, cu atât el exercita funcţii mai complicate. Aşa, pătura cea mai înstărită purta denumirea de "călăreţi". Avuţia le permitea procurarea amuniţiei destul de costisitoare (cal de luptă, arme de atac, mijloace de apărare) şi în legiunea romană ei ocupau locurile de frunte. Păturile foarte sărace nici nu erau admise în serviciul militar şi în aceasta exista o echitate, doar ei prestau cele mai grele munci. Spre regret, în zilele noastre tabloul este diametral opus.

În perioada guvernării lui Pompei în Roma antică a fost efectuat unul din primele experimente criminologice, când piraţii prinşi în Marea Mediterană nu au fost omorâţi, ci împrăştiaţi prin întreaga ţară şi împroprietăriţi cu pământ. Cu timpul ei au devenit slujitori fideli ai statului. Despre această experienţă *Plutarh* scria: "Pompei a reieşit din aceea că, omul, după natura sa, nu este sălbatic. Chiar şi cele mai crude fiare, văzând că cu ele se comportă bine, îşi pierd cruzimea…"[2]

[1] Цицерон, О законах/ Цицерон. Диалоги, Москва, a.1994, p.118.
[2] Плутарх, «Помпей»/ Плутарх, Избранные жизнеописания, Москва, a.1990, т.II, p.304.

Iulius Cezar a realizat, la fel ca şi Pompei, câteva idei criminologice, prin înăsprirea pedepselor faţă de cei bogaţi. După mărturiile unui contemporan, Cezar a introdus confiscarea completă a averii în cazul săvârşirii omuciderii, iar pentru alte categorii de crime – jumătate din avere.[1] Intuiţia nu l-a înşelat pe Cezar: anume abuzurile şi luxul au devenit, mai târziu, una din cauzele căderii marelui imperiu.

Urmaşul cui Cezar – *August* – a introdus în practică o metodă utilizată şi astăzi: folosirea armatei în scopuri poliţieneşti, prin patrularea străzilor oraşului de către gărzi de legionari, ceea ce a devenit un mijloc efectiv de luptă împotriva furturilor, jafurilor şi tâlharilor.

Gândirea Romei antice a fost puternic influenţată de platonism şi aristotelism. Acest lucru se observă în esenţa lui *Lucreţiu* (anii 50 î.e.n.), *Horaţiu* (ultimii ani î.e.n.), *Ovidiu, Seneca* (sec. I. e. n.), *Vitruviu, Marc Aureliu* ş.a. Spre exemplu, Seneca, care era considerat cel mai mare moralist al Romei antice, puternic influenţat de Platon, a fost printre cei ce s-au preocupat de dreptul de a pedepsi şi a fundamentat acest drept, susţinând posibilitatea dispariţiei totale a fenomenului criminal.

India

Gânditorii indieni au arătat prezenţa pretutindeni a unei realităţi unice, întregi, dominante asupra tuturor fenomenelor, proprietăţilor şi obiectelor cu caracter trecător. Ei predicau o detaşare completă a omului de lumea exterioară, de pasiuni, de vicii, de dorinţe, pentru a obţine, în acest fel, starea de armonie interioară, de libertate sufletească.

Ducând un mod de viaţă ascetic, gânditorii afirmau posibilitatea descoperirii divinităţii în centrul actului de abstracţie. Primele izvoare în acest sens au fost *Upanisadele,* care cu 2.500 de

[1] Светоний, Жизнь двенадцати Цезарей/ Светоний Г.Т., Москва, а.1990, p.22-93.

ani în urmă au confirmat principiul universului în fiecare suflet omenesc.

Concepţia hindusă a fost printre primele ce s-a preocupat de aplicarea inevitabilă a pedepselor. În cadrul ciclului reîncarnărilor succesive ale omului stăpânul morţii îl obligă pe criminal să petreacă o perioadă lungă de timp în suferinţe, dureri, după care acesta este transformat într-un animal inferior.

Născut mai târziu, *budismul* s-a preocupat, în special, de suferinţele oamenilor. Accentul era pus pe meditaţiile lungi asupra durerii care pornea de la ideea negării dorinţei de a trăi.

Comparativ cu aceasta, gândirea din *China* privind crima, criminalul şi pedeapsa este puternic influenţată de concepţia filosofică ce stabileşte legătura dintre organizarea socială şi organizarea raţională. Unul dintre cei mai mari gânditori chinezi – *Confucius* spunea că "Ceea ce nu îţi doreşti pentru tine să nu doreşti să faci altuia".

Înţelepciunea chineză era o înţelepciune concretă şi practică, având la bază simbolurile Yang şi Yin ce reprezintă cuplul opoziţiei şi al comunicării supreme.

Gânditorii chinezi au avut preocupări criminologice privind eficacitatea pedepselor, imaginându-şi căinţa. Aşa, la intrarea în locurile de judecată era aşezată o piatră de o frumuseţe rară. Criminalul era lăsat să stea un timp în faţa acestei pietre pentru a-i examina formele, frumuseţea culorilor, respectiv armonia naturii. După aceea, criminalul făcea comparaţie între urâţenia faptei sale şi frumuseţea obiectului sfânt, moment în care îşi dădea seama de caracterul negativ al faptei comise şi începea să se căiască. În aşa mod, prin actul de căinţă, criminalul putea fi recuperat şi folosit la diferite lucrări de interes public, putând fi reintegrat în societate.[1]

Evul mediu. Perioada ce a urmat după căderea Imperiului Roman în istorie a primit denumirea de "evul mediu". În această

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.21-26.

perioadă gândirea era predominată de cruzimea fără margini în aplicarea pedepselor şi de dogmatismul religios.

Un număr mare de temple adăposteau gânditori, aplecaţi asupra scrierilor creştine, în care se acceptă pedeapsa cu moartea. De exemplu, "Exodul" arată că, dacă un om, acţionând cu premeditate, comitea un omor, aveai dreptul să-l scoţi din altarul său pentru a-l omorî.

Unul din cei mai importanţi reprezentanţi ai gândirii criminologice creştine din acea perioadă a fost *Sfântul Augustin* (Avreliu Augustin – 354–430 e.n.). El s-a preocupat în primul rând de ideea ordinii şi a totalităţii, sesizând că oamenii se împart în oameni buni şi oameni răi. Având în vedere aceste premise, el ajunge la concluzia că oamenii răi nu pot să afecteze şi nu vor afecta perfecţiunea ordinii, întrucât, la fel ca oamenii buni, şi ei nu sunt altceva decât creaturi ale lui Dumnezeu, care coexistă cu ceilalţi pentru că aşa vrea Dumnezeu.

Sfântul Augustin a încercat să pătrundă în esenţa "răului": "De unde provine răul, dacă tot ce a creat Dumnezeu este bazat pe binefacere".[1]

Sfântului Augustin îi aparţin idei criminologice de o importanţă deosebită, ca rolul coparticipanţilor în geneza criminalităţii, motivaţia infracţiunilor etc. Un rol deosebit este atribuit caracterului *educativ* al pedepselor. În concepţia sa o pedeapsă nu poate urmări distrugerea vinovatului ci îndreptarea lui. Critica sa asupra luptelor de gladiatori, când mii de oameni se bucură de durerea şi suferinţele luptătorilor, este şi astăzi actuală, în special în cinematografie.

Un rol deosebit îi revine *inchiziţiei,* care pentru confirmarea activităţii sale a întreprins un şir de cercetări privind natura crimelor. Teoreticienii inchiziţiei au dat noţiunea de criminal, definindu-l ca slujitor al diavolului, arătând că fiecare criminal este

[1] Августин А., Исповедь, Москва, a.1992, p.35-86.

marcat cu anumite semne: piele albă şi fină, diferite semne pe corp etc.

În anul 1486 călugării-inchizitori Ia. Sprengher şi G.Institoris au publicat o directivă, un îndreptar de luptă împotriva criminalităţii – "Ciocanul vrăjitoarelor"[1], în care au fost analizate aspectele teoretice ale comportamentului diavolicesc în acţiunile oamenilor, elaborate diferite aspecte ale procesului inchizitoriu, inclusiv torturile, măsurile de pedeapsă etc.

Cel mai uman tip de pedeapsă era considerată arderea pe rug, care în cazuri excepţionale – după cum erau considerate circumstanţele atenuante (vârsta fragedă, căinţa sinceră, divulgarea complicilor), era înlocuită prin sugrumare şi apoi ardere pe rug. În câteva secole inchiziţia spaniolă a omorât mai bine de 300 mii de oameni, dintre care 30 de mii au fost arşi pe rug.[2]

Sfântul Toma D'Aquino (1225-1274) a arătat că geneza crimei se află în păcat, respectiv în păcatul originar care este cauza şi expresia tuturor manifestărilor antisociale. El a preconizat pentru suprimarea criminalilor aplicarea pedepsei cu moartea, susţinând că aceştia nu pot fi reeducaţi ci trebuie stârpiţi pur şi simplu. Sunt interesante şi concepţiile lui Toma D'Aquino referitoare la un tip de infracţiuni deosebit – infracţiunea puterii. Reacţia la aceste infracţiuni săvârşite de cei mai bogaţi în baza legilor este insuficienţa aplicării legii, fiindcă ea reprezenta voinţa clasei dominante economic. În asemenea mod rămâneau doar măsurile radicale: "dacă conducătorul statului îşi încălca obligaţiunile sale sfinte în faţa poporului şi a lui Dumnezeu, atunci el poate fi înlăturat de la conducerea statului pe cale violentă. Oamenii nu au altă ieşire, doar conducătorul se află de asupra legilor şi nu se supune lor."[3]

[1] Шпренгер Я., Институрис Г., Молот ведьм, Москва, a.1990, p.12-38.
[2] Инквизиция, Философская энциклопедия, Москва, a.1962, т.II, p.275-279.
[3] Иншаков С., Зарубежная криминология, Москва, a.1997, p.7-19.

Trebuie remarcat că biserica s-a preocupat îndeaproape de studiul criminalităţii în general, referindu-se atât la cauzele şi condiţiile generatoare sau favorizatoare, precum şi la personalitatea infractorului şi la natura pedepselor.[1] În această perioadă criminalitatea a crescut în mod îngrijorător, multe crime fiind comise din rândul feţelor bisericeşti, lucru recunoscut chiar de ei.

Acesta ar fi unul din motivele pentru care reprezentanţii bisericeşti s-au preocupat de aceste probleme, prin adoptarea de măsuri şi mijloace de drept bisericesc. Spre exemplu, la cel de al doilea *Conciliu de la Luteran* s-a hotărât că sunt interzise crimele pe o perioadă cuprinsă între ziua de miercuri seara şi luni dimineaţa, sub sancţiunea unei pedepse mai aspre decât cea obişnuită. La cel de al treilea Conciliu de la Luteran unul dintre inventatorii inchiziţiei – *Papa Inocenţiu* – a recunoscut că instituţia clerului este cea care se face răspunzătoare de toate crimele, influenţând întregul comportament criminal.

Fenomenul criminal atingând proporţii cu adevărat spectaculoase, biserica, îngrijorată, a luat măsuri în vederea limitării lui. Astfel, prin *Edictul* dat de *Papa Paul IV* s-a hotărât distrugerea unei localităţi în întregime – Montefortino de lângă Roma, considerată a fi un cuib de hoţi, tâlhari şi asasini. Edictul a permis ca orice persoană să poată ucide nepedepsit pe oricare membru al acestei localităţi.

Idei valoroase pentru criminologie a avut şi *Siger Brabant*, care a fost preocupat de definirea acţiunii de libertate a omului, idee prin care anticipa teza "liberului arbitru" a lui Cesare Beccaria. Brabant arăta că omul are un drept de opţiune între a urma drumul săvârşirii infracţiunilor, devenind astfel criminal, şi respectiv, drumul spre un comportament adecvat regulilor din societate, a unui comportament licit.

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.25.

2.1.3. Criminalitatea în Moldova şi Ţara Românească

În uniunile triburilor patriarhale s-au constituit primele premise ale întemeierii statului şi dreptului geto-dac. Aceştia sunt primii germeni ai criminologiei societăţii antice în Moldova şi Ţara Românească.

Societatea organizată în statul întemeiat de regele Burebista începe a recurge la incriminarea faptelor care constituie infracţiuni şi astfel apare domeniul criminalităţii format din ansamblul faptelor ilicite, numite "belagines". Legile "belagines" au fost instituite de statul geto-dac pe baza poruncilor regilor şi marilor preoţi geto-daci şi reprezentau cadrul necesar apărării societăţii contra criminalităţii.

Textele vechilor autori, între care şi cele ale lui Iordanes, Herodot, Strabo, Tucidide şi altele, oferă date concludente privind criminalitatea agresorilor străini, mai ales a sciţilor, macedonenilor, bastarnilor şi celţilor, atraşi de bogăţiile imense ale geto-dacilor.[1]

Criminalitatea acelei epoci este puternic marcată de agresiunea militară contra poporului geto-dac, soldată cu ocuparea unei părţi importante a teritoriului Daciei şi înlocuirea în mod samovolnic a organizării politice autohtone cu organele şi legile Romei. În rezultatul acestei agresiuni militare au fost distruse oraşele şi cetăţile militare, între care şi Sarmizegetusa, decapitat regele Decebal, care a preferat sinuciderea în schimbul prizonieratului.

Potrivit dreptului penal din acea epocă, guvernatorul Daciei era investit cu jus gladii, adică cu dreptul de a pronunţa condamnări la moarte pentru crime.[2]

După retragerea autorităţilor romane în anii 271-275 (e.n.) poporul daco-roman din fosta provincie imperială şi-a continuat

---

[1] Cernea E., Molcuţ E., Istoria vechiului drept românesc, Bucureşti, a.1990, p.15.

[2] Gheorghiu – Brădet I., op.cit., p.31 şi în continuare.

dezvoltarea în spaţiul său geografic etnic alături de populaţia liberă, existentă pe teritoriul vechii Dacii, în condiţii istorice noi.

Exista sau nu criminalitatea în epoca feudalismului timpuriu (anii 271/275 – secolul VIII) – iată o problemă care o pun unii autori.[1]

Spre exemplu ei consideră că sistemul normativ elementar propriu obştilor săteşti şi Uniunii sau Federaţiei de obşti săteşti,[2] nu are conţinutul şi funcţiile caracteristice suprastructurii juridice a societăţii şi, în consecinţă, în epoca feudalismului timpuriu pe teritoriul geto-dac nu a existat criminalitatea. Nerespectarea normelor este considerată de aceşti autori simple abateri ale relaţiilor de convieţuire socială.

Nu putem fi de acord cu o astfel de opinie, considerând că *criminalitatea*, totuşi, *a existat*. Obştea teritorială existentă constituia un organism social, căruia nu-i erau străine elementele democratice de instruire şi funcţionare. Conducerea obştii funcţiona pe baze elective, iar obştea se autoadministra. Aceste elemente erau următoarele: adunarea megieşilor, oameni buni şi bătrâni, juzii. Originea latină a denumirii *judelui*, ne demonstrează vechimea ei şi continuitatea tradiţiilor elective în obşte.

Prin secolul X apar formaţiuni politice pe tot teritoriul locuit de români. Ele se numesc *"ţări", "cnezate", "voievodate", "câmpulung"*. Pe teritoriul viitoarei Moldove sunt pomenite Ţara Bolohovenilor, Câmpulung, Vrancea, Câmpul lui Dragoş. Pe teritoriul viitoarei Valahii sunt semnalizate Vlaşca cu codrul Vlaşiei, cnezatele lui Ioan Farcaş, voievodatele lui Litovoi şi Sanaeslau în regiunea Jui-Olt-Argeş. Pe teritoriul Transilvaniei sunt menţionate în sec.X Ţara Crişanei, a voievodului Menumorut, Ţara voievodului Glad (ducele Banatului), Ţara Voievodului Gelu

[1] Problemă abordată de I.Gheorghiu – Brădet în Criminologia generală românească, Bucureşti, a. 1993, p.32.

[2] Hanga V., Istora dreptului românesc, Bucureşti, vol.I, a.1980, p.80-85; Gheorghiu Ioan, Istoria dreptului românesc, Bucureşti, a.1990, p.36-40.

etc.[1] Toate aceste ţări întemeiază un sistem de drept corespunzător, şi anume sistemul dreptului cutumiar denumit "*legea ţării*".

În sec. XIII-XIV are loc unificarea ţărilor apărute în epoca feudalismului mijlociu şi întemeierea statelor feudale române de sine stătătoare, suverane şi independente:

- *Ţara Românească (Muntenia)*
- *Ţara Românească Moldova şi*
- *Voievodatul Român Transilvania.*

Sistemul de drept aparţinea Ţării Româneşti şi Moldovei şi continua să se întemeieze pe obiceiul pământului şi până la apariţia dreptului scris sub forma *Pravilelor de legi*, poartă numele de *legea ţării*.

Criminalitatea acelei societăţi poartă amprenta contradicţiilor interne şi externe agravate de expansiunea Imperiului Otoman în Ţara Românească şi Moldova şi de dominaţia Ungariei şi Imperiului Habsburgic asupra Transilvaniei.

Problematica criminalităţii epocii şi a remediilor ei preocupa conştiinţa individuală şi colectivă a populaţiei celor trei state feudale.

Spre exemplu, trădarea domnului (hiclenia) în Ţara Românească şi Moldova, în cadrul criminalităţii societăţii feudale era *osluhul* şi consta în neascultarea şi nerespectarea poruncilor domului. Potrivit legii ţării, fiind săvârşită de boieri şi nobili era pedepsită cu moartea. Osluh se considera şi neascultarea de către ţăranii aserviţi a poruncilor boierilor feudali, faptă care era pedepsită în Ţara Românească şi Moldova cu amendă sau bătaie.

La fel, *omuciderile* care cunosc o frecvenţă ridicată în cadrul criminalităţii societăţii feudale, erau pedepsite cu moartea (de regulă executată prin tragerea în ţeapă).

Furturile şi *tâlhăriile* cunosc, de asemenea, o frecvenţă mare, aducând prejudicii însemnate proprietăţii publice şi private.

[1] Aramă Elena, Originea şi natura adunărilor de stări în Evul Mediu românesc, în Analele ştiinţifice ale USM, Chişinău, a.1998, p.3-9.

Prins asupra "furtului pe faţă", hoţul era pedepsit la moarte prin spânzurare. În cazuri de tâlhărie ("vină mare"), vinovaţii se pedepseau cu moartea prin spânzurare la locul faptei.

Totuşi, sistemul normelor procesuale penale din "legea ţării" îngăduia răscumpărarea "vinilor mari" şi astfel, chiar cei pedepsiţi la moarte prin spânzurarea sau decapitare, puteau să-şi răscumpere "capul sau gâtul".[1]

La originea criminologiei contemporane se află şi unele texte de legi scrise apărute în Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, şi anume: *Codul de legi Ştefan Verböczi*[2] din 1517 aplicat în Transilvania până la 1848; *Cartea românească de învăţătură* din 1646, aplicată în Ţara Românească Moldova; *Pravilniceasca Condică Alexandru Ipsilante*; intrată în vigoare în 1890; *Legiuirea Caragea* din 1818 etc.

Curmarea vieţii unei alte persoane constituia, potrivit acestor norme scrise, o faptă din categoria "păcatelor grave", sancţionându-se cu toată asprimea. "Nu-i nici o milă, ci crimă să ierţi pe ucigaşi", - scria W.Shakespeare în tragediile sale din anii 1601-1608.[3]

Majoritatea dregătorilor regimului turco-fanariot (1711-1821) erau corupţi, înflorea mituirea, aşa că Legiuirea Caragea din 1818, a introdus sistemul salarizării funcţionarilor publici, iar celor corupţi, vinovaţi de luare de mită l-ea rezervat pedepse aspre, de regulă termene îndelungate de detenţie.

Foarte aspru erau pedepsiţi, mai târziu, în perioada *Regulamentelor organice* (anul 1831 în Ţara Românească şi anul 1832 în Moldova), magistraţii care judecau strâmb în schimbul

[1] Arion Dinu, Istoria dreptului românesc, Bucureşti, a.1947, p.158.
[2] Gheorghiu – Brădet I., op.cit., p.34-35.
[3] Dicţionar enciclopedic român, Bucureşti, a.1980, vol.I.

banilor primiţi. "Nu trebuie să primeşti daruri – spunea A.D.Xenopol – nici pentru lucrurile bune, nici pentru cele rele".[1]

Noi, cetăţenii de astăzi, suntem beneficiarii unui vechi drept românesc, principiile criminologiei fiind întâlnite în operele savanţilor Miron Costin, D.Cantemir, Andronache Donici, B.P.Haşdeu, Vasile Conta, C.P.Dumitru Moroiu, D.Bojincă, E.Murgu, Avram Iancu precum şi la criminologii cu renume ca, Ioan Tanoviceanu, Traian Pop, Vintilă Dongoroz şi Petre Pandrea.

[1] Xenopol A.D., Despre hatâr, în Analele Academiei Române, Istorie, Nr.3, a.1904.

Secţiunea II

PREMISELE OBIECTIVE ŞI SUBIECTIVE ALE APARIŢIEI CRIMINOLOGIEI

2.2.1. Apariţia criminologiei – premise de natură obiectivă şi subiectivă

Secolele XVIII-XIX au fost dominate de legile mersului firesc al omenirii pe calea progresului civilizator. Apărute în secolele anterioare, preocupările cunoaşterii domeniului criminalităţii în scopuri profilactice de apărare socială se amplifică continuu, în condiţiile în care cercetările marilor universităţi din Bologna, Padova, Paris şi Oxford pun bazele ştiinţelor experimentale; sistem în care omul şi lumea înconjurătoare se află în centru. Apare postulatul,[1] potrivit căruia "omul este o fiinţă socială, iar acţiunile lui bune sau rele sunt determinate cauzal".

Pe de altă parte se observă o creştere a forţelor de producţie şi dezvoltarea proprietăţii, iar ca rezultat are loc, *obiectiv*, o creştere accentuată a fenomenului criminal. Ca urmare a acestor împrejurări, s-a simţit nevoia organizării pe baze ştiinţifice a luptei împotriva criminalităţii.

Premisele *subiective* sunt date de ideile unor savanţi, jurişti, oameni de ştiinţă etc. în perioada revoluţiilor burghezo-democratice. Printre aceştea se înscriu socialiştii utopiei primitive, iluminiştii, democraţii revoluţionari şi socialiştii utopiei târzii.

1) *Socialiştii utopiei primitive* sunt reprezentaţi de *Thomas Morus* şi *Thomaso Campanella*.

Thomas Morus (1478-1535), gânditor umanist şi om de stat englez, închis şi executat de Henric VIII pentru reformele sale progresiste, în renumita sa lucrare despre insula imaginară "*Utopia*" (loc care nu există), pune în lumină cauzele criminalităţii orânduirii feudale şi protestează contra pedepsei cu moartea şi

[1] Gheorghiu – Brădet I., op.cit., p.13.

pedepselor corporale prevăzute de legile medievale ca remedii necesare apărării ordinii sociale. Referindu-se la criminalitate Thomas Morus arată că acest fenomen îşi are originea în proprietatea privată. El şi-a imaginat o societate bazată pe proprietatea comună; a preconizat o serie de măsuri cu caracter social-economic pentru prevenirea criminalităţii, dar şi-a pus speranţa în crearea unei societăţi fără criminalitate, relevând caracterul trecător al acesteia.[1]

Morus a arătat că la originea criminalităţii medievale se află contradicţiile acestei epoci istorice şi a condamnat represiunea folosită de autorităţi în temeiul legilor celor puternici în perioada acumulării primitive a capitalului. Condamnând represiunea, Th.Morus a evidenţiat importanţa măsurilor educative aplicate condamnaţilor, în scopul reintegrării lor sociale.[2]

La rândul său, *Thomaso Campanella* în lucrarea "*Civitas solis*" – "*Cetatea soarelui*" – şi-a imaginat o societate care să aibă la bază proprietatea comună, munca şi repartizarea veniturilor după nevoie.

2) *Iluminiştii*. Sub influenţa iluminiştilor criminologia a început să se constituie ca o preocupare distinctă a spiritului uman. Evenimentul s-a petrecut în cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea cunoscut sub denumirea de "secolul luminilor", iar criminologia îşi datorează acest impuls unor gânditori celebri ca: Hugo Grotius, Spinoza, F.Bacon, J.Looke, Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Diderot, Lamartine, Helvetius, Cesare Beccaria ş.a.

Majoritatea acestor gânditori au promovat în diverse sectoare ale culturii teza potrivit căreia infracţionalitatea îşi are originea în mizerie, ignoranţă şi nedreptate socială.[3]

---

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.30.
[2] I.Gheorghiu-Brădet, op.cit., p.14.
[3] Giurgiu Narcis, Elemente de criminologie, Ed. Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, a.1992, p.22.

Aşa, *F.Bacon* (1561-1626), în lucrarea sa "*Novumorganonum*" arată că, "ştiinţa este putere"; "oamenii nu pot stăpâni natura decât supunându-se legilor ei"; "a cunoaşte cu adevărat înseamnă a cunoaşte prin cauze".[1]

Olandezul *Baruch Spinoza* (1632-1677), în lucrarea sa fundamentală intitulată "*Etica*", demonstra contemporanilor săi că universul are un număr infinit de atribute, de însuşiri esenţiale, dintre care omul cunoaşte numai două: întinderea şi gândirea. Potrivit acestui postulat lucrurile singulare, categoria în care se află şi oamenii cu faptele lor "bune sau rele", sunt moduri sau manifestări ale lumii înconjurătoare.[2] Cu alte cuvinte, criminalitatea ca ansamblu al "faptelor rele", neconvenabile societăţii face parte din acele "moduri" de manifestare a lumii universale şi are un număr infinit de însuşiri principale.

Unul din genialii jurişti ai acelor vremuri a fost *Charles-Louis de Secondat-Montesquieu*, născut în anul 1689 în localitatea La Brede, lângă Bordeaux. A ocupat înalte posturi în stat fiind consilier al Parlamentului din Bordeaux şi apoi, preşedinte al acestuia, devenind, totodată, o personalitate de seamă a ştiinţei universale; publicând scrieri valoroase în domeniul istoriei, fizicii, moralei, politicii şi dreptului. Cea mai fundamentală este opera intitulată "De l'Esprit des Lois" (Geneva, 1748 în 2 volume) şi este consacrată criticii feudale în condiţiile afirmării orânduirii capitaliste.

În viziunea lui Montesquieu sarcina principală a omului de ştiinţă este să determine principiile generale obiective pe care se situează pentru a studia raţional evenimentele, oamenii şi lucrurile. Acest studiu raţional presupune că realitatea înconjurătoare este supusă unor legi şi în acest sens, conchide Montesquieu, tot ce există are legile sale: "Divinitatea are legile sale, lumea materială are legile sale, animalele au legile lor, omul e dominat de legile

[1] Dicţionar enciclopedic român, Bucureşti, a.1980, vol.I, p.123.
[2] Gheorghiu-Brădet I., op.cit., p.13.

sale". Sarcina pe care şi-o ia Montesquieu în opera sa fundamentală este de a cunoaşte spiritul legilor şi a răspunde la întrebarea extrem de dificilă: "ce sunt şi cum sunt legile după legea lor".[1]

Un prim principiu definitoriu "nullum crimen nulla poena sine lege",[2] se găseşte în doctrina lui Montesquieu în prelungirea teoriei separaţiunii puterilor în stat, puterea judecătorească fiind chemată să aplice legea, nu s-o creeze.

Un al doilea principiu constă în aceea că legile penale speciale nu sunt eterne sau absolute, ci *relative*, acestea fiind limitate în acţiunea lor asupra criminalităţii în timp şi spaţiu geografic.

"Fiecărei categorii de crime trebuie să-i corespundă penalităţi pe măsura gradului de pericol social" – spunea Montesquieu, de unde derivă al treilea principiu, şi anume diversitatea măsurilor profilactice corespunzătoare criminogenezei societăţii.

Al patrulea principiu formulat de Montesquieu ar trebui să domine securitatea societăţii contra criminalităţii şi anume: "legea statului nu trebuie să provoace înfricoşarea oamenilor, ba chiar să admită din partea cetăţenilor o iertare faţă de infractori".[3]

Montesquieu afirma că un legislator bun este acela care nu urmăreşte să pedepsească infracţiunea, ci s-o prevină. E nevoie a îmbunătăţi moravurile şi nu a aplica pedepsele.[4] Prin aceasta autorul a anticipat o idee avansată în criminologie, care constituie unul dintre principiile fundamentale ale luptei împotriva criminalităţii.

Înlăturând explicaţiile de ordin mistic şi fatalist, iluminismul a adus raţiunea la cârma tuturor lucrurilor şi fenomenelor.

---

[1] Gheorghiu-Brădet I., op.cit., p.13.
[2] Mateuţ Gh., op.cit, p.30.
[3] Ibidem.
[4] Idem.

3) *Democraţii revoluţionari* au fost acei care au luptat pe baricadele revoluţiilor burghezo-democratice, având drept scop răsturnarea vechiului sistem feudal. Printre cele mai de vază curente a fost cel al Iacobinilor, cu reprezentanţi eminenţi ca *Robespierre, Danton, Sant-Juste şi Marat*. Ultimul, om politic deosebit, a sesizat legătura dintre criminalitate şi orânduirea existentă, precum şi caracterul de clasă al criminalităţii.

Un aport deosebit şi-au adus şi democraţii revoluţionari ruşi: *Dobroliubov, Cernîşevski, Herţen, Belinski, Radişcev*. Părintele statisticii judiciare, Radişcev, s-a ocupat de determinanţii criminalităţii sub aspecte fenomenologice cu referire la cauzele şi condiţiile acestui fenomen, precum şi la personalitatea infractorului, utilizând pentru prima dată metoda statistică.

Comun pentru toţi democraţii-revoluţionari a fost faptul că ei au sesizat, că sursa criminalităţii rezidă în existenţa proprietăţii private.

4) *Socialiştii utopiei târzii* – reprezentaţi de *Saint-Simon, Charles Fourier şi Robert Owen*.

Saint-Simion accentua influenţa factorilor economici asupra comportamentului uman, ca factori criminogeni decisivi. În asemenea mod el relevă caracterul de clasă al criminalităţii, iar cauza principală a fenomenului infracţional se află în forma proprietăţii private.

Charles Fourier la cauzele criminalităţii mai relevă: diferenţa dintre sat şi oraş; dintre munca fizică şi cea intelectuală; diferenţierea de venituri între oameni şi ca rezultat – creşterea fenomenului criminalităţii.

Robert Owen este şi el de părere că izvorul criminalităţii se află în proprietatea privată. Criminalitatea ar putea fi lichidată doar într-o societate care să aibă la bază proprietatea comună, o muncă comună şi o repartiţie a bunurilor după necesităţi. El este considerat ca fiind precursor al "socialismului ştiinţific".[1]

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.31-32.

2.2.2. Şcolile criminologice clasice – bază a apariţiei criminologiei ca ştiinţă

În dezvoltarea criminologiei putem evidenţia trei mari perioade. Prima perioadă, numită şi *clasică,* a durat de la mijlocul sec. XVIII până în a doua jumătate a sec. XIX; a doua perioadă – *pozitivistă* – din a doua jumătate a sec. XIX până în anii 20 ai secolului XX şi cea de-a treia perioadă, numită *contemporană* sau *pluralistă*, din anii 20-30 ai sec. XX până în prezent.[1]

Unii autori mai evidenţiază şi *epoca umanitară*[2] (jumătatea a doua a sec. XVIII – prima jumătate a sec. XIX) ca fiind o epocă a umanizării dreptului penal, o epocă a renaşterii acestuia.

Epoca renaşterii a fost precedată de trecerea de la feudalism la capitalism (secolele XVII-XVIII), precum şi de un şir de concepţii ca: noua concepţie despre univers, determinată de descoperirea lui Copernic, Kepler şi Galilei; influenţa mişcării filosofice care se semnalează în a doua jumătate a sec. XVIII şi se întemeiază pe principiile raţiunii şi umanităţii ş.a. Toate acestea au produs acel accent, care a adus o lume nouă şi o civilizaţie modernă opusă ferocităţii pedepselor oribile.

Drept explozie a revoltei contra cruzimii pedepselor au servit două cazuri de execuţie sălbatică, care au avut loc în Franţa în anii 1757 şi 1762, prin care ferocitatea şi-a atins culmea, iar „tensiunea reacţiunii a atins punctul erupţiunii”.[3] Aşa, cazul lui *Robert-François Damiens*, care a comis un atentat la viaţa regelui Ludovic XV, rănindu-l cu un cuţit. În baza acestei fapte, el a fost condamnat, pentru crima de les-majiestate divină de gradul întâi şi pentru crima de paricid săvârşită asupra persoanei Regelui, la moarte, precedată de cele mai înfiorătoare torturi: jupuirea pielii de

[1] Криминология / Общая часть, С.- Петербург, a. 1992, p.27.
[2] Pop T., op.cit., p.253.
[3] Pop T., op.cit., p.254.

pe piept, braţe, coapse şi pulpele picioarelor, arderea mânii drepte cu foc de pucioasă, opărirea părţilor jupuite de piele cu plumb topit, undelemn fiert, răşină arzătoare, ceară şi pucioasă topite împreună, apoi dezmembrarea corpului prin tragere de doi cai în direcţii opuse, arderea membrelor şi corpului până ce devin, cenuşă şi apoi aruncarea acesteia în vânt. Înainte de începerea execuţiei Damiens a fost groaznic torturat prin "tortura brodechinelor" (tortura încălţămintelor de lemn, în care sunt strânse picioarele condamnatului, aplicându-se, la mici intervale, colţuri de fier).

Pe lângă pedeapsa aplicată, s-a mai pronunţat confiscarea completă a averii lui Damiens, dărâmarea casei în care s-a născut şi interzicerea de a se ridica în viitor pe acel loc o nouă clădire. Pedeapsa s-a răsfrânt asupra rudelor condamnatului, pronunţându-se expulzarea tatălui, soţiei şi fiicei sale din Franţa, precum şi obligarea fraţilor şi surorilor sale de a-şi schimba numele sub frica pedepsei cu moartea.[1]

Această cruzime monstruoasă s-a petrecut în jumătatea a doua a sec. XVIII în Franţa, ţara luminii şi a civilizaţiei. Astăzi ne cutremurăm doar citind această orgie de sălbătăcie, iar atunci ea a fost dictată de Justiţie şi a fost executată, pe lângă asistenţa oficială, în cea mai largă publicitate, constituind un spectacol, care a pasionat publicul timp de câteva ore.[2]

Iniţiativa mişcării nemijlocite de reformare a dreptului penal şi criminologiei o are Italia, căreia îi revine gloria de a fi fruntea acelei mişcări epocale. "Italienii au adus cel mai preţios aport la progresul dreptului penal"; Italia este "ţara clasică a dreptului penal" sau "patria justiţiei penale", scrie Traian Pop în concluzie.

a) Şcoala clasică sau beccariană

[1] Pop T., op.cit., p.255.
[2] Ibidem.

Un rol determinant în apariţia acestei şcoli l-a avut *iluminismul* reprezentat de Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot, Kant, Ferguson ş.a. Anume sub influenţa iluminiştilor au apărut în a doua jumătate a sec. XVIII, lucrări ce vor juca un rol hotărâtor în evoluţia ştiinţelor penale. La loc de frunte se situează lucrările lui Cesare Bonesana Beccaria şi Jeremy Bentham.

Cesare Bonesana Beccaria (1738-1794) s-a născut la Milano, Italia. A absolvit colegiul din Parma, apoi Universitatea din Pavia, devenind la vârsta de 20 de ani doctor în drept canonic şi drept roman. A scris o serie de poeme, eseuri, articole, studii. C.Beccaria a fost un om de cultură, un cititor pasionat şi cunoscător a mai multor limbi străine.[1]

Principala sa lucrare, apărută în anul 1764, este "Despre infracţiuni şi pedepse" ("Dei delitti e de le pene"), operă ce a revoluţionat gândirea juridică, deschizând noi orizonturi în problematica crimei şi a justiţiei penale.

Drept dovadă serveşte faptul că opera lui Beccaria a fost tradusă în limbile franceză, engleză, germană, olandeză, poloneză, spaniolă, greacă, rusă şi română, fiind de mai bine de 60 de ori reeditată.[2]

Deşi şcoala este denumită numai a dreptului penal iar Beccaria s-a conturat ca unul din cei mai mari penalişti ai tuturor timpurilor, concepţiile sale întemeiate pe ideea centrală a liberului arbitru de voinţă şi acţiune a individului, conţin teze importante referitoare la fenomenul criminalităţii, fiind astfel justificată extinderea şcolii la domeniul criminologiei.[3] Aşa, lucrarea lui Beccaria este compusă din 46 de capitole, printre care:

- originile pedepsei;
- dreptul pedepsei;
- interpretarea legilor;

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.33.
[2] Шнайдер Г.Й., Криминология, Москва: Прогресс, a.1994, p.67.
[3] Giurgiu Narcis, op.cit., p.23.

- corelaţia dintre infracţiune şi pedeapsă;
- scopul pedepselor;
- obligativitatea aplicării pedepselor;
- pedeapsa capitală; preîntâmpinarea infracţiunilor etc.[1]

În această lucrarea Beccaria a abordat instituţiile de: infracţiune, infractor, pedeapsă penală – dintr-o perspectivă filosofică nouă, sistematizând ideile precursorilor săi şi "îmbrăcându-le" în următoarele principii juridice:

"Este mai uşor a preîntâmpina infracţiunile, decât a-i pedepsi pe infractori".[2]

"Vreţi să preîntâmpinaţi infracţiunea? Faceţi ca legile să fie clare, simple şi accesibile tuturor".[3]

"Trebuie să existe o echitate între infracţiune şi pedeapsă"[4] ş.a.

C.Beccaria pledează pentru ridicarea omului împotriva violenţei şi a sistemului inchizitorial, subliniind importanţa deosebită a prevenirii delictelor.[5] Cel condamnat rămâne o fiinţă umană ca şi judecătorii săi, iar pedeapsa menită să conducă condamnatul pe o cale onestă, trebuie să fie raportată la vinovăţia acestuia.[6] Asemenea idei constituie punctul de plecare al unora dintre cele mai importante capitole ale criminologiei.

Preocupările lui C.Beccaria referitoare la interesul general al societăţii ca bază a dreptului de a pedepsi, raportarea pedepsei la pericolul social al faptei şi la vinovăţia făptuitorului, precum şi opiniile referitoare la prevenirea criminalităţii, la considerarea

[1] Иншаков С.М., op. cit., p.21.
[2] Беккария Ч., О преступлениях и наказаниях, Москва, a.1939, p.393.
[3] Беккария Ч., op. cit., p.395.
[4] Idem, p.216.
[5] Balaci Al., Prefaţă la ed. în l. română a lucrării lui C.Beccaria, Despre infracţiuni şi pedepse, Bucureşti, Ed.Ştiinţifică, a.1965, p.17.
[6] Stănoiu R.M., Criminologie, Ed.Oscar Print, Bucureşti, a. 1997, p.6.

infracţiunii prin prisma daunelor cauzate societăţii,[1] constituie atât idei esenţiale ale şcolii clasice de drept penal, cât şi importante puncte de plecare pentru criminologie.[2]

Abordând infracţiunea, infractorul şi pedeapsa într-o viziune filosofică, sociologică, etică etc., Beccaria a pătruns în domenii care au depăşit tot ce se spusese până la el.

Aşa, în paragraful referitor la *furt*, autorul recunoaşte că aceasta este, de obicei, infracţiunea mizeriei şi a disperării, săvârşită de acea parte nenorocită a omenirii căreia dreptul de proprietate nu i-a lăsat decât simpla existenţă.[3] În asemenea mod el observă că situaţia economică joacă un rol foarte important. Totodată, C.Beccaria sugerează că unele din infracţiuni pun în evidenţă factori criminogeni proprii. El a impus în conştiinţa epocii principii fundamentale pentru dreptul penal modern, cum ar fi:

- legalitatea incriminării şi a pedepsei;
- necesitatea individualizării pedepsei;
- caracterul personal al pedepsei.

Referindu-se la pedeapsa cu moartea, Beccaria evidenţiază caracterul de clasă al criminalităţii, precum şi deosebirile de tratament juridic dintre bogaţi şi săraci.[4] Referitor la alte tipuri de pedepse, autorul susţine că pedeapsa trebuie să fie corespunzătoare nu numai *faptei comise* dar şi *personalităţii infractorului*, acceptând că acesta din urmă poate fi influenţat de anumiţi factori externi, factori de mediu fizic şi social. De asemenea la aplicarea pedepsei urmează să se ţină cont şi de particularităţile individuale fizice şi morale ale infractorului.

---

[1] Papadopol V., Studiu introductiv la Ed. în l. română a lucrării lui C.Beccaria, op. cit., p. 54.
[2] G.Politic, op.cit., p.8.
[3] Beccaria C., Despre infracţiuni şi pedepse, traducere în l. română cu note de Armand Roşu, Bucureşti, a.1969, p.71.
[4] Mateuţ Gh., op.cit., p.34.

În planul criminologiei Beccaria a propus câteva soluţii care şi-au păstrat valabilitatea până în zilele noastre:

- luminarea oraşelor pe timpul nopţii;
- organizarea unor gărzi de cartier;
- combaterea parazitismului social;
- elaborarea unei legislaţii simple, clare şi accesibile tuturor membrilor societăţii;
- perfecţionarea procesului educativ al infractorului.[1]

Englezul *Jeremy Bentham* (1748-1833) este, alături de C.Beccaria, un alt reprezentant de vază al şcolii clasice. A scris mai multe lucrări în materia dreptului penal, penalogiei şi criminologiei ca: Teoria legislaţiei (The theory of Legislation; Limitele jurisprudenţei definite (The Limits of Jurisprudence Defined); Analiza raţională a pedepsei (Rationale of Punishment) ş.a.

Prin lucrările sale J.Bentham a dat curs dezvoltării problematicii penalogiei, făcând o serie de propuneri, în sensul reformării sistemului de legi şi pedepse, propuneri care au avut un impact social şi politic real. Spre exemplu, în lucrarea "Introducere în principiile morale şi ale legislaţiei" (An Introduction to the Principles of Morals and Legislation"), apărută în anul 1825, Bentham a propus aplicarea unor pedepse certe, prescrise pentru infracţiuni specifice.

În anii 1786-1787, Bentham a activat în Rusia, unde la rugămintea lui Potiomkin a făcut o încercare de a construi o închisoare "raţională", pe care a numit-o "Panopticum". Bentham a publicat în Rusia şi un tratat referitor la repartizarea deţinuţilor în această „închisoare-raţională", prezenţa atelierelor, şcolilor, spitalelor pe terenul închisorii – toate îndreptate spre corectarea şi

[1] Giurgiu Narcis, op. cit., p.24.

reeducarea deţinuţilor.[1] Spre regret, în Rusia (şi nici în Anglia) Bentham nu şi-a putut realiza ideile.

J.Bentham considera că natura a plasat umanitatea între doi stâlpi suverani: durerea şi plăcerea. În acest context, crima, ca orice comportare umană obişnuită, reprezintă un efort în obţinerea plăcerii, care, de regulă, este maximizată în raport cu durerea.[2] De aici, pedeapsa trebuie să fie pe măsura crimei, ca durerea să fie egală cu plăcerea.

Beccaria şi Bentham nu sunt numai iluştri reprezentanţi ai şcolii clasice de drept penal dar şi întemeietorii *criminologiei clasice*. Aceasta se caracterizează prin următoarele trăsături: centrarea studiului criminologic asupra faptei comise; liberul arbitru al oricărei acţiuni umane; proporţionalizarea pedepsei în raport cu gravitatea faptei.

Pe drumul deschis de Beccaria şi Bentham păşeşte următoarea perioadă istorică: curentul pozitivist. Filozofia penală îşi regândeşte postulatele, abordând treptat concepţiile cu privire la liberul arbitru, la responsabilitatea morală.

b) Şcoala cartografică sau geografică

Studiile cu privire la starea şi dinamica delincvenţei au condus la acumularea unui volum important de *date statistice*, care au determinat, îndeosebi în Belgia şi Franţa, apariţia unui domeniu nou de cercetare.[3]

În acest sens îi evidenţiem pe reprezentanţii acestei şcoli – *Andre Michel Guerry* (1802-1866) şi *Adolphe Quetelet* (1796-1874). Unii autori îl atribuie la şcoala cartografică şi pe englezul *Henry Maythew*.[4] Autorii şi adepţii acestei şcoli au pus în centrul

[1] Иншаков С.М., op.cit., p.26-27.
[2] Mateuţ Gh., op. cit, p.35.
[3] Politic G., op.cit., p.10.
[4] Stănoiu R.M., op.cit., p.173.

preocupărilor analiza statistică a criminalităţii, începând să surprindă o anumită *regularitate* în dinamica acesteia.

La general, denumirea şcolii i-a fost acordată pentru că adepţii ei evidenţiau rolul factorilor de *mediu* şi *geografici* asupra comportamentului criminal, rolul aşa-ziselor hărţi ale criminalităţii. Deci, crimele, în acest context, depind de: climă, temperatură, altitudine, latitudine, erupţii solare etc. Cu această denumire – şcoala cartografică sau geografică, nu sunt de acord unii criminologi, considerând că denumirea este prea restrânsă, adepţii şcolii studiind nu numai dependenţa geografică a criminalităţii.[1] Totuşi, ei au fost acei care au acreditat termenii utilizaţi destul de frecvent în epoca contemporană ca "factor geografic", "geografia crimei", "zona criminogenă" şi "hartă a criminalităţii".

În anul 1827 A.M.Guerry, ministru al justiţiei a publicat în Franţa primul anuar statistico-penal. El a stabilit unele legităţi ale răspândirii infracţiunilor pe categorii de vârstă (25-30 ani). Guerry a descoperit un paradox: în cele mai sărace departamente ale Franţei nivelul criminalităţii era cel mai scăzut. Aşa, el a făcut concluzia că între sărăcie şi criminalitate nu există nici o legătură. În acelaşi timp Guerry a stabilit şi accentuat legătura colosală între criminalitate şi lipsa de educaţie.

În principala sa lucrare: "Eseu asupra statisticii morale în Franţa", apărută în 1833, A.M.Guerry a cercetat legătura între anotimpuri şi criminalitate, prin metoda geografică şi a considerat că există anumite corelaţii între harta criminalităţii şi unele variabile de ordin economic, social sau cultural.

Şi mai importante sunt cercetările matematicianului, astronomului şi statisticianului belgian *Adolphe Quetelet*. La 9 iulie anul 1813, la şedinţa Academiei Regale de Ştiinţe din Bruxelles, el a susţinut un raport, în care a declarat: "Noi putem din timp să cunoaştem câţi oameni vor deveni ucigaşi, câţi escroci,

[1] Иншаков С.М., op. cit., p.34.

câţi hoţi etc… tot aşa cum putem aprecia rata natalităţii şi a mortalităţii. Acesta este un cont stabil, pe care noi îl achităm cu regularitate, plătind cu închisorile, lanţurile şi spânzurătorile".[1]

Această concluzie impresionantă a apărut ca rezultat al dezvoltării în sec.XVIII a statisticii demografice, ca o legitate a dezvoltării umane şi doar în a doua jumătate a sec.XIX au apărut primele statistici referitoare la fenomenul criminalităţii. E drept că, încă în anul 1778 J.Bentham a expus presupunerea conform căreia criminalitatea trebuie să cunoască nişte legităţi fixe în planul statisticii. "O astfel de statistică poate deveni cea mai desăvârşită metodă de asigurare a legislatorului, cu date necesare pentru a lucra. Aceste date ar putea fi o varietate a barometrului politic, cu ajutorul căruia putem aprecia eficacitatea legislaţiei corespunzătoare … Exact aşa, după cum cota mortalităţii vorbeşte despre sănătatea fizică a ţării, tot aşa şi statistica judiciară vorbeşte despre sănătatea morală a ei".[2]

Quetelet considera că omul este un produs al mediului fizic şi social, iar fiecare infracţiune este pregătită de însuşi societate, criminalul fiind doar instrumentul de executare.

La rândul său, criminalitatea, fiind o sumă de infracţiuni concrete, se deosebeşte de o infracţiune concretă. Prin ce? Esenţa constă în faptul că fiecare infracţiune luată în parte putea să nu se întâmple, sau să se întâmple: criminalitatea ca un tot întreg este o legitate firească pentru condiţiile concrete ale unei societăţi determinate. Zis altfel, criminalitatea nu numai că putea, ci şi trebuia să se provoace (săvârşească).

Principalele teze ale şcolii cartografice converg spre ideea de bază că criminalitatea este în esenţă un fenomen social, natural, care se repetă de la an la an, cu aceeaşi regularitate şi constanţă, ceea ce permite previzibilitatea producerii sale în viitor.

---

[1] Криминология (под ред. Кудрявцева В. и Эминова В.), Москва: Изд.Юрист, a.1997, p.167-168.
[2] Idem.

Datorită acestei legi – "*legea dezvoltării cu constanţă şi regularitate a criminalităţii*" – se poate aprecia câte crime vor fi comise în viitor. La această lege s-a ajuns în special pe baza datelor statistice.

O altă teză principală formulată de Guerry şi Quetelet este faimoasa *lege termică a criminalităţii*, potrivit căreia criminalitatea se repetă cu constanţă şi regularitate de la an la an, iar aceasta se face sub influenţa unor factori fizici cum sunt latitudinea, susţinând, de exemplu, că infracţiunile de violenţă predomină în sezonul cald sau în sud, iar infracţiunile împotriva proprietăţii predomină în nord sau în sezonul rece.

În lucrările sale "Omul şi calităţile sale – eseu al fizicii sociale" (1835) şi "Antropometria sau măsurile facultăţilor umane" (1871) A.Quetelet a efectuat o serie de cercetări statistice pentru stabilirea particularităţilor umane şi comportamentului, căutând să descopere legile natalităţii, ale creşterii fizice şi intelectuale a individului.

Cercetările lui Quetelet au arătat că crimele nu sunt o sumă mecanică a unor acţiuni independente. Acolo, unde la prima vedere totul depinde de decizia unui singur om, apar nişte forţe necunoscute. Doar în unul şi acelaşi stat, anual se săvârşeşte aceeaşi cantitate de omucideri, şi nu de zeci de ori mai mult sau mai puţin ca în aceeaşi perioadă a anului trecut. În asemenea mod s-a observat că numărul atentatelor asupra personalităţii se poate schimba anual doar până la 4%, iar variaţiile infracţiunilor contra proprietăţii nu depăşesc 2%. Aceste cercetări au demonstrat că există o lege, conform căreia variaţia criminalităţii nu poate depăşi 10% din volumul total.[1] Din aceste cercetări reiese lipsa sorţilor de izbândă în lupta cu criminalitatea a unor politicieni, ce şi-au pus scopul (în special în cadrul alegerilor!) de a stopa criminalitatea în termene "reduse".

[1] Иншаков С.М., op. cit., p.36.

Deci, există anumite forţe care menţin criminalitatea în anumite limite minime şi maxime. Într-o altă lucrare fundamentală "Sistema socială", apărută în anul 1848, Quetelet scria: "Scopul meu constă în a arăta întregii lumi, că în orice societate de haos şi anarhie domină anumite legităţi supraputernice. Aceste legităţi există în afara timpului, în afara doleanţelor omeneşti".[1] Aceste legităţi, în concepţia lui Quetelet, urmau a fi descoperite de fizica socială. Mai mult ca atât, el a stabilit că, practic, toate fenomenele existente în societate sunt indisolubil legate între ele, unele determinându-le pe altele. Aşa a apărut, ca rezultat al acestor concluzii, *teoria factorilor*. Ca factori criminogeni, după părerea lui Quetelet, sunt micromediul social în care omul trăieşte; relaţiile familiale; religia în care omul este crescut şi educat; statutul social cu obligaţiunile sale etc. "Chiar şi unele mici schimbări atmosferice au importanţă: câteva grade de altitudine pot schimba temperamentul persoanei; creşterea temperaturii poate duce la o explozie de violenţă…"[2]

Şcoala cartografică, cu toate că s-a angajat într-o abordare unilaterală a criminalităţii, a pus în evidenţă factori cu caracter social sau de mediu ce nu mai fuseseră valorificaţi până atunci, cu atât mai mult că autorii ei nu au avut la dispoziţie nici mijloacele ştiinţifice adecvate de cercetare şi nici un aparat documentar suficient de vast.

Această şcoală are un merit colosal, fiindcă este prima care a sesizat legăturile ce există între criminalitate şi fenomenele din mediul social şi natural. Adepţii şcolii au observat şi argumentat caracterul repetabil al criminalităţii, subliniind necesitatea luării unor măsuri cu caracter penal şi social de combatere a criminalităţii.

[1] Иншаков С.М., op. cit., p.36-39.
[2] Иншаков С.М., op. cit., p.36-39.

Şi astăzi, unele aspecte atenţionate de autorii şcolii sunt destul de actuale. Printre ele atragem atenţia asupra influenţei unor fenomene ca:

- densitatea şi migraţia populaţiei;
- creşterea oraşelor;
- schimbările de vârstă asupra criminalităţii.

Totuşi, majoritatea criminologilor susţin faptul că omul este nu numai un produs natural, ci şi unul social. Şcoala cartografică a fost criticată, întrucât autorii ei, absolutizând rolul factorilor sociali, au ajuns la concluzia că de comportamentul criminal al individului este vinovat oricine, numai nu criminalul.

c) Şcoala sociologică

O amplă activitate în dezvoltarea materiei criminologiei, pe lângă totalitatea direcţiilor deja cunoscute, s-a evidenţiat în ultimele decenii ale secolului XIX în Franţa. Un grup de oameni de ştiinţă criminologi, au dezvoltat opinii radical opuse acelora ale reprezentanţilor şi teoriilor expuse anterior. Anume ideile şi lucrările lor au alcătuit una dintre cele mai importante şcoli ale criminologiei cunoscută ca "*şcoală sociologică franceză*" sau "*şcoală lioneză*".

Afirmaţia de bază a adepţilor acestei şcoli era că factorul prim, chiar determinant sau poate cel mai important, ce generează, exprimă fenomenul criminal (raportul subiect-acţiune) îl *constituie mediul exterior-social*, de bază fiind factorul economic.

Ca reprezentanţi de bază ai noii şcoli figurează medicul legist Alexandru Lacassagne, antropologul Leonse Manouvrier, juristul filosof şi sociolog Gabriel Tarde.

1. *Alexandru Lacassagne* (1843-1924)

Anume lui Lacassagne îşi datorează denumirea şcoala lioneză (după denumirea localităţii în care a trăit şi a activat). Fiind întemeietor şi fondator al ideii, el susţinea că individul criminal nu se naşte criminal, după cum afirmau reprezentanţii şcolii

pozitiviste italiene sub conducerea lui Lombroso. Afirmaţia şcolii sociologice franceze se baza pe ideea că *criminalul este un produs al mediului social* în care trăieşte, produs al condiţiilor necorespunzătoare ale vieţii sale economice.

Mediul condiţiilor sociale presupune condiţii proaste de locuit în care se găsesc clasele inferioare (de jos). După părerea sa, anume aceste condiţii ale mizeriei contribuie la producerea diferitor anomalii fizice şi psihice semnalate de Lombroso în teoria sa.

De asemenea s-a subliniat că este necesar de studiat aspectul raporturilor existente între infracţionalitatea din societate şi relaţiile economice, războaie, alcoolism, obiceiuri, educaţie şi altele.

Concepţia criminologică a lui Lacassagne a fost ilustrată prin aforismele sale, devenite ulterior cunoscute şi chiar celebre:

- mediul social este bulionul de cultură al criminalităţii, în timp ce criminalul este microbul, element, care prin sine însuşi, înainte de a găsi bulionul care să-l facă să fermenteze şi să profilereze, nu are nici o importanţă;
- fiecare societate îşi are doar criminalii pe care îi merită.[1]

Mediului social nu i se atribuie rolul exclusiv, ci doar iniţial, indispensabil şi nu preponderent. Este recunoscut de asemenea că, în această privinţă, au un oarecare rol şi factorii individuali psihologici. Anume aici este o precizare, că în situaţia când factorii individuali psihologici sunt preponderenţi, ne aflăm nu în faţa unui criminal, ci a unui alienat, a unui bolnav, a unui nebun.

Şcoala a întocmit un "calendar al crimelor", bazându-se pe teoria că asupra criminalităţii influenţează factorul fizic, mediul climateric şi natural. Se susţinea că numărul crimelor împotriva proprietăţii creşte iarna şi scade vara, în timp ce numărul crimelor

[1] Криминология (под ред. Кудрявцева В. и Эминова В.), Москва: Изд. Юрист, a. 1997, p.169.

împotriva persoanelor creşte o dată cu creşterea temperaturii, atingând cel mai înalt nivel în timpul verii. Acest calendar ilustra grafic nu numai situaţia criminogenă şi a criminalităţii, ci şi modul exprimării lor coraportat la lunile anului.

2. *Leonse Manouvrier* (1850-1922)

Antropolog de profesie, Manouvrier a fost unul dintre cei mai înverşunaţi adversari ai concepţiilor şi teoriilor exprimate de Cesare Lombroso şi dimpotrivă, unul dintre cei mai frecvenţi susţinători ai şcolii sociologice franceze întemeiate şi concepute de Alexandru Lacassagne.

Conform opiniilor sale, crima este materie sociologică, iar criminalul un produs sociologic. Esenţa concepţiilor sale asupra cauzelor fenomenului infracţional este sugestiv exprimată în aforismul:

-omul este instrumentul muzical la care cântă mediul social.

Prin alte cuvinte, Manouvrier confirmă prin ideile sale concepţia exprimată de Lacassagne.

Concepţia sa privitoare la conţinutul categoriei de mediu social (el îi atribuie un rol mai important decât Lacassagne) nu este întru totul exactă şi suficientă deoarece:

- se consideră că prin mediul social se înţelege "tot aceea ce omul vede, aude şi învaţă";
- nu explică, în fond, în ce constă de fapt rolul factorilor economici, a căror importanţă în producerea criminalităţii o afirmă şi o subliniază.

De asemenea contestează teoria existenţei unui "tip criminal" aparte, fiind de părerea că, în realitate, anatomia şi psihologia – antropologia – nu pot explica nici comportamentul individual criminal şi nici pe cel al celui onest, întrucât aceştia sunt, din punct de vedere antropologic, identici.

Făcând o referinţă la teza lombrosiană privind caracterul atavic al crimei, susţine că recurgerea la noţiunea impunătoare a

cuvântului *atavism* nu este altceva decât un refugiu, care nu aduce nici o contribuţie la explicaţia ştiinţifică a comportamentului criminal.

3. *Gabriel Tarde* (1843-1904)

Fiind jurist, filosof şi sociolog preocupat de criminalitate, Tarde printre ceilalţi reprezentanţi ai şcolii sociologice franceze ocupă un loc important datorită numeroaselor opere valoroase şi prin ideile sale adeseori originale, talentul şi stilul literar deja unanim cunoscut.

Printre cele mai importante lucrări ale sale sunt:

- "Criminalitatea comparată", 1886;
- "Filosofia penală", 1890;
- „Legile imitaţiei", 1890;
- "Transformările dreptului", 1893 etc.

De asemenea, fiind un adversar al teoriei promovate de Lombroso, datorită concepţiilor sale filosofice şi juridice în general, Tarde se plasează net pe poziţia orientării sociologice.

Privitor la evoluţia şi geneza fenomenului criminal, a formulat unele idei ce îl evidenţiază şi în rândurile criminologilor de orientare sociologică la general, ca:

- nu există un tip criminal anatomic, înnăscut, conform susţinerilor lui Lombroso, ci un tip criminal profesional sau social; cu alte cuvinte, crima se învaţă în societate, ca orice altă profesie;
- mecanismul psihologic principal care contribuie la evoluţia şi însuşirea comportamentului criminal este imitaţia (ori conform lui Tarde – contaminarea). El susţine ideea existenţei unei adevărate *legi universale a imitaţiei* (toată activitatea, comportarea este doar o imitaţie). Se pronunţă că influenţa comportamentului unor indivizi asupra comportamentului altor indivizi este ca şi exprimarea modei.

Tarde este adeptul psihologismului sociologic şi respectiv al ideii că "socialul" este un fenomen de interrelaţii de nivel psihologic între indivizi, coordonate de legile imitaţiei, ale

opoziţiei şi adaptării, în cadrul unui sistem de echilibru dinamic, al unui sistem aflat în continuă schimbare şi transformare. Legea imitaţiei acţionează, ca regulă, "de sus în jos" adică dinspre clasele avute spre clasele sărace, dinspre individul cult spre cel ignorat, dinspre stăpân spre servitor, fără a fi excluse în cazuri rare şi cu efecte mult mai reduse în situaţiile inverse. Această teorie însă nu întruneşte o atare explicaţie, de ce un individ imită comportamentul unui individ anume şi nu pe al altuia.

În concluzie, postulatele lui G.Tarde invocă criminalitatea ca un fenomen social, dispunând de cauze preponderent sociale ca: mizeria, incultura, influenţa negativă a mediului social înconjurător şi altele.

Contribuţia lui G.Tarde în domeniul criminologiei este examinată în special prin opoziţie cu cea a lui Durkheim. Poziţia diferită pe care cei doi oameni de ştiinţă francezi o adoptă cu privire la obiectul sociologiei, la metoda de cercetare, la limitele între sociologie şi psihologie socială, la ceea ce este normal şi ceea ce este patologic se reflectă şi în concepţia lor cu privire la fenomenul criminalităţii şi la cauzele infracţiunii ca act individual.[1]

Emile Durkheim (1858-1907) – mare sociolog, unul dintre fondatorii sociologiei, profesor la Universitatea Sorbona şi fondator al publicaţiilor periodice "L'Annee sociologique".

Principalele sale lucrări sunt: "Diviziunea socială a muncii" (1863), "Regulile metodei sociologice" (1895), "Suicidul" (1897), "Prohibirea incestului şi originile sale" (1897) etc.

Pornind de la premisa caracterului social al criminalităţii, E.Durkheim a formulat în lucrările sale o serie de idei originale privind geneza, natura şi perspectivele acesteia.

Astfel, analizând în unele din lucrările sale criminalitatea, autorul o consideră ca făcând parte din orice societate normală – crima este o parte integrantă a tuturor societăţilor. Întrucât "nu

[1] Stănoiu R.M., Criminologie, Ed. Oscar Print, Bucureşti, a. 1997, p. 174-177.

poate exista o societate în care indivizii să nu se abată, mai mult sau mai puţin, de la tipul colectiv, este inevitabil ca şi printre aceste abateri să fie unele care să prezinte caracter criminal. Ceea ce le dă acest caracter nu este importanţa lor intrinsecă, ci aceea pe care le-o împrumută conştiinţa comună".[1] Întrucât crima este un act care trebuie pedepsit, o societate scutită de crimă este absolut imposibilă. Crima este, după opinia lui Durkheim necesară. Prin urmare, criminalitatea trebuie analizată şi explicată nu prin ea însăşi ci în legătură cu o cultură determinată în timp şi spaţiu.

Faptele sociale se împart în "normale" şi "anormale" şi din acest punct de vedere *criminalitatea este un fenomen normal*, care însoţeşte în permanenţă orice colectivitate sănătoasă.

La rândul său, societatea este un fenomen autonom, care se autodetermină, astfel încât se poate afirma că numai *socialul explică socialul*, iar fenomenele sociale sunt "lucruri" ale căror caracteristici esenţiale sunt exteriorizate în raport cu individul uman şi asupra acestuia. După Durkheim însuşi *dreptul este un "lucru social"*. Mulţimea criticilor ce i s-au adus au vizat în majoritate anume concepţia cu privire la caracterul normal, necesar şi util al criminalităţii, reproşându-i-se chiar faptul că a confundat noţiunile de constantă şi normalitate.

Ocupându-se de fenomenul de suicid, Durkheim îl consideră ca "pe oricare caz de moarte ce rezultă direct sau indirect dintr-un act pozitiv sau negativ comis de către victimă însăşi care ştie că trebuie să-şi producă acest rezultat"[2] respingând ideea unei predispoziţii psihologice la sinucidere.

"Nici o fiinţă umană nu poate fi fericită, decât dacă nevoile sale sunt proporţionate suficient cu mijloacele sale"[3]. Astfel, *anomia* reprezintă, în concepţia lui Durkheim, o stare obiectivă a

[1] Durkheim E., Regulile metodei sociologice, Bucureşti, Ed.Ştiinţifică, a.1974, p.116.
[2] Stănoiu R.M., op. cit., p.176.
[3] Idem.

mediului special caracterizată printr-o dereglare a normelor sociale, datorită unor schimbări bruşte – crize economice etc., - ceea ce duce la o neconcordanţă între nevoile individului şi mijloacele disponibile pentru a le satisface.

Durkheim arată că individul, cu cât are mai mult, cu atât doreşte mai mult, întrucât primirea unor bunuri şi avantaje nu face decât să stimuleze şi nu să satisfacă sau să reducă nevoile sau dorinţele acestuia.[1]

Meritul acestor concepţii constă în special în replica pe care a dat-o concepţiilor bioantropologice, deschizând noi perspective în faţa cercetării ştiinţifice a cauzelor criminalităţii.

Concluzie: Prin ideile desfăşurate de şcoala sociologică franceză s-a instalat o nouă platformă conceptuală în evoluţia institutului criminologiei, care a oferit posibilitatea parvenirii novaţiei la studierea şi dezvoltarea criminalului ca individ, şi crimei ca fenomen social. Este important să se stabilească gradul de influenţă a societăţii mediului social înconjurător asupra fenomenului în cauză.

2.2.3. Curentul psihologic şi psihiatric

Primele încercări de a cunoaşte sufletul omenesc datează din cele mai îndepărtate timpuri. Lucrarea filosofului grec Aristotel "De anima" (Despre suflet) poate fi considerată drept una dintre primele cărţi de psihologie.

Termenul "psihologie" a început să fie utilizat încă în secolul XVI, însă accepţiunea actuală, modernă a dobândit-o doar în secolul XVIII.

Psihologia s-a dezvoltat timp de secole în cadrul filosofiei, devenind o ştiinţă de sine stătătoare abia în secolul XIX, o dată cu trecerea la studierea pe scară largă a fenomenelor psihice prin metode experimentale. În secolul XX, psihologia a devenit cea mai

[1] Mateuţ Gh., op.cit, p.57-59.

importantă şi răspândită ştiinţă despre om, cu aplicaţii diverse şi utile în cele mai variate şi importante sectoare ale vieţii.[1]

Printre multiplele ramuri aplicative ale psihologiei face parte şi *psihologia judiciară*, care este o disciplină importantă pentru formarea juriştilor în general, iar a juriştilor penalişti şi criminalişti, în special. Printre primele publicaţii din acest domeniu au fost şi operele lui Fransua de Pitavali (1673-1743), care între anii 1734-1743 a publicat la Paris "Cazuri penale deosebite" în 20 de volume. Cu toate că cazurile au fost descrise extrem de interesant, totuşi Pitavali nu a putut să facă o analiză psihologică a situaţiei motivaţionale a săvârşirii crimelor.

Primele încercări de a izola aspectele psihologice ale comportamentului delincvent coincid cu elaborarea conceptului de alienare mintală. S-a susţinut că criminalii ar avea anumite deficienţe ale sentimentelor morale, deficienţe care se considerau a fi moştenite. Anume această concepţie face trecerea de la orientarea biologică la orientarea psihologică.

Conform orientării psihologice crima derivă din *anomalii sau anormalităţi psihice*, susţinând concepţia patologică a crimei. Astfel, crima este un fenomen *patologic*, produs de *nevroze* sau de *isterie*, precum şi de *dezechilibru* psiho-patologic sau *idioţie*.[2] Toate opiniile curentului psihologic se rezumă la concepţia patologică a crimei, dând acesteia explicaţie patologică, iar din acest motiv sunt numite şi *teorii patologice*. Aceste anomalii tulbură echilibrul psihic şi mintal al individului, dar nu-l distrug, adică nu provoacă nebunie. Aşa că, criminalul nu este un nebun, un alienat, ci un dezechilibrat, neurastenic, nevropat, maniac, isteric, epileptic, degenerat, nebun moral, imbecil.[3] Aceste anomalii reduc posibilitatea prevederii, perceptibilităţii, aprecierii consecinţelor faptei sale. Aceste trăsături fiind forţe care regulează,

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.67-77.
[2] Pop T., op.cit., p. 353-356.
[3] Ibidem.

selecţionează şi proporţionează actele omului. Individul la care aceste forţe lipsesc, nu are busolă, nici tărie şi libertate în hotărârile şi acţiunile sale.

Problema imputabilităţii şi responsabilităţii la aceşti indivizi, care, după părerea unor penalişti (Prins), se găsesc în *zona intermediară* – zona între indivizii normali şi indivizii complet anormali – este foarte dificilă, atât din punctul de vedere al diagnosticului, cât şi al tratamentului.

Unii autori caută în patologie soluţionarea problemei etiologiei criminale. Ei consideră crima ca un fenomen patologic determinat ca atare, fie ca o nevroză specială, fie ca o nebunie morală, fie ca o manifestaţie de slăbire a spiritului, de idioţie sau de imbecilitate.

Este indiscutabilă influenţa anomaliilor psihice şi mintale asupra criminalităţii, însă importanţa acestora trebuie redusă la justa lor valoare. Anomaliile psihice nu sunt, totuşi, unica explicaţie a crimei. Aceste anomalii fac parte din factorii individuali ai criminalităţii, dar nu sunt factori exclusivi sau predominanţi ai acesteia.

Deci, orientarea psihologică şi psihiatrică consideră că geneza crimei şi a actului criminal rezidă într-o serie de dezechilibre, anomalii şi deficienţe cu caracter psihofiziologic, care apar şi se transmit, de cele mai multe ori, pe cale ereditară. Această orientare completează punctul de vedere lombrosian, operând o clasificare tipologică a infractorului, bazată pe criterii de natură psihologică. În consens cu acest punct de vedere, criminalul este un degenerat psihic şi moral, caracterizat prin debilitate mintală şi care este incapabil să discearnă conţinutul faptelor sale sau să înţeleagă, în mod adecvat conţinutul şi sensul normativ al prescripţiilor juridice. Atât prin comportamentul său acţional, cât şi prin comportamentul său afectiv el se dovedeşte a fi un

handicapat psihic, lipsit de responsabilitate şi de sentimentul justiţiei sociale.[1]

Dintre orientările psihologice predominante vom prezenta în continuare câteva. În selecţia pe care am operat-o ne-am oprit numai la concepţiile psihologice şi psihiatrice care se referă la infractorul normal, lăsând în afara analizei teoriile şi concepţiile din sfera patologiei criminale:

a) *Asociaţionismul* este un curent psihologic de orientare materialist-mecanicistă răspândit în Europa între sec. XVIII-XIX. Conform acestei teorii mecanismul fundamental al formării însuşirilor şi proceselor psihice umane îl reprezintă *procesul de asociere*, susţinând că fiecare proces psihic, fiecare însuşire este rezultatul unui lanţ sau compoziţii asociative, formate în conştiinţa individului normal sau criminal, independent de voinţa acestuia. De exemplu, din asocierea senzaţiilor, percepţiilor, din asocierea reprezentărilor rezultă prejudecăţile ş.a.

Pentru prima dată legile primare ale asociaţiilor de idei au fost formulate de Aristotel, şi anume: *continuitatea, similitudinea* şi *contrastul* (*opoziţia*). Prin utilizarea acestor asociaţii de idei se ajunge la analiza amintirilor unui individ prin referire la fapte sau împrejurări care se raportează la amintiri prin starea de vecinătate, similitudine ori contrast.

Plecând de la aceea că rolul principal al mecanismelor asociative îl joacă fenomenele psihice, s-a ajuns la concluzia că prin transmiterea pe cale verbală a unor "idei asociative" şi prin provocarea pe această cale a unor discuţii libere bazate pe asociaţii libere de idei s-ar putea ajunge la descoperirea dintr-o mulţime de bănuiţi a persoanei care a săvârşit crima şi care, pe această cale, va ajunge să-şi recunoască fapta. Aceste "idei asociative" se pot manifesta, de pildă prin pronunţarea unor cuvinte sau expresii asociate cu săvârşirea unui delict.

[1] Rădulescu S., Banciu D., Sociologia crimei şi criminalităţii, Ed. "Şansa" S.R.L., Bucureşti, a.1996, p.110.

Tehnica lansării de idei asociative şi de purtare a unor discuţii libere pe baza acestora, constituie unul din procedeele-cheie ale metodei freudiene.

Această teorie este în mare parte neştiinţifică, fiindcă reduce explicaţia comportamentului criminal doar la asociaţiile de idei, ceea ce este normal, dar absolut incomplet. În fine, asociaţionismul anume din această privinţă şi este cunoscut şi sub denumirea de "atomism psihologic".

Eliminând din cauzalitatea comportamentului criminal exact elementele de profunzime şi esenţă ale profesionalismului infractorului, concepţia asociaţionistă nu a fost în măsură să servească la cunoaşterea criminalităţii şi să ofere tehnici şi metode de luptă împotriva acesteia. Dar ea a furnizat un procedeu de descoperire şi identificare prin tehnica lansării de idei asociative. Cu toate că acest procedeu are o valoare relativă, el este, practic, unicul destinat purtării unor discuţii cu folosirea cuvintelor sau expresiilor asociate cu săvârşirea delictului.

b) *Behaviorismul* este un curent psihologic american apărut la începutul sec. XX. Denumirea curentului provine de la cuvântul englez "behaviour", care înseamnă comportament. De aici, behaviorismul mai poartă denumirea *de teoria comportamentelor*.

Acest curent american a pus la baza studierii comportamentului uman relaţia dintre *stimul-răspuns*. Potrivit acestei concepţii, pentru a analiza procesele psihice, trebuie să pornim, în exclusivitate, de la date obiective, respectiv de la reacţiile glandulare, viscerale, musculare sau laringale ale individului, la stimulii exteriori.[1]

Behaviorismul consideră că pentru cunoaşterea, înţelegerea şi prevederea comportamentului uman este suficientă studierea relaţiei dintre stimul şi răspuns, fără a mai fi nevoie pentru

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.68-69.

aplicările la conştiinţa individului. Dar adepţii acestei teorii nu ţin seama de faptul că în realitate acelaşi stimul exterior poate produce efecte diferite sau că stimuli diferiţi pot produce acelaşi efect.

Behaviorismul a fost puternic influenţat de neurofiziologie, apărând ca o reacţie împotriva introspecţionismului, metodă de bază a psihologiei structuraliste, ce încearcă explicarea mecanismelor şi proceselor psihice prin intermediul "autoobservării" sau a "observării în interior" (introspecţia).

În consecinţă, această orientare este considerată de marea majoritate a autorilor ca fiind neştiinţifică şi unilaterală, întrucât nu sesizează cauzele reale ale fenomenului criminalităţii, încercând fără succes să readucă şi să explice aspectele de comportament. Anume din aceste consideraţii această orientare mai este cunoscută şi sub denumirea de "psihologie fără conştiinţă" sau "psihologia obiectivă".

c) *Gestaltismul* este un curent ce a apărut în Europa Occidentală la începutul sec XX. Denumirea lui provine de la cuvântul german "gestalt" cu sens de structură, formă, gen sau configuraţie. De aceea, curentul mai este denumit şi "*structuralism*", "*configuraţionism*", "*psihologia formei*" sau "*formalism*".

Gestaltismul este un curent psihologic întemeiat pe concepţia filosofică structuralist sistemică şi a apărut ca o reacţie atât faţă de asociaţionism cât şi faţă de behaviorism. Potrivit acestei concepţii orice proces psihic este o structură sau o configuraţie integrală şi însuşi psihicul uman în ansamblu este o configuraţie. Acesta din urmă se caracterizează printr-o existenţă de sine stătătoare, apriorică, cu tendinţa de a subordona şi integra fenomenele psihice, în aşa mod încât comportamentul uman îşi capătă expresia adevărată doar înţeles în ansamblul său.

În asemenea mod se evidenţiază câteva caracteristici esenţiale ale structurilor şi configuraţiilor psihice:

1) întregul nu reprezintă o sumă aritmetică a elementelor componente;

2) elementele componente pot fi recunoscute chiar şi atunci când se vor reduce la număr;

3) aceste elemente au posibilitatea să fie recunoscute şi în situaţia în care ele s-ar transforma, cu condiţia ca raporturile iniţiale dintre ele să rămână aceleaşi.

Aplicată iniţial la studiul percepţiilor[1] metoda structuralistă s-a extins treptat la studiul intelectului, inteligenţei, voinţei şi a întregului comportament.

În concluzie, această orientare criminologică face ca psihicul uman să nu poată fi disociat în elementele lui componente şi, de aceea este declarată ca unilaterală, pentru că absolutizează rolul sintezei în detrimentul analizei în explicarea comportamentului criminal.

d) *Freudismul* sau *doctrina psihanalitică* este o orientare psihologică care a dominat între cele două războaie mondiale. Se consideră că psihanaliza a constituit punctul de trecere de la psihologia criminală la criminologia psihologică.

Sigmund Freud s-a născut la 6 mai a.1856 în localitatea Freiberg, pe teritoriul Cehoslovaciei. El şi-a petrecut întreaga copilărie la Viena. La vârsta de 9 ani a început studiile liceale, pe care după 7 ani le-a absolvit cu menţiune. A urmat facultatea de medicină de la Universitatea din Viena, obţinând titlul de doctor în neurologie. În anul 1933 când Germania nazistă a ocupat Austria S.Freud a emigrat în Marea Britanie, unde la 21 septembrie 1939 a decedat. El a fost medic neurolog şi psihiatru vienez de mare renume, creatorul unei doctrine originale care-i poartă numele – *freudismul*.

Teoriile freudiste nu au apărut pe un teren gol. Ideea de psihanaliză aparţine unui tovarăş al său mai mare – Iosif Breier

[1] Giurgiu Narcis, op. cit., p.42-43.

precum şi specialistului în hipnoză, francezului Jean Charcot care activa la Spitalul Salpetriere, unde S.Freud şi-a desfăşurat practica.

Pentru prima dată cuvântul de psihanaliză a fost utilizat de Freud într-un ziar francez din a.1896 şi aproape 10 ani el a fost singurul reprezentant al acesteia.

Printre principalele lucrări ale lui Sigmund Freud se numără: "Psihopatologia vieţii cotidiene", "Interpretarea viselor", "Psihologia maselor şi analiza eului", "Noi prelegeri de psihanaliză", "Introducere în psihanaliză", "Eul şi sinele", "Totem şi tabu" ş.a.

Importanţa cunoaşterii lui Freud şi a doctrinei sale este absolut necesară întrucât datorită universalităţii lui aceasta reprezintă un moment important atât pentru cultura generală a fiecărui intelectual cât şi, mai ales, pentru cultura de specialitate a unui jurist sau medic.

Freud are meritul incontestabil de a introduce o manieră cu totul originală în explicarea mecanismelor psihicului uman prin metoda psihanalitică. Prin studiile sale, el a încercat să demonstreze existenţa unei personalităţi antisociale ce ţine de sfera psihologiei normale şi să explice mecanismul de formare a acesteia.[1]

Teoria lui Freud a rezultat din două etape decisive. Prima etapă conţine ideea referitoare la *inconştient* – "partea invizibilă a aisbergului, care formează cel mai larg şi cel mai puternic sector al minţii noastre".[2] Inconştientul, în concepţia lui Freud, se deosebeşte de *preconştient* care, deşi în mod normal este asemănător inconştientului, poate fi stimulat prin diverse procese de gândire şi deveni *conştient*. Deci, prima etapă include

[1] A se vedea, pe larg: Freud S., Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihologia vieţii cotidiene (în traducere), Bucureşti, Ed.Didactică şi Pedagogică, 1980.

[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op. cit., p. 123-127.

inconştientul, preconştientul şi conştientul ca nişte entităţi autonome.

Mai apoi, Freud şi-a revizuit teoria, îmbunătăţind-o şi propunând o nouă structură a psihicului uman. Astfel, în concepţia sa viaţa psihică a oricărui individ cuprinde trei nivele diferite, aflate într-o strânsă interdependenţă: Sinele, Eul şi Supraeul.

Sinele (Id) reprezintă un complex de tendinţe şi reflexe din gândirea inconştientă, care nu sunt trăite în mod conştient. Zis altfel, sinele sau inconştientul reprezintă partea cea mai ascunsă şi tainică, precum şi cea mai adâncă a sufletului. Sinele include toate instinctele primare – în a căror constelaţie un rol determinant îl are instinctul sexual (libidoul), - la care se adaugă instinctele distructiv şi agresiv. Sinele este considerat ca o componentă biologică a personalităţii, reprezentant al influenţelor ereditare, iar răbufnirile inconştientului se pot produce în anumite manifestări, străbătând cenzura pe care o instituie Eul şi Supraeul. Acestea ar fi manifestările dobândite prin naştere sau în primii ani de copilărie ca, comportamentele violente sau de nesupunere, *visele*, care nu sunt altceva decât forme deghizate ale unor trăiri interioare, *lapsusurile*, produse, de regulă, în momentele de oboseală sau distracţie care slăbesc cenzura Eului şi Supraeului. La toate acestea se adaugă şi *actele ratate* şi *complexele*.

Actele ratate constau în aceea că o persoană aude ceea ce nu i se spune, citeşte ceea ce nu este scris în realitate, iar la baza acestora nu există explicaţii de natură organică.

Complexele sunt de diferite feluri, cum ar fi, spre exemplu, cele ale lui Herostat, Cain, Electrei etc. Cel mai important este complexul Oedip. Aceasta înseamnă atracţie pretimpurie a copilului spre părintele de sex opus, obţinînd o anumită rivalitate. Acest complex are drept premise mitul grec despre regele Oedip, care a comis două crime: uciderea tatălui şi incestul. Cu toate că Oedip a încercat să se opună prezicerii oracolului, el n-a reuşit şi pentru aceasta s-a pedepsit luându-şi vederea. Descoperirea crimei

a avut loc treptat, semănând sub acest aspect cu metoda psihanalizei.[1]

În concepţia lui Freud există două căi de rezolvare a conflictului din *id*:

1) *redirecţionarea* instinctelor primare sau *sublimarea* de la scopurile propuse spre altele, cum ar fi cele de creaţie ştiinţifică, artistică, literară, muzicală etc.

2) *refularea* ce constă în scoaterea tendinţelor şi instinctelor primare din sfera conştientului şi includerea lor în *id*.

Deci, Sinele este o realitate psihică adecvată care nu are însă conştiinţa realităţii obiective.

Eul (Ego) este cea de a doua instanţă psihică şi se mai numeşte şi *conştient*. Eul reprezintă nivelul central al personalităţii, nucleul acesteia şi este constituit din cunoştinţele despre sine. Eul asigură "constanta individuală"[2], garantând echilibrul necesar între instinctele şi tendinţele profunde ale individului, pe de o parte, şi normele primite prin educaţie, pe de altă parte. Astfel, sinele este pus treptat, pe măsura dezvoltării personalităţii sub controlul Eului şi Supraeului.

Supraeul (Super-Ego) sau conştiinţa morală reflectă nivelul de dezvoltare a personalităţii, influenţa pe care mediul social şi cultural o exercită asupra psihicului. Supraeul contribuie şi el, ca şi Eul, la refularea instinctelor, nivelul său de cenzură fiind cu atât mai puternic, cu cât persoana este mai matură, sănătoasă psihic, mai instruită, mai educată şi mai experimentată în viaţă.

Supraeul este cel care dictează Eului, iar acesta din urmă ordonă controlarea şi stăpânirea Sinelui. Freud face o comparaţie alegorică între Eu şi Sine, comparându-le cu un călăreţ şi un cal, când călăreţul trebuie să conducă calul, ultimul fiind mult mai puternic. Uneori, supremaţia Eului asupra sinelui este doar o iluzie: "Aşa precum călăreţul, dacă nu vrea să se despartă de calul

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.70-77.
[2] Giurgiu N., op.cit., p.43-45.

său, îl conduce unde vrea el (calul), aşa şi Eul transformă în acţiune voinţa Sinelui, dând-o drept voinţa sa".[1] Eşuarea tentativelor de sublimare ori de compensare a conflictelor interioare ale individului pot conduce la o inadaptare a celui în cauză şi, în final, pot determina săvârşirea infracţiunii.

În concepţia lui Freud, diferenţa dintre infractor şi nonifractor s-ar situa la nivelul supraeului, care acumulează tradiţiile şi idealurile trecutului,[2] iar în sfera Sinelui şi a Eului neexistând deosebiri semnificative.

Pornind de la principiile menţionate, Freud a elaborat *metoda psihanalizei*, care reprezintă cheia întregului său sistem.

Astfel, *psihanaliza* cuprinde un ansamblu de procedee destinate urmăririi şi descoperirii cauzelor devierilor comportamentale şi vindecării unor boli psihice.

Psihanaliza se efectuează în cabinetul medicului psihanalist, care poartă discuţii libere asociative, prin sugestii, teste sau experimente, toate având drept scop descoperirea cauzelor nevrozelor sau a altor tulburări psihice. În consecinţă, prin metoda psihanalizei, sunt scoase la iveală tendinţele ascunse printre care şi cele de agresivitate şi trecute cu ajutorul medicului prin cenzura Eului şi Supraeului. Este o metodă de sondare şi de descărcare a inconştientului, de natură a preîntâmpina izbucnirile negative şi criminale.

S.Freud a făcut puţine tentative de a analiza fenomenul criminal, de aceea scrisoarea lui către A.Einştein poate fi considerată ca o excepţie. Aşa, la 30 iulie a. 1932 A.Einştein, ca reprezentant al Ligii Naţiuilor s-a adresat lui S.Freud cu întrebarea despre existenţa posibilităţii de limitare a agresivităţii. În

[1] Фрейд З., Я и Оно // Фрейд З., Психология бессознательного, Москва, а. 1989, p.431.
[2] Фрейд З., Введение в психологию; Лекции // Москва, а. 1991, p. 413-439.

scrisoarea de răspuns,[1] S.Freud foarte sceptic a apreciat şansele întrebuinţării metodei sale în afara medicinii, considerând că forţele pulsionate fundamentale ale individului sunt Erosul ca sistem pulsionat hedonic şi vital, şi Thanatosul ca sistem distructiv; zis altfel, Erosul, ca instinctul vieţii şi al dragostei, şi Thanatosul ca instinctul urii şi al morţii. Dar, "întotdeauna ar fi posibil de a-i uni pe oameni sub instinctul vieţii şi al dragostei, dacă vor rămâne şi acei, împotriva cărora va fi îndreptată agresia. Scoaterea agresivităţii dincolo de hotarele comunităţii este doar un mijloc de eliberare a manifestărilor agresive dintre membrii acestei comunităţi".[2]

Meritele lui S.Freud sunt enorme, iar realizările lui au fost utilizate cu succes în medicină, reuşindu-se vindecarea unor tulburări psihice. Cu ajutorul metodei psihanaliste, el a introdus o manieră originală de explicaţie a mecanismelor şi proceselor psihice; a elaborat concepţii noi cu privire la aparatul psihic, iar psihanaliza este tot mai des folosită, virtuţile ei nefiind însă pe deplin elucidate.

[1] Культура убивает инстинкт войны. Из переписки Альберта Эйнштейна и Зигмунда Фрейда // Литературная газета, a. 1995, Nr.7

[2] Фрейд З., Неудовлетворенность культурой, Собеседник, a. 1990, Nr.40.

Secţiunea III

ŞCOALA POZITIVĂ ITALIANĂ – STUDIU COMPLEX AL FENOMENULUI CRIMINALITĂŢII

Tratarea principalelor curente în criminologie este destul de diversă, deoarece oamenii de ştiinţă care au o orientare comună în problemele de bază ale domeniului cercetat pot avea opinii diferite în privinţa altor aspecte ale aceluiaşi domeniu.

Marea majoritate a doctrinelor criminologice s-au concentrat asupra cauzalităţii fenomenului infracţional. Acest criteriu a fost utilizat de mulţi istorici ai criminologiei prin includerea teoriilor criminologice în diverse orientări ce au apărut în decursul timpului.

În cadrul orientării antropologic-biologice sunt reunite teorii care conferă factorilor biologici o importanţă hotărâtoare în geneza crimei. Specific pentru această orientare este limitarea obiectului criminologiei la studiul infractorului prin încercarea de a demonstra existenţa unor trăsături specifice de ordin bioantropologic. O importanţă deosebită pentru aprecierea corectă a conţinutului şi limitelor acestei orientări este înţelegerea corectă a conceptelor fundamentale cu care ştiinţele biomedicale operează, cum sunt acelea de *ereditar, înnăscut, constituţional* etc.[1]

2.3.1. Premisele apariţiei şcolii pozitive italiene

Şcoala pozitivă italiană este aceea care a contribuit colosal la constituirea criminologiei ca disciplină autonomă, de sine stătătoare, cuprinzând idei foarte importante pentru criminologie la care s-a ajuns prin intermediul unor gânditori care au avut valoroase idei dar nu s-au ridicat la nivelul unei şcoli. Comun pentru ei este tema pozitivă (sau pozitivistă), bazată pe metoda experimentală, renunţând la studierea infracţiunii ca entitate

[1] Fiziopatologie, sub red. Saragea M., Bucureşti, Ed.Academiei, a.1981, p.17-32.

juridică în favoarea studiului infractorului, adică a omului viu, ce a comis infracţiunea.

Aceşti gânditori se înscriu în curentele criminologice ce ţin de fiziognomie, frenologie, antropologie generală şi alienism:

1) *Fiziognomia* studiază caracterele omului după trăsăturile feţei (fizionomie), considerând că există o strânsă corelaţie între trăsăturile feţei, pe de o parte, şi calităţile psihice, pe de altă parte.[1]

Întemeietorul fiziognomiei este considerat a fi *Gian Batista Dall Porta* care în anul 1601 a publicat lucrarea "Fiziognomia umană" (De Humana Physiognomia), cunoscută în criminologie ca primul studiu ştiinţific al omului criminal.

La constituirea fiziognomiei ca ştiinţă o contribuţie esenţială şi-a adus-o scriitorul, filosoful elveţian *Johann Gaspar Lavater*, arătând că în fiziognomie se reflectă sufletul omului, dar acesta poate fi văzut doar prin voinţa lui Dumnezeu şi doar de "oameni aleşi".

Cu toate că fiziognomia este considerată de oamenii de ştiinţă ca o pseudoştiinţă, ea şi astăzi influenţează minţile oamenilor, aceasta reflectându-se în literatură. Aici deosebirile dintre personajele pozitive şi cele negative sunt evidenţiate mai ales prin aspectele fiziologice, exterioare, fizice.

2) *Frenologia* ("frenos" – gr. – minte; "logos" – cuvânt, idee, ştiinţă) este ştiinţa care consideră că facultăţile psihice ale indivizilor sunt localizate pe anumite suprafeţe ale creierului uman.

Fondatorul frenologiei este medicul neurolog german Franz Josef Gall (1758-1828). Efectuând studii de ecranoscopie, F.J.Gall a descoperit existenţa unor protuberanţe, umflături, cucuie, pe suprafaţa cutiei craniene şi a presupus că funcţiile psihice ale indivizilor sunt localizate anume în aceste locuri de denivelări, pe care el le numeşte *bose* craniene (de la cuvântul francez "bosse" –

[1] Mateuţ Gh., op. cit., p.36-40.

ieşitură, proeminenţă, umflătură). F.J.Gall a identificat 85 de asemenea bose craniene, susţinând că este suficient să pipăi craniul unei persoane pentru a-ţi da seama de nivelul intelectual al acesteia.

Preocupări în domeniul frenologiei au avut şi medicul german *I.Gh.Spurzheim* (1776-1832), şi fondatorul sociologiei *Auguste Compte* etc.

Cu toate că este considerată ca o teorie neştiinţifică, frenologia are meritul de a fi orientat, pentru prima dată, cercetările asupra scoarţei cerebrale.

3) *Antropologia generală* ("antropos" - gr. - om) este ştiinţa care studiază omul ca fiinţă biologică, precum şi evoluţia acestuia prin studierea raselor şi etniilor, a formelor şi dimensiunilor omului, precum şi a capacităţii de adaptare a acestuia la mediu.[1]

Creatorul antropologiei generale este medicul chirurg francez Paul Broca (1824-1880).

După părerea unor autori[2], antropologia generală poate contribui la cunoaşterea ştiinţifică a omului şi la explicarea comportamentului general al acestuia, deci şi a celui infracţional.

4) *Curentul alienişţilor* a adus o orientare nouă în criminologie, considerând că fenomenul 3-C (crimă, criminal, criminalitate) îşi are izvorul în bolile psihice ale indivizilor. Denumirea curentului provine de la medicii psihiatri, care consideră că *criminalul este un bolnav psihic*.

Printre cei mai de vază reprezentanţi ai alienişţilor, care şi-au adus contribuţia la pregătirea fundamentului şcolii pozitive italiene, au fost *Philippe Pinel* (1745-1826), *Georges Cabanis* (1757-1818), *Dominique Esquirol* (1772-1840), care au sesizat pentru prima dată legătura dintre comportamenul criminal şi boala mintală, arătând că infractorul este doar un bolnav psihic. De aici

[1] Gh.Mateuţ, op.cit., p.39.
[2] Ibidem.

rezultă o idee de importanţă majoră şi anume: posibilitatea tratării şi vindecării criminalilor.

Unul dintre precursorii lui Cesare Lombroso, *alienistul Auguste Benedicte Morell* a elaborat teoria degenerescenţei cu privire la explicarea comportamentului criminal. În concepţia sa, izvorul fenomenului 3-C constă în degenerarea fizică şi intelectuală a individului, ca rezultat al condiţiilor necorespunzătoare de viaţă şi trai.

Un alt alienist – *Despine Prospere* în lucrarea "Psihologia naturală", apărută la Paris în anul 1868, conferă comportamentului criminal explicaţii de natură pur psihologică, arătând pentru prima dată că acesta este urmarea încălcării "simţului moral al colectivităţii". D. Prospere a folosit pentru desemnarea criminalului noţiunea de "nebun moral", deosebit de "nebunul psihic", care este bolnavul mintal.

2.3.2. Cesare Lomroso – creatorul criminologiei antropologice

Cesare Lombroso s-a născut la 6 noiembrie anul 1835, la Verona, într-o familie numeroasă. Şi-a făcut studiile la facultăţile de medicină la Padova, Viena şi Paris. Lombroso a fost influenţat pe pozitiviştii francezi, de materialiştii germani şi evoluţioniştii englezi. Avea orientări socialiste şi se afla în dezacord cu opiniile nondeterministe ale juriştilor italieni contemporani cu el.

După absolvirea facultăţii Lombroso a fost angajat medic militar, iar în anul 1864 a devenit profesor de psihiatrie la catedra cu acelaşi nume a Universităţii din Pavia şi, totodată, director al azilului de nebuni. În anul 1864 a publicat un preludiu la lucrările sale de mai târziu – "Geniu şi nebunie" (Genio i follia).

În anul 1876, Lombroso devine profesor de medicină legală şi antropologie la Universitatea din Torino. În acelaşi an, 1876, el publică cea mai valoroasă operă a sa – "Omul delincvent" (L'Uomo delinquente). În anul 1880, asistat de discipolii săi, Enrico Ferri şi Raffaele Garofalo, Lombroso a fondat revista

"Archivio di psihiatria, scienze penali e antropologia criminale". În anul 1885, el a organizat, la Roma, primul Congres de antropologie penală.

Ideile lui C.Lombroso au cunoscut o mare răspândire în lumea ştiinţifică, motiv pentru care, la Congresul de antropologie criminologică, organizat la Torino, în anul 1906, i s-a acordat titlul de "Comandor al Legiunii de onoare" din partea guvernului francez. C.Lombroso a murit la 18 octombrie a. 1909[1].

Slava lui Lombroso a fost absolut binemeritată – cercetările sale ştiinţifice se bazează pe studiul a 383 de cutii craniene a defuncţilor, 3839 cranii ale oamenilor vii, în total în cadrul investigaţiilor sale au fost studiaţi 26.886 de criminali comparaţi cu 25.447 de studenţi, ostaşi şi reprezentanţi din alte pături necriminale ale societăţii.[2]

După cum scrie Marin Wolgfang, "în istoria criminologiei nici un nume nu a fost probabil atât de mult elogiat sau contestat ca acela a lui Cesare Lombroso".[3]

Lombroso înţelege natura criminală – aşa cum el însuşi relata – într-o dimineaţă cenuşie de noiembrie când fiind de gardă făcea autopsia criminalului Vilelle şi a ajuns la concluzia că el, omul criminal, reproduce instinctele omului primitiv şi ale animalelor inferioare. Toate aceste momente sunt descrise în vestita sa lucrarea "Omul delincvent". Prima ediţie a apărut la Milano, la 15 aprilie a.1876, fiind întitulată "Tratatto antropologico sperimentale dell'Uomo delinquente". În circa 200 de pagini sunt rezumate cercetările făcute de Lombroso asupra omului criminal. Ea cuprinde examenul sistematic anatomic, scheletic, etc. al unui număr mare de criminali; studiul obiceiurilor, pasiunilor, inteligenţei lor, rezultatele comparaţiei

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.120-121.
[2] Иншаков С.М., op.cit., p.47.
[3] Wolgfang M., Cesare Lombroso, cit. de Stănoiu R.M., Criminologie, Bucureşti, 1997, p.133-135.

între oamenii normali şi nebuni, şi concluzia că criminalii sunt o varietate a nebunilor.

Este extrem de interesant volumul al treilea al operei lui Lombroso, care reprezintă un Atlas, însoţit de un text explicativ. În cele 64 de planşe ale Atlasului sunt expuse figuri, fotografii, diagrame, portrete şi explicaţii importante pentru studiul criminalului. Printre aceste planşe întâlnim:

Planşa (P.) 1 – "Repartizarea geografică a criminalităţii şi epilepsiei în Italia;

P.3 – "Criminalitatea şi alcoolismul în Franţa";

P.4 – "Tabela despre greutatea şi statura a 400 cadavre de oameni normali şi 134 cadavre de criminali";

P.11 – "Anomaliile creierului, extremităţilor şi oaselor nasului";

P.17 – "Probe de scris ale unor criminali vestiţi";

P.22-P.31 – "Tipuri de criminali: asasini, hoţi etc.";

P.32-P.33 – "Portrete de criminali: germani, americani, italieni, epileptici etc.";

P.52-P.57 – "Tatuaje la criminali";

P.60-P.63 – "Lucrările artistice ale criminalilor, desenurile criminalilor pe vase şi pereţi"[1] etc.

Această operă, care a adus autorului o celebritate, de care puţini oameni de ştiinţă s-au bucurat, - a declanşat în unele cercuri admiraţie şi entuziasm, iar în altele o critică necruţătoare. Între adepţii şi adversarii lui Lombroso s-a angajat o luptă aprigă, susţinută prin polemici de ziare, reviste, prin scrieri şi discuţii în congrese. Anume, din această încrucişare de spade s-a format noul ritm al ştiinţei criminale.

În primele luni ale anului 1878 Lombroso a publicat a doua ediţie a operei sale cu titlul de "L'Uomo delinquente". Această ediţie a avut un succes enorm în întreaga lume. Spre exemplu, în Franţa s-a propus în senat o lege despre modificarea instituţiilor

[1] Pop T., op.cit., p.342-344.

penale pentru minori, care ar fi în concordanţă cu antropologia criminală de la acea oră. În Rusia, Belgia, Germania, Olanda, Austria, Ungaria, Argentina şi Brazilia, se fondează reviste lombrozianiste.

Această ediţie a "Omului delincvent" se constituie din trei părţi. Prima parte tratează "*Embriologia crimei*", unde autorul se referă la actul criminal în lumea plantelor şi animalelor. Astfel, embrionul crimei se întâlneşte la plantele carnivore: Rossolis, Drossera, Dionea muscipula, Genlisea ornata etc.

În regnul animal, criminalitatea este şi mai evidentă, iar motivele sunt foarte variate:

- nevoia de hrană sau ambiţia de dominaţie la tauri şi corbi;
- gelozia şi pasiunile de amor la lei, tigri, leoparzi;
- furtul la câini şi mâţe;
- substituirea de pui la cuc etc.

În partea a doua: "*Anatomia patologică şi antropometria crimei*", Lombroso îşi expune concluziile începând cu craniometria, unde face comparaţie dintre capacitatea cranianã a oamenilor normali şi a criminalilor, iar în concluzie stabileşte stigmatele caracteristice lumii criminale.

Partea a treia a lucrării lui Lombroso – *"Biologia şi psihologia criminalului născut*" – susţine teoria criminalului înnăscut, crima având o provenienţa organică, fiind un fenomen biologic.

Spre regret, nu putem analiza întregul material din opera lui Lombroso, fiindcă aceasta ar depăşi limitele lucrării noastre, ne vom mulţumi să fixăm tezele principale.

Antropologia criminală studiază criminalul pornind de la ideea că individul criminal este, în primul rând, un fenomen de natură biologică asupra cauzalităţii criminalităţii. Lombroso a formulat teza despre existenţa unui tip de *criminal înnăscut*, iresponsabil de faptele sale.

Concepţiile lui Lombroso ar putea fi reduse la câteva postulate specifice:

1) Criminalitatea este generată de anumite anormalităţi organice, ce se transmit ereditar;

2) crima există în lumea plantelor şi animalelor, se întâlneşte la copii şi la oamenii primitivi (sălbatici);

3) criminalul este marcat de anumite anormalităţi organice. Aceste *anomalii* sau *stigmate* specifice criminalităţii sunt:

- stigmatele *anatomice* (nesimetria craniului şi a feţei, fruntea teşită şi îngustă, urechi detaşate de la craniu, ochi mici şi fără expresie, buze şi dinţi deformaţi ş.a.);
- stigmatele *fiziologice* (tatuajul, stângăcia, tulburări ale unor reflexe etc.);
- stigmatele *psihologice* (lipsa milei, a căinţei, iubirii şi prezenţa cruzimii, cinismului etc.),

4) criminalul *se naşte* criminal. Criminalul este *înnăscut;*

5) criminalul este un tip antropologic deosebit de tipul omului normal;

6) comportamentul criminal se transmite *ereditar* prin *atavism*, stigmatele criminalităţii comunicându-se la urmaşi chiar şi peste mai multe generaţii;

7) criminalul înnăscut suferă de *nebunie morală*, adică infractorul înnăscut este identic cu nebunul moral.[1]

Iniţial, Lombroso a estimat tipul de criminal înnăscut la 65-70% din totalul criminalilor, dar sub efectul criticilor ce i s-au adus şi-a revizuit până la urmă unele postulate admiţând că:

- numai 40% din criminali sunt înnăscuţi;
- a admis că numai criminalii înnăscuţi constituie un tip antropologic deosebit;

[1] Giurgiu N., op. cit., p.31-33.

- a admis că asupra comportamentului uman pot influenţa negativ şi o serie de factori sociali ca, alcoolismul, mizeria, incultura[1] etc.

Unul din meritele sale constă în orientarea cercetării criminalităţii spre criminalul viu, nu abstract, folosindu-se de procedee ştiinţifice şi nu de generalizări abstracte. "Studiaţi personalitatea criminalului – studiaţi-o nu abstract, în liniştea cabinetelor, nu după teorii şi cărţi, ci din viaţa reală: în închisori, spitale, comisariate de poliţie, în condiţiile lor naturale de existenţă. Atunci veţi înţelege că criminalul este un tip aparte, deosebit, distinct de alţi oameni".[2]

În una din lucrările sale, Lombroso îşi arată atitudinea faţă de criminalii înnăscuţi: "Voi nu sunteţi vinovaţi în infracţiunea ce a-ţi săvârşit-o, dar nu suntem vinovaţi nici noi – cei care vă lipsim de libertate, pentru a ne proteja. Voi meritaţi compătimire şi nu ură".[3]

Pe parcursul anilor s-a demonstrat că multe din particularităţile atribuite criminalilor se întâlnesc, cu o frecvenţă egală chiar şi la oameni normali, neinfractori.[4]

Concepţiile lui Lombroso au determinat replici severe, în special din partea lui Lacassagne, Manouvrier, Topinard şi Gabriel Tarde. Aşa, Tarde a observat unitatea trăsăturilor antropologice la criminalul înnăscut cu trăsăturile antropologice ale femeii. Acest fapt, în viziunea lui Tarde, se află în contrazicere cu concluziile lui Lombroso, deoarece femeile săvârşesc crime mai rar ca bărbaţii. Lombroso a recunoscut parţial acest fapt, concluzionând că criminalitatea feminină îşi are specificul său.[5]

---

[1] Ломброзо Ч., Преступление, С. – ПБ, a. 1900, p.35.
[2] Демченко Г.В., Ломброзо и его значение для науки уголовного права, Киев, a.1912, p.7-8.
[3] Ломброзо Ч., Моё посещение Толстого, Женева, a. 1902, p.11.
[4] Ломброзо Ч., Гениальность и помешательство, С. - Пб, a. 1992, p.6.
[5] Ломброзо Ч., Феррero Г., Женщина преступница и проститутка, Ставрополь, a.1991, p.3-8.

În anul 1889, la cel de al doilea Congres de antropologie criminală de la Paris, se declanşează o adevărată cruciadă împotriva lui Lombroso, învinuindu-l în aceea că stigmatele criminale au fost descoperite la mai puţin de 50 din criminali (la 45% din ucigaşi, 33% - violatori şi 24% - hoţi).[1] R.Garofalo a propus chiar formarea unei comisii din 7 antropologi care să reprezinte cele două şcoli de criminologie – clasică şi pozitivistă. Această comisie urma să realizeze un studiu comparativ a 100 de criminali înnăscuţi, 100 de persoane cu înclinaţii criminale şi 100 de non-criminali. Deşi propunerea lui Garofalo a fost acceptată, ea nu a fost realizată, deoarece s-a considerat că este imposibil să se evidenţieze cu acurateţe deosebirile şi asemănările între cele trei grupuri.[2]

Cei de l-au criticat pe Lombroso au subliniat lipsa de fundament ştiinţific a conceptelor utilizate, absurditatea unora din principalele teze, ca şi erorile de ordin metodologic. Dar, aici am cita afirmaţia savantului A.Gurov: "Este stranie, desigur, afirmaţia lui Lombroso că creierul criminalului ucigaş cântăreşte cu 30 de grame mai puţin ca creierul unui om normal. Aceste date el le-a obţinut după cântărirea a 400 de creiere a ucigaşilor decapitaţi şi a 200 de creiere a oamenilor decedaţi de moarte nonviolentă. Dar şi mai straniu este altceva. Nimeni, în afară de Lombroso, nu a mai efectuat astfel de experimente, cu toate că toţi într-un glas susţin absurditatea acestor concluzii".[3]

Meritele lui Lombroso sunt enorme. Concepţiile sale au însemnat un progres pentru vremea sa. El a introdus cercetarea ştiinţifică a fenomenului 3-C (crimă, criminal, criminalitate); a pus bazele etiologiei, care a revenit, actualmente, sub forme noi; a întreprins primele cercetări în domeniul morfologiei, patogeniei şi pedagogiei crimei.

---

[1] Ломброзо Ч., Новейшие успехи науки о преступнике, С.-Пб, a.1892, p. 45.
[2] Stănoiu R.M., op.cit., p.135.
[3] Гуров А., Красная мафия, Москва, a.1995, p.17.

În ultimele lucrări, Lombroso a propus soluţii care au fost introduse ulterior în toate legislaţiile naţionale: suspendarea pedepselor cu închisoarea; incriminarea şi pedepsirea tentativei; agravarea pedepselor pentru recidivişti.

Pentru Lombroso, problema eredităţii, din punctul de vedere al influenţei sale asupra criminalităţii, a prezentat o importanţă cu mult mai mare decât asupra altor cercetători. Lombroso, chiar de la început, a considerat criminalitatea ca o *fatalitate ereditară*. După admiterea factorilor sociali şi fizici, Lombroso în opera sa "Cauzele şi remediile criminalităţii" susţine marea influenţă a eredităţii morbide[1] asupra criminalităţii, demonstrând aceasta prin date statistice. În această lucrare, C.Lombroso pune în lumină influenţa rasei asupra criminalităţii bazându-se pe cercetarea acestei probleme la evrei şi ţigani. După datele statistice, evreii din diferite ţări, prezintă în general o criminalitate mai redusă, decât concetăţenii lor creştini. Aceste date ar trebui raportate la criminalitatea negustorilor şi industriaşilor, şi nu la acea a populaţiei în general, fiindcă la evrei prevalează exerciţiul profesiunii de negustor sau industriaş. Mai mult ca atât, în toate ţările condamnaţii evrei reprezintă un număr foarte mic. În contrast cu evreii, susţine acelaşi autor, ţiganii sunt leneşi, lucrând doar atât cât să nu moară de foame, mincinoşi, răzbunători, hoţi, amorali cruzi şi laşi. Caracterizând această rasă, Lombroso îl citează pe Colocci: "Autoritatea, regulile, principiile, prescripţiile, datoriile, sunt noţiuni şi lucruri inexistente la această rasă ciudată".[2]

2.3.3. Enrico Ferri – fondatorul criminologiei sociologice

Enrico Ferri (1856-1929) a fost una din cele mai influente şi mai pline de culoare figuri din istoria criminologiei; lider necontestat al şcolii pozitiviste, avocat de succes, profesor la Universităţile din Bologna, Roma şi Pisa; membru al

[1] Pop T., op.cit., p.544-546.
[2] Politic G., op.cit., p.82.

Parlamentului italian, editor al ziarului "Avanti", fondatorul unui mare jurnal juridic etc.

S-a născut în provincia Mantua într-o familie de ţărani săraci. A studiat dreptul la Universitatea din Bologna, unde spre sfârşitul studiilor a prezentat teza în care formula una din ideile sale de bază, aceea că dreptul penal nu trebuie să se bazeze pe liberul arbitru şi pe responsabilitatea morală a individului, pe care le considera simple ficţiuni.

Deci, E.Ferri ar putea fi considerat, pe drept cuvânt, ca fondatorul sociologiei criminale.

După cum o priveşte întemeietorul sociologiei – A.Comte: "Ea (sociologia – n.a.) nu este o artă socială, ci este o ştiinţă generală a societăţilor; o sinteză a ştiinţelor sociale".[1]

De la *sociologia generală* derivă sociologiile speciale, printre care se numără şi *sociologia juridică* cu obiectul ei – dreptul. În sfârşit, o ramură a sociologiei juridice o constituie *sociologia criminală.* Pozitivismul şi-a făcut intrarea triumfală în domeniul dreptului penal şi criminologiei, la braţ cu sociologia criminală.

Ca fondator al sociologiei criminale, E.Ferri nu admite o separare între sociologia criminală pe deoparte şi antropologia criminală, statistică, penalogie şi ştiinţa penitenciară, pe de altă parte. Toate acestea ar reprezenta mai multe capitole ale unei ştiinţe unice. Astfel, după Ferri şi dreptul penal aparţine sociologiei criminale.

O concepţie mai recentă a lui Ferri despre sociologia criminală o aflăm exprimată în prelegerea de deschidere a cursului său de sociologie criminală, ţinută la Facultatea de Ştiinţe Politice din Roma, la 12 februarie a.1926, unde Ferri concepe sociologia ca un studiu ştiinţific al societăţii umane şi astfel este evident că criminalitatea, din punct de vedere determinat, nu poate fi subiectul decât al unei ştiinţe sociale. Omul nu poate comite un

[1] Pop T., op. cit., p.104-117.

delict dacă nu trăieşte în societate cu alţi oameni. Astfel, „ştiinţa care studiază delictul este o ştiinţă socială”.[1]

Dacă Lombroso s-a ocupat de cauzele determinante endogene ale criminalităţii, Enrico Ferri s-a ocupat de cauzele exogene.

Opera de bază a lui E.Ferri este “*Sociologia criminală*”, apărută în anul 1892, nefiind altceva decât o lucrare îmbunătăţită şi perfecţionată a primei ediţii ce a apărut cu titlul “I novi orrizonti del dirito e della prodedure penale” (Torino, a.1881).

Prin însăşi denumirea nouă a lucrării este scoasă în evidenţă concepţia nouă a lui E.Ferri cu privire la crimă, criminal şi criminalitate (fenomenul 3-C), care opune noţiunea de sociologie aceleia de antropologie. Dar aceasta nu este însă argumentul decisiv. Decisive sunt ideile pe care le-a susţinut. Nu degeaba E.Ferri a fost considerat de marii criminologi ca fiind cel mai important reprezentant al şcolii pozitiviste italiene, un adevărat maestru al dreptului penal şi al criminologiei, cel mai mare penalist din toate timpurile.

Într-adevăr, “Sociologia criminală” este o lucrare, cu precădere, de sociologie criminală fiindcă:

- ea cercetează criminalitatea, care este un ansamblu de crime, deci un fenomen social, un “fenomen de masă”;
- examinează criminalitatea cu metode sociologice, îndeosebi cu metoda statistică;
- cercetează cu precădere criminalul, în aspectele lui antropologice, psihologice, dar mai cu seamă în aspectele lui sociale.

În lucrarea sa, Ferri formulează câteva teze noi, originale, de un interes enorm pentru dezvoltarea ulterioară a dreptului penal şi criminologiei. Astfel, tezele şi ideile sale mai importante se referă la:

- dinamica criminalităţii;

[1] Pop T., op. cit., p.104-117.

- varietatea infractorilor şi infracţiunilor;
- crima şi pedeapsa etc.

E.Ferri, vorbind de originea şi natura criminalităţii, susţine că este vorba de un fenomen cu o natură complexă – *crima este un fenomen complex biologic, fizic şi social*.

Prin latura biologică înţelegem o predispoziţie determinată de constituţia biologică şi psihică a persoanei, având un rol primordial în comportamentul criminal, predispoziţie denumită de Ferri *nevroză criminală*.

Concluziile cu privire la influenţa factorilor fizici şi sociali în geneza crimei se bazează pe studii ample întreprinse de Ferri în Franţa şi Italia. "Creşterea şi descreşterea criminalităţii depinde în primul rând de factorii sociali, adică de acei factori care mai uşor ca alţii pot fi influenţaţi şi corectaţi la voinţa legislatorului".[1]

O a doua teză a lui E.Ferri ar consta în aceea că, *criminalitatea nu se repetă în timp cu constanţă şi regularitate*, printr-o repetiţie mecanică, *de la an la an*, ci printr-o oscilaţie permanentă, prin creşteri sau descreşteri determinate de cauze naturale, precum şi a factorilor de mediu fizic şi social, astfel *dinamica criminalităţii fiind supusă unei legi a saturaţiei*. Această lege face ca infracţionalitatea să nu poată depăşi anumite limite de saturaţie. Unii autori[2] consideră că Ferri a reformat "*legea saturaţiei mediului*" aparţinând lui Quetelet, elaborând "*legea suprasaturaţiei*", conform căreia orice fenomen social anormal, ca războiul, revoluţia, foametea etc., produce o creştere bruscă a criminalităţii. O dată cu epuizarea evenimentului în cauză, criminalitatea revine la limitele sale "normale". În acest sens, Ferri face o analogie: "Precum într-un volum de apă, la o temperatură dată, avem soluţiunea unei cantităţi fixe de substanţă chimică – nici un atom în plus, sau în minus, tot astfel într-un mediu social, în condiţii individuale şi fizice determinate, avem executarea unui

[1] Фери Э., Уголовная социология, Москва, a.1908, p.191-193.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.139.

număr determinat de crime – nici mai mult, nici mau puţin”.[1] Aceasta ar însemna că cifra criminalităţii nu va fi egală de la an la an, ci va reprezenta o regularitate dinamică, iar nu una statistică.

Un alt mare merit al lui E.Ferri constă în faptul că a dovedit şi a impus *teza necesităţii clasificării infractorilor*. Spre deosebire de C.Lombroso, Ferri nu pune accentul principal pe stigmate, multe dintre care se întâlnesc la necriminali. În concepţia sa infractorii pot fi clasificaţi în cinci categorii:

1) *Infractorii nebuni (alienaţi)* care se disting de criminalii înnăscuţi şi de nebunii morali. Acestei categorii îi aparţin infractorii, care comit, de regulă, crime odioase (spre exemplu, cele săvârşite de psihopatul sexual Jack – spintecătorul).

2) *Infractorii din obişnuinţă* care sunt determinaţi la săvârşirea infracţiunilor de imposibilitatea unei reintegrări după o condamnare privativă de libertate.

3) *Infractorii înnăscuţi (instinctivi),* fără simţ moral, cinici, cruzi. “Sunt oameni sau sălbatici şi brutali, sau vicleni şi leneşi, care nu fac nici o distincţie între omor, furt, crimă în general şi într-o meserie ordinară”, îi caracterizează Ferri.[2] Pentru această categorie de infractori pedeapsa, practic, nu are efect, căci ei consideră închisoarea ca un risc natural al profesiei lor, în închisoare simţindu-se ca “un pictor în atelierul său”.[3]

4) *Infractorii de pasiune (pasionali)* , ce posedă un simţ moral slăbit, comiţând fapte penale fără a reflecta, sub influenţa pasiunilor. Ei comit, practic, întotdeauna crime contra personalităţii. Fiind posesorii unui temperament sanguin sau nervos, posedă o sensibilitate exagerată, comiţând crime mai ales în anii tinereţii.

5) *Infractorii de ocazie* - relativ cinstiţi, înzestraţi cu simţ moral, dar împinşi la săvârşirea crimei de tentaţiile condiţiilor

[1] Pop T., op. cit, p.386-387.
[2] Ibidem.
[3] Idem.

fizice şi ale mediului social. Deosebirea dintre infractorul de ocazie şi celelalte categorii de infractori constă în faptul că la primii predomină rezistenţa slăbită la impulsurile exterioare. Ocazia (întâmplarea) face să se dezvolte tendinţele criminale.[1]

Foarte interesant este studiul lui E.Ferri asupra *criminalilor în artă.* Prima conferinţă în această materie a ţinut-o la Pisa, în anul 1892, unde tratează criminalii în arta figurativă, pictură, sculptură, poezie, dramă, roman etc.

În arta figurativă, drept exemplu, Ferri surprinde unele linii caracteristice tipului criminal. Astfel, busturile lui Caligula şi Nero, înfăţişează stigmate criminale.

În tragedia clasică greacă domină omorul şi incestul. Aceste crime le întâlnim în celebrele tragedii: Medea, Phedra, Oreste, ce au servit drept izvor de inspiraţie pentru Euripide, Seneca, Ennius etc.

În dramele lui Schakespeare întâlnim descrierea psihologică a trei tipuri de criminali: Machbeth – criminal înnăscut; Hamlet – criminal nebun şi Othello – criminal de pasiune.

În romanul lui Emil Zola – "Germinal" – găsim date de antropologie şi psihologie criminală.

În operele lui F.Dostojewsky – "Crimă şi pedeapsă", "Casa morţilor" etc. – întâlnim adevărate zăcăminte de psihologie criminală şi o descriere reală a vieţii ocnaşilor din Siberia.

Meritul lui E.Ferri în progresul ştiinţei este enorm. El a observat că lupta împotriva criminalităţii nu se poate duce numai prin aplicarea pedepselor, fiind necesare şi *măsuri economice*: libertatea comerţului şi a migraţiei, retribuirea corespunzătoare a muncii, condiţii de viaţă şi de trai demne; *măsuri politice*: descentralizarea administrativă, libertăţi cetăţeneşti, parlament democratic etc.; *măsuri sociale:* libertatea căsătoriei şi

[1] Papadopol V., Individualizarea judiciară a pedepselor, Bucureşti, a.1985, p.28.

obligativitatea căsătoriei civile, admiterea divorţului, perfecţionarea măsurilor de educare a copiilor.[1]

2.3.4. Rafaelo Garofalo – primul utilizator al noţiunii de "criminologie"

Baronul Rafaelo Garofalo (1851-1934) a fost profesor universitar de drept penal la Facultatea de drept din Neapole şi judecător al Curţii penale de apel. El a fost primul care a utilizat noţiunea de "criminologie", care ulterior a fost extinsă şi generalizată, marcând începuturile criminologiei ca ştiinţă separată.

În anul 1880, R.Garofalo a publicat monografia fundamentală "Criteriul pozitiv al pedepsei" (Criterio positivo della penalita), tradusă de unii autori şi "Criteriile stării de pericol".

Cu toate că a fost un continuator a lui C.Lombroso, Garofalo s-a orientat în principal spre psihologie, în explicarea comportamentului criminal.

Unii autori consideră că, spre deosebire de sociologie, psihologia şi-a adus un aport foarte mic la constituirea criminologiei ca ştiinţă.[2] Aceasta se datorează faptului că psihologii sunt pasionaţi de metode matematice, care fac ca psihologia să devină o ştiinţă "fără suflet".[3]

Totodată, nu putem să nu recunoaştem că psihologia a "împrumutat" criminologiei un şir de elemente pozitive.

R.Garofalo a adus o preţioasă contribuţie la consolidarea pozitivismului, enumerându-se printre fondatorii şcolii pozitiviste.

Cu toate divergenţele dintre antropologia lui C.Lombroso, sociologia criminală a lui E.Ferri şi psihologia lui R.Garofalo, recunoaştem afinitatea şi fundamentul lor comun, ce rezidă în faptul că crima înainte de toate are o predispoziţie organică.

---

[1] Giurgiu N., op.cit, p.35-36.
[2] Крайзер Г., Криминология, Москва, a.1979, p.51-199.
[3] Фокс В., Введение в криминологию, Москва, a.1980, p.52; 173.

Opera principală a lui R.Garofalo este "Criminologia", publicată în anul 1885 la Torino şi este prima lucrare de criminologie cu acest titlu. Lucrarea conţine câteva capitole ce se referă la studiul delictului, studiul delincventului şi studiul represiunii. În încheiere, autorul redă 44 de articole – maxime pentru a servi la formarea unui cod penal internaţional.

În prima parte a lucrării, Garofalo face distincţie între *delictul natural* şi *delictul juridic.*

Delictul natural este mai greu şi mai important şi prin originea sa socială, şi prin urmările sale antisociale. La această categorie sunt incluse faptele care în toate timpurile şi pe întreg globul pământesc au fost şi sunt considerate drept crime şi pedepsite. Astfel de fapte criminale ca omorul, violul, trădarea, vătămarea integrităţii corporale etc. – sunt crime la orice popor şi în orice ţară.

Această categorie de fapte este calificată drept crimă, nu de legislator, ci de societate, legislatorul doar preluând-o şi îmbrăcând-o în haina legii. Delictul este acea faptă prin care se încalcă nu numai nişte drepturi şi obligaţiuni, ci şi nişte sentimente de milă, de dreptate, respectiv *simţul moral* al societăţii. Astfel, acest delict reprezintă o violare a simţului moral comun sau simţului mijlociu al întregii comunităţi.

R.Garofalo divizează delictele naturale în două categorii largi:

- Actele ce violează sentimentul de milă sau de umanitate, incluzând atentatele asupra vieţii şi sănătăţii persoanei, violarea libertăţii individuale, şi chiar actele ce produc durere morală: calomnia, injuria, seducţia etc.
- Actele care constituie o ofensă a sentimentelor: agresiunile contra proprietăţii (furtul, devastarea şi nimicirea bunurilor, escrocheria etc.).

Delictul juridic sau *legal*[1] nu are la bază lipsa de simţ moral şi se pedepseşte în mod diferit de la o ţară la alta, fiind rezultatul încălcării unor norme de conduită socială convenţională.

În afară de faptele care violează simţul moral comun şi care universal se pedepsesc, fiecare stat, după obiceiurile, prejudecăţile, concepţiile şi necesităţile sale particulare, trebuie să pedepsească şi alte fapte. Aceasta urmează ca o consecinţă firească a progresului, statele necesitând a avea două coduri:

1) *codul delictelor naturale,* care va fi identic la toate popoarele civilizate şi

2) *legile represive speciale* ale fiecărui stat. Această diferenţiere este caracteristică progresului, aşa precum legile civile şi penale amestecate în codurile lui Manu şi a lui Moise au fost apoi separate de legislatori. Deci, la fine va avea loc întocmirea unui cod al delictelor naturale, care va fi acelaşi la toate naţiunile civilizate şi din care se vor distinge legile represive ale fiecărei naţiuni.[2]

R.Garofalo rezumă că, dacă criminalul a violat un sentiment moral, nu se poate conchide la o organizaţie psihică *diferită* de a altor oameni; criminalul poate fi un om normal, care a avut un moment de rătăcire şi care se poate căi, astfel încât nimic nu poate dovedi că moralitatea acţiunii ar fi oglinda perfectă a naturii agentului şi că criminalul nu ar fi susceptibil de sentimentele, pe care le-a violat el însuşi.[3] Dar actul criminal nu este un fenomen social, ci este simptomul unei *anomalii morale*, printre criminali existând tipuri *fizionomice*: asasinul, violentul, hoţul,[4] aceştia distingându-se prin expresiunea particulară a fizionomiei lor. Însă, dacă anomalia morală la criminali există, nu avem aceeaşi certitudine în privinţa anomaliei fizice. Aceasta este o problemă

[1] Pop T., op. cit., p.408.
[2] Pop T., op.cit., p.409-410.
[3] Ibidem.
[4] Pop T., op.cit., p.411.

fără răspuns fiindcă substratul fiziologic s-ar putea găsi într-o deviaţiune imperceptibilă a organelor şi sistemului nervos, în formaţiunea moleculară. Din acest motiv R.Garofalo a abandonat latura anatomică, ocupându-se numai de *anatomia psihică* "fără a afirma şi fără a nega că aceasta ar avea o sursă fizică".[1]

De la teza anomaliei psihice sau morale Garofalo deduce că, criminalii nu pot fi separaţi în două clase distincte:

- criminali anormali şi
- criminali normali.

Ei (criminalii) pot fi clasaţi numai după gradul –mai mare sau mai mic– al anomaliei lor.

O altă teză a lui Garofalo, este că crima nu poate fi efectul exclusiv al circumstanţelor exterioare, a factorilor externi. Pentru ca să se producă crima, influenţa acestor factori este în funcţiune de elementul anomaliei psihice. Factorii externi "sunt doar bulionul în care microbul se poate dezvolta. Într-un mediu diferit, el ar fi rămas în stare de criminal latent".[2]

Prezenţa anomaliei morale reprezintă o predispoziţie care duce la săvârşirea unui act criminal numai în prezenţa unor circumstanţe exterioare. De aceea, R.Garofalo a recunoscut influenţa pozitivă pe care o pot avea asupra comportamentului uman civilizaţia, instruirea, educaţia, religia, legile şi starea materială a indivizilor.

R.Garofalo mai susţine câteva teze:

1) anomalia morală (lipsa instinctelor morale) este condiţia sine qua non a crimei;

2) imperfecţiunea morală a criminalului este întotdeauna o condiţie necesară a crimei;

3) anomalia morală este starea psihologică, diferită de anumite boli şi stări patologice.

[1] Pop T., op.cit., p.411.
[2] Pop T., op. cit., p.412-414.

Meritul lui constă şi în aceea că a anticipat multe idei care se studiază de criminologia modernă, precum sunt: substratul moral şi social al crimei, originea socială a acesteia, profilul moral şi psihologic al criminalului şi altele.

CAPITOLUL III
TEORII CRIMINOLOGICE CONTEMPORANE
Secţiunea I
TEORII DE ORIENTARE BIOANTROPOLOGICĂ

3.1.1. Teoria constituţiei predispozant delincvenţiale

Continuatorii lombrozianismului menţin şi continue să dezvolte teza că la baza comiterii crimelor se află constituţia anatomică a omului, ca o unitate morfologică şi funcţională care, în anumite condiţii de mediu, contribuie într-o mare măsură la inadaptarea socială. Această concepţie are la bază lucrările tipologice realizate de Ernst Kretschmer în Germania, N.Pende în Italia şi Wiliam Sheldon în S.U.A.

În anul 1921 medicul psihiatru Kretschmer a publicat lucrarea "Structura corpului şi caracterul" în care a formulat teoria existenţei unei corelaţii între structura corpului uman şi trăsăturile sale fizice, pe de o parte, şi caracterul omului, pe de altă parte.

Astfel doctrina lui Kretschmer încearcă să distingă principalele "tipuri caracteriale", începând edificarea unei veritabile antropologii. Ca elemente principale, autorul distinge:

1) *constituţia* – totalitatea caracteristicilor individuale, derivate din ereditate;
2) *caracterul* – totalitatea posibilităţilor reacţionale ale unui individ;
3) *temperamentul* – partea psihicului ce se află în corelaţie cu structura corporală.[1]

Pornind de la constituţia corporală, E.Kretschmer stabileşte următoarele tipuri constituţionale distincte:

a) *tipul picnic* – scund, plin, vesel, şi fiind predispus la săvârşirea infracţiunilor ce necesită o doză sporită de viclenie – falsuri, escrocherii, fraude ş.a.

[1] Rădulescu S., Banciu D., Sociologia crimei şi criminalităţii, Bucureşti, a.1996, p.16.

b) *tipul astenic* – caracterizat prin trăsături longiline, umeri înguşti şi musculatură subdezvoltată, fiind firavi, calmi şi energici, având o predispoziţie delincvenţială mare la săvârşirea unor infracţiuni din cele mai variate;

c) *tipul atletic* – cu musculatura puternică şi o bună stabilitate psihologică, înclinaţi la comiterea infracţiunilor contra persoanelor şi a bunurilor;

d) *tipul displastic* – cu disproporţionalităţi şi dezarmonii în dezvoltarea corporală, înclinat spre comiterea unor infracţiuni grave şi spre recidivă.

Deci, există o corelaţie între tipul biologic şi trăsăturile psihice, felul de a fi şi felul de manifestare, precum şi felul de adaptare socială al fiecărui tip. Astfel, tipul picnic este mai deschis şi sociabil, caută relaţii sociale etc.; tipul atletic este tipul omului sănătos, adaptabil, echilibrat; tipul astenic este retras, timid, puţin sociabil.

O corelaţie importantă apare între constituţia persoanei şi tipul de criminalitate. După Mohr şi Grundlach[1] se arată că tipul picnic comite anumite infracţiuni, iar tipul atletic şi astenic alte tipuri de infracţiuni:

Tip de infracţiuni	Biotipul		
	picnic	atletic	astenic
Furt, tâlhărie	89,5%	84,2%	52%
Viol, incest	-	11%	20%
Recidivişti	94,8%	57,7%	56,8%

Din tabelul de mai sus vedem că:

a) Picnicii săvârşesc cele mai multe crime contra bunurilor;

[1] Citaţi de Ştefănescu-Ioanţă F., Roşca Al., Cupcea S., Adaptarea socială, Cluj, a.1936, p.85.

b) astenicii şi atleticii comit cele mai multe crime contra persoanelor şi proprietăţii;

c) recidiviştii se recrutează mai mult din picnici, dar şi ceilalţi contribuie.[1]

Această teorie a fost preluată şi dezvoltată de către Ernst A.Hooton şi W.Scheldon.

Astfel, profesorul Hooton de la Universitatea Harvard, mai bine de cincisprezece ani, a efectuat cercetări antropologice ale criminalilor măsurând volumul cutiei toracice, dimensiunile craniului şi alte organe la mai bine de 13 mii de condamnaţi. Aceste date au fost comparate cu cele ale 3208 cetăţeni – noninfractori. După valorificarea datelor, Hooton a publicat, în anul 1939, rezultatele obţinute în volumul "Criminalul american".[2] Cercetătorul a ajuns la concluzia existenţei tipului criminal cu o constituţie predispozant delincvenţială.

Investigaţii analogice a întreprins profesorul W.Scheldon care în a.1949 a publicat lucrarea "Varietatea criminalităţii minore: introducere în psihiatria constituţională".[3] El a aplicat propria tipologie, constituită în raport cu gradul de dezvoltare a celor trei foiţe embrionare, fiecare tip caracterizându-se printr-un temperament diferit:

- *endomorf-viscerotonic*, având o dezvoltare mai pronunţată a organelor interne;
- *mezomorf-stomatotonic* cu o dezvoltare puternică a musculaturii;
- *ectomorf-cerebrotonic* cu o mai mare dezvoltare a scoarţei cerebrale şi a inteligenţei.

[1] Oancea I., Probleme de criminologie, Bucureşti, a.1994, p.93-94.
[2] Hooton E.A., The American Criminal. An anthropological studz., Cambridje, a.1939, V.I, p.299.
[3] Sheldon W., Varieties of delinquent youth: An Introduction to Constitutional Psychiatry, N.-Y., a. 1949.

Scheldon a stabilit pe cale experimentală – în baza unui eşantion de 200 de delincvenţi internaţi într-un institut de reeducare – că cele mai multe cazuri de delincvenţă apar în cazul tipului mezomorf.[1]

Preocupări asemănătoare au avut soţii Gluek din S.U.A., care ocupându-se de minoritatea penală au susţinut existenţa unei legături între particularităţile fizice ale minorilor şi înclinaţiile lor spre un anumit tip de comportament criminal.

Deşi aceste concepţii au fost aspru criticate de Sutherland şi Cressey, care au încercat să arăte lipsa de suport ştiinţific a concluziilor respective, totuşi această direcţie de cercetare nu a fost abandonată.

3.1.2. Teoria inadaptării sociale

Cel mai de vază reprezentant al acestei orientări este criminologul suedez Olof Kinberg, care susţine teoria inadaptării sociale cu privire la criminal.[2] El şi-a prezentat principalele idei în lucrarea sa "Basic problems of Criminology", apărută la Copenhaga în a. 1935.

Potrivit acestei concepţii, infracţiunea este considerată ca un produs natural al unor trăsături biologice individuale, anormale, criminalul reacţionând sub influenţa obiectivă a acestor factori, fără a dispune de posibilitatea alegerii altui comportament.

Inadaptarea socială declanşează comportamentul criminal, în special când acest lucru este favorizat de concurenţa unor factori sociali.[3]

Teoria inadaptării sociale afirmă teza că predispoziţiile biologice ori psihice prin ele însele nu sunt suficiente pentru

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., Criminologie, Ed. Didactică şi Pedagogică, R.A. – Bucureşti, a.1995, p.113-114.
[2] Kinberg O., Les problems fondamentaux de la Criminologie, Paris, Cujas, a.1966, p.3-10.
[3] Giurgiu N., Elemente de criminologie, Ed. Fundaţiei "Chemarea", Iaşi, a.1992, p.48-49.

declanşarea comportamentului criminal, ultimul depinzând şi de interacţiunea unor factori sociali şi individuali. Printre factorii criminogeni individuali am evidenţia surmenajul, afecţiunile cerebrale, anumite dificultăţi legate de viaţa sexuală, deficitul mintal ş.a.

Dacă adaptarea înseamnă întotdeauna ataşarea faţă de un obiect, valoare, atunci dezadaptarea se înscrie în sensul divergenţei tendinţelor individului cu cerinţele normelor de convieţuire socială.

Pentru a desemna personalitatea ca atare, Kinberg propune termenul de structură *biologică actuală*, având în vedere modalităţile prin care părţile unui întreg sunt îmbinate pentru a realiza funcţia.

Unii autori concep teoria criminologică a lui Kinberg în două variante:[1]

- varianta *constituţională* şi
- varianta *patologică.*

Varianta constituţională (bazată pe lucrările psihiatrului suedez H.Sjobring) relevă că, factorii fundamentali ai constituţiei biopsihologice sunt în număr de patru:

1) *capacitatea* (nivelul maxim de inteligenţă);
2) *validitatea* (cantitatea de energie cerebrală de care dispune un individ);
3) *stabilitatea* (posibilitatea proceselor cerebrale de a menţine şi restabili echilibrul emoţional);
4) *soliditatea* (relaţiile între elementele psihice la un anumit moment).

Varianta patologică include bolile mintale, tulburările grave de inteligenţă, datorate patologiilor ereditare, etc.

În concepţia altor autori, Kinberg relevă cîteva modalităţi principale de dezadaptare:

[1] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, Ed. Academiei, Bucureşti, a.1989, p.53-55.

1) *Dezadaptarea fizică* ce este legată de tulburările funcţionale ca defectele de auz, vedere, tulburări endocrine ale dezvoltării având ca consecinţă gigantismul ori infantilismul etc. Prin urmare, toate aceste stări diminuează şansele individului în viaţă, punându-l în stări de izolare dureroasă ce se soldează cu recurgerea la comportamente ilicite;

2) *dezadaptarea psihică* este şi mai importantă, afectând echilibrul mintal. Persoana suferă de un dezacord emoţional, fiind supusă unei presiuni interioare nefaste asupra proceselor intelectuale, favorizând tendinţa spre crimă. Acest dezechilibru împiedică persoana de a mai examina calm şi critic lucrurile;

3) *dezadaptarea psihologică* se produce, de regulă, la indivizi normali, reprezentând un ansamblu de reacţii neadecvate, generate de către un conflict între schemele de comportament.[1]

Cu toată apartenenţa teoriei la teorii de orientare bioantropologică, Kinberg evidenţiază un şir de factori sociali, care favorizează comportamentul criminal: sărăcia, alcoolismul şi stupefiantele, atmosfera socială, presa şi opinia publică etc.

În plan profilactic O.Kinberg propune o profilaxie mixtă:

- medico-higienică şi
- morală.

Autorul recomandă combaterea factorilor negativi ca: prostituţia, alcoolismul, parazitismul social, vagabondajul, cenzura subiectelor de scandal şi violenţă din presă. În caz de săvârşire a unei crime de către un bolnav – aplicarea terapiei medicale cu izolarea specială, chiar de lungă durată a individului.

Meritul lui O.Kinberg în dezvoltarea criminologiei ca ştiinţă este destul de mare. El a situat omul ca fiinţă biologică în centrul preocupărilor criminologice, a analizat profund problemele legate de fiinţa umană, arătându-i individualitatea. A arătat că ar fi o gravă greşeală de a crede că indivizii care comit sporadic sau chiar

[1] Giurgiu N., op cit. p. 50-51.

frecvent acte criminale ar fi în mod necesar diferiţi de cei care nu le comit.

3.1.3. Teoria constituţiei delincvente

Principalul promotor al acestei teorii a fost italianul Benigno di Tullio care a utilizat un concept fundamental similar celui folosit de Kinberg, conferindu-i însă o semnificaţie mai largă. În concepţia lui di Tullio constituţia cuprinde, pe de o parte, elemente ereditare şi congenitale, iar pe de altă parte, elemente dobândite în timpul vieţii, în special în prima ei parte.[1]

Studiind radiografiile unui grup de infractori care au comis omoruri, di Tullio a constatat că jumătate din aceştia prezentau leziuni ale cutiei craniene.[2]

În baza acestor cercetări, autorul formulează teoria constituţiei delincvenţiale, care ar fi o sumă de elemente ereditare ce determină anumite tendinţe criminogene. Totuşi, aceste tendinţe nu conduc în mod automat la săvârşirea crimelor, ci doar favorizează subiectul, pentru ca acesta să săvârşească o crimă mai uşor decât altul.

B.di Tullio nu este de acord cu teza existenţei ereditare şi a criminalului înnăscut, dar, într-o formă mai voalată, susţine necesitatea recunoaşterii în cazul infractorilor a unei anumite *constituţii delincvenţiale,* ce conferă subiecţilor vocaţia crimei.

Un concept deosebit de important în concepţia lui di Tullio este acela de prag, adică de limită specifică pentru individ predispus biologic la comiterea unor infracţiuni.

Dacă toţi indivizii pot prezenta reacţii antisociale, declanşarea acestora nu este condiţionată de o intensitate similară a stimulului. Pentru unii poate fi slabă, pentru alţii poate fi puternică, între aceşti doi poli existând o mulţime de stări intermediare.

---

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.117.

[2] B.di Tullio, Tratatto di antropologia criminale, Roma, Edizioni Criminale, a.1945, p.37, citat de Stănoiu R.M., Criminologie, Bucureşti, a.1997, p.148-149.

Interesant este faptul că crima, asemănător concepţiei lui Kinberg, ar reprezenta o manifestare de inadaptare socială.

Di Tullio a fost pe larg preocupat de criminalitatea de violenţă şi mai ales de omoruri. Autorul arată că, ori de câte ori instinctele se încarcă de afectivitate, ele provoacă dezvoltarea unor tensiuni nervoase, care pot determina o slăbire a voinţei şi predispune la reacţii violente.

Susţinând teza existenţei unei constituţii delincvente care separă infractorul de noninfractor, di Tullio introduce un şir de note de originalitate în teoria sa, totuşi, rămânând de nuanţă determinist biologică.

3.1.4. Teoria endocrinologică a criminalităţii

Un şir de studii se bazează pe importantele progrese care s-au realizat în domeniul ştiinţelor naturii, în genetică, biochimia sistemului nervos, neurofiziologie şi-n sfârşit, în endocrinologie.

Cel mai de vază reprezentant al acestei teorii este americanul *M.G.Schlapp*, care a implicat lombrozianismul în explicaţia endocrinologică a genezei fenomenului infracţional.

Teoria în cauză a avut ca premisă rolul deosebit de important pe care glandele cu secreţie internă îl au în dezvoltarea somatopsihică a organismului, şi în capacitatea de adaptare şi integrare a individului în viaţă socială.[1] De funcţionarea normală a glandelor tiroidă, paratiroidă, epifiză, hipofiză, timusului, pancreasului, glandelor suprarenale, glandelor sexuale depinde exteriorul omului, comportamentul acestuia în diferite situaţii.

Încă în anul 1924 cercetătorul american M.G.Schlapp a publicat un articol referitor la sistemul endocrinologic al criminalilor; conform rezultatelor obţinute mai bine de 1/3 din numărul total al condamnaţilor sufereau de o instabilitate

[1] Mateuţ Gh., Criminologie (Note de curs), Arad, a.1993, p.96.

emoţională, provocată de bolile glandelor cu secreţie internă.[1] Peste câţiva ani M.G.Schlapp, împreună cu E.T.Smith, publică cartea "Noua criminologie"[2] în care rolul principal este dedicat disfuncţiilor endocrine în geneza criminalităţii.

Pornind de la teza că *glandele endocrine reprezintă unul din factorii determinanţi ai criminalităţii*, un alt reprezentant al acestui domeniu – *N.Pende*[3] - admite chiar că hoţii şi asasinii acţionează exclusiv datorită particularităţilor funcţionării glandelor cu secreţie internă.

Potrivit acestei teorii criminalitatea minorilor şi a tineretului s-ar explica prin faptul că la indivizii din aceste categorii de vârstă acţiunea glandelor endocrine este mai intensă, iar tulburările de funcţionare mai frecvente.

Unii autori[4] nu sunt de acord cu această teză, considerând-o total neştiinţifică întrucât nu s-a demonstrat *statistic* esenţa unei corelaţii directe şi necesare între disfuncţiile endocrine şi comportamentul criminal. Nu am putea neglija, dar nici afirma aceste declaraţii, considerând totuşi că teoria endocrinologică nu este lipsită de anumite merite în edificarea criminologiei ca ştiinţă.

Atenţia pe care au acordat-o promotorii teoriei endocrinologice studiului personalităţii infractorului, acumularea unui material factual au stimulat cercetările ştiinţifice în acest domeniu.

Teoria endocrinologică a avut unele rezonanţe şi în România, unde Gr.Dănescu şi E.Tomorog susţin că "tulburările psihice de mică intensitate, pot să genereze acte cu caracter

[1] Schlapp M.G., Behavior and Gland Disease// Journal of Heredity, a.1924, Nr. 15, p.11, citat de Иншаков С.М., Зарубежная криминология, Москва, a.1997, p.119.
[2] Schlapp M.G., Smith E.H., The new criminology , N.Y., a.1928.
[3] Pende N., La sceza moderna della personalita umana, Milan, a.1949, p.16.
[4] Mateuţ Gh., op.cit., p.96.

infracţional, datorită disfuncţiilor hipofizare, suprarenale şi altele".[1]

3.1.5. Teoria stării de pericol

Transpunerea conceptului de *stare de pericol* în criminologie a fost făcută pentru prima dată de Rafaele Garofalo la sfârşitul secolului XIX. El a pus în circulaţie noţiunea de *temibilitate,* prin care înţelegea periculozitatea potenţial criminală a individului. În scopul apărării sociale, potenţialul criminal putea fi supus unor măsuri de siguranţă.

Starea de pericol, iniţial, era apreciată numai din punct de vedere obiectiv, biologic, fără luarea în consideraţie a laturii subiective şi respectiv a vinei celui în cauză.

Deci, persoana considerată periculoasă putea fi supusă unor măsuri de siguranţă, chiar pe timp nedeterminat, nu pentru că ar fi avut vreo vină, care contează doar la aplicarea pedepselor, ci pentru că era considerată periculoasă pentru societate.

Ideea a fost preluată şi dezvoltată de criminologul german *Exher* şi de penaliştii francezi *G.Stefani* şi *G.Levasseuri, care folosind criteriul gravităţii lezării posibile* au preconizat luarea unor măsuri de siguranţă în cazul unor "infracţiuni probabile" ce s-ar putea comite pe viitor.[2]

O teză fundamentală a teoriei ar consta în faptul că gravitatea pericolului unui individ este determinată de două elemente: de gravitatea posibilităţii lezării unui interes social şi, respectiv, de gravitatea lezării posibile.[3]

Adepţii teoriei propun alegerea măsurilor de siguranţă potrivite în funcţie de infracţiunile posibile. Cu cât infracţiunea temută va fi mai gravă, cu atât mai justificată va fi aplicarea unor

---

[1] Dănescu Gr., Tomorog E., Probleme judiciare în psihiatrie, Bucureşti, a.1973, p.220.
[2] Giurgiu N., op.cit., p.52-53.
[3] Mateuţ Gh., op.cit., p.96-97.

măsuri de siguranţă, al căror efect va fi orientat, după caz, fie împotriva unor factori endogeni, fie împotriva unor factori exogeni. Dar, fiind manevrate în scopuri politice, în statele cu regim totalitar, măsurile de siguranţă devin deseori o armă camuflată de luptă a puterii împotriva opoziţiei, ca spre exemplu, în Germania nazistă, în fosta URSS etc.

Teoria stării de pericol şi-a găsit reflectare, practic, în toate legislaţiile penale moderne, care prevăd măsuri de siguranţă ce se pot aplica ca urmare a unor condamnări, cât şi măsuri de siguranţă cu caracter preventiv. De exemplu, în cazul bolnavilor psihopaţi ca măsură de siguranţă ar servi administrarea forţată a unor medicamente ("Măsurile de siguranţă", Capitolul X din CP al RM)[1], izolarea pe un termen nedeterminat de familie sau de societate, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate, urmărindu-se prin aceasta prevenirea de noi infracţiuni omogene.[2]

3.1.6 Teoria criminologiei clinice

În cadrul lucrărilor celui de al VII-lea Congres de Criminologie din a. 1973, de la Belgrad, criminologia clinică a fost considerată ca reprezentând una dintre tendinţele fundamentale ale criminologiei contemporane.

Unul din cei mai de seamă reprezentanţi occidentali ai criminologiei clinice este *Jean Pinatel.* Această teorie este destul de răspândită în Franţa, Portugalia, Spania, Germania şi America Latină.

Ideile fundamentale ale criminologiei clinice izvorăsc din lucrările precursorilor antropologiei criminale italiene şi-n special din cele ale lui Cezare Lombroso.

[1] Codul Penal al Republicii Moldova.
[2] Macari I., Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea generală, Chişinău, a.1999, p.210-211.

Conceptul de bază al criminologiei clinice rezidă în noţiunea de "stare de pericol" cu semnificaţia de periculozitate potenţială a unui individ a cărui stare mintală pune în pericol ordinea publică şi securitatea persoanelor. Astfel, faţă de individul respectiv este necesară internarea într-o instituţie psihiatrică pe un termen nedeterminat.

După cum precizează J.Pinatel în lucrarea sa "La criminologie"[1], din care două treimi sunt consacrate criminologiei clinice, aceasta este o ştiinţă organizată metodologic după modelul clinicii medicale, care are în final scopul pregătirii unui *aviz* cu privire la individul criminal. Acest aviz include un:

1) *diagnostic;*
2) *prognostic şi*
3) *tratamentul eventual.*

Deci, potrivit acestei teorii, infractorul este un *bolnav*, iar criminalitatea îşi are sursa principală în *patologie.* J.Pinatel a acceptat şi caracterul social al criminalităţii clinice. Rezultatele observaţiilor şi constatărilor de ordin clinic sunt în final comparate cu indicii sociali şi numai pe această bază se recurge la *diagnosticul criminologic.* Anume de aceea, susţinătorii acestei şcoli pretind că criminologia clinică nu este un simplu capitol al clinicii medicale, ci are un accentuat caracter social.

Criminologia clinică utilizează o gamă variată de investigaţii, inclusiv cele de ordin medical, psihiatric şi psihologic.[2]

Sunt foarte interesante recomandările criminologiei clinice în domeniul profilaxiei criminale, cum ar fi:

- extragerea chirurgicală a zonelor presupuse a fi zone de agresivitate;
- utilizarea tranchilizantelor şi antidepresivelor în cazul delincvenţilor psihopaţi;

[1] Pinatel J., La criminologie, Paris, a.1969, p.218.
[2] Ibidem.

- castrarea în scopuri terapeutice a delincvenţilor sexuali;
- practicarea psihanalizei pentru înlăturarea răbufnirilor criminale;
- utilizarea narcodiagnosticului ş.a.

Deci, criminologia clinică include un program de măsuri clinice în scopul preîntâmpinării săvârşirii de către individ a unor noi infracţiuni.

De o popularitate enormă s-a bucurat criminologia clinică începând cu anul 1970. Pe primul loc se află Franţa şi Italia, unde promotorii acestui curent se bucurau de o mare autoritate şi şi-au adus vaste contribuţii în procesul de reabilitare a condamnaţilor. Spre exemplu în Franţa, în urma reformei penitenciare din august a.1985 s-au îmbunătăţit considerabil condiţiile de executare a pedepselor. În penitenciarele franceze a fost creat un vast serviciu social – educativ. Condamnaţii au obţinut dreptul de a primi studii profesionale, de a învăţa în diferite instituţii de învăţământ, precum şi posibilitatea asistenţei medicale în afara instituţiilor penitenciare fără un control permanent din partea administraţiei.[1]

3.1.7 Teoria cromozomului crimei

Rădăcinile acestei teorii apar în anul 1900, care este considerat ca anul naşterii *geneticii*. În anul 1910 cercetătorul danez V.Iohanshen a introdus termenul ştiinţific de "genă", iar în anul 1911, învăţătorul american T.Mhorgan a elaborat teoria cromozomilor. El a stabilit că celula organismului uman are 46 de cromozomi ce formează 23 de perechi distincte, în fiecare pereche omoloagă existând un cromozom matern şi unul patern.[2]

Primul care a făcut o încercare de a demonstra determinarea genetică a comportamentului criminal a fost psihiatrul german J.Lange. El a prezentat rezultatul unor studii efectuate în anul 1929

[1] Изменения в режиме тюремного заключения во Франции// Проблемы преступности в капиталистических странах, a. 1986, Nr.6, p.30-31.
[2] Saragea M., Fiziopatologie, Bucureşti, Ed. Academiei, a.1981, p.52.

în închisorile din Germania, unde, identificând 30 de perechi de gemeni (dintre care 13 perechi monozigoţi şi 17 perechi dizigoţi), a constatat 10 cazuri de comportament criminal al gemenilor monozigoţi faţă de numai două a celor dizigoţi. Deci, în 77% dacă un geamăn monozigot săvârşea o crimă, atunci al doilea geamăn o repeta şi el, pe când în cazurile dizigoţilor doar în 11% din cazuri şi al doilea săvârşea o crimă.[1]

În anii '30 ai secolului XX un alt psihiatru german, F.Stumpfle, a continuat cercetările identificând 37 de perechi de gemeni, dintre care 18 perechi monozigoţi şi 19 – dizigoţi. Rezultatele obţinute au fost de 61% la 36% în favoarea monozigoţilor.[2]

În sfârşit, ultimul din acest val a fost medicul *H.Kranz*, care a publicat la Berlin datele referitoare la cercetările îndelungate asupra a 75 de perechi de gemeni, rezultatele obţinute fiind aproape neînsemnate: 64% monozigoţi contra la 53% dizigoţi.[3]

În baza acestor cercetări genetice Congresul american a primit o lege despre psihopaţii sexuali, în conformitate cu care criminalilor la care a fost descoperită o tendinţă genetică de agresivitate sexuală, li se stabileşte un termen de detenţie pe o perioadă nedeterminată.[4]

În anii 60-70, orientarea genetică cunoaşte o realizare surprinzătoare, aceasta bazându-se pe studiile efectuate în închisori, pe bărbaţi deţinuţi, descoperindu-se că o posibilă cauză a comportamentului criminal ar putea-o constitui o anumită *anomalie cromozomială*.

---

[1] Lange J., Verbrechen als Schicksal. Studin an kriminallen Zwillingen, Leipzig, a.1929, citat de Иншаков С.М., op.cit., p.123-124.

[2] Stumpfle F., Die Ursprunge des Verbrechens, Leipzig, a.1936, citat de Иншаков С.М., op.cit., p.125.

[3] Kranz H., Lebensschicksale kriminеller Zwillinge, Berlin, a. 1936, citat de Иншаков С.М., op.cit., p.126.

[4] Дубинин Н.П., Карпец И.И., Кудрявцев В.Н., Генетика. Поведение. Ответственность, Москва, a.1982, p.134.

La normal, cariotipul omului este reprezentat de formula genetică *46 XY* în cazul sexului masculin şi de *46 XX*, în cazul celui feminin.

Cercetătoarea scoţiană *Patriţia Jacobs* a examinat din punct de vedere genetic 197 de deţinuţi de la închisoarea din Edinburg şi a constatat că şapte dintre ei erau purtătorii unei anomalii: în loc să dispună de un singur cromozom al sexului masculin Y, ei dispuneau de un cromozom Y suplimentar. În aşa fel, P.Jacobs a tras concluzia că frecvenţa anomaliei în închisori se datorează faptului că indivizii purtători de XYY sunt predispuşi genetic, crimei.[1] Cromozomul "Y" a fost de altfel şi denumit *cromozomul crimei.*

Profesorul Jérôme Lejeune de la Facultatea de Medicină din Paris a confirmat că purtătorii anomaliei XYY prezintă în medie înălţimea de 1,80 m, devin cheli înainte de vreme, sunt miopi şi au tulburări de caracter.[2]

Cu toate că printre delincvenţi frecvenţa anomaliei era de până la 3%, iar mai bine de 95 % din criminali nu posedau această anomalie, totuşi problema cromozomului crimei a continuat să preocupe oamenii de ştiinţă.

Cel mai amplu studiu pentru verificarea ipotezei P.Jacobs este cel realizat în Danemarca de cercetătorii americani Herman Wikin şi Sarnoff Mednik.[3] Studiul a cuprins iniţial toate persoanele de sex masculin născute la Copenhaga între 1944 - 1947, un total de 31.436. Acţiunea s-a început la 26 mai anul 1971 şi s-a terminat abia la 24 iunie a.1974. Din numărul total s-a selecţionat un eşantion de 4.139 de subiecţi.

---

[1] Jacobs Patricia, Price W.H., Richmound S., Ratcliff R.A.W., Chromosome suvezes in penal institutions and approved schools, în Journal of Medical Genetics, Nr.8, a.1971, p.49-58, citat de Stănoiu R.M., op.cit., p.143.

[2] Giurgiu N., op.cit., p.56-58.

[3] L'ress, 30 aout – 5 sept., a.1976, p.56-57.

Verificându-se situaţia cromozomilor s-a constatat cu mirare că din cei 4.139 subiecţi doar 12 erau purtători ai anomaliei, iar din ei numai 5 au avut probleme minore cu justiţia, cazul cel mai grav şi unicul cu violenţă fiind al unui adolescent condamnat la 9 luni închisoare pentru loviri. Concluzia trasă de cercetători a fost dură: cromozomul crimei nu există.

Dar, unii autori[1], la care ne alăturăm, consideră că testele nu au fost efectuate în condiţii absolut concludente. Duritatea inexistenţei "cromozomului crimei" este prematură, chiar dacă printre indivizii criminali, cei mai mulţi nu posedă anomalia cromozomială amintită.

În fine, chiar dacă cromozomul crimei nu poate fi găsit la majoritatea infractorilor, este suficient să funcţioneze numai o mică parte din el, pentru ca existenţa şi acţiunea sa să nu poată fi neglijată.

În încheierea acestei secţiuni, deşi destul de vaste, nu putem, totuşi, să tratăm în mod exhaustiv toată gama şcolilor şi teoriilor bioantropologice. Am putea doar să mai amintim câteva, ca de exemplu *teoria determinării genetice a comportamentului criminal* cu reprezentanţii săi de vază – *Goddard* şi *Dudale;* teoria *interacţionistă* a lui Q.J.Wilson şi J.R.Hernstein; teoria *condiţionării* fundamentată biologic a americanului N.Eisenck cu terminologia sa pavloviană; teoria tipologiei constituţionale a soţilor Sheldon şi Eleanor Gluek etc.

Dar, indiferent de varianta pe care orientarea biologică o îmbracă, dominantă rămâne tendinţa de biologizare a omului, de considerare a datului biologic drept componentă esenţială a personalităţii umane, de transformare a anomaliilor bioconstituţionale în criterii de clasificare a indivizilor în buni şi răi, în infractori şi noninfractori.

[1] Giurgiu N., op.cit., p.58.

Secţiunea II

TEORII DE ORIENTARE PSIHOLOGICĂ – PSIHIATRICĂ

3.2.1. Teoria complexului de inferioritate

Cu toate că preocupările lui S.Freud în legătură cu mecanismele psihologice care declanşează comportamentul infracţional au fost mai degrabă episodice, ele au influenţat, în mare măsură, cercetările criminologice ulterioare, care au rezultat cu un număr important de teorii psihanalitice sau psihologice.

Printre cele mai importante teorii psihanalitice în analiza criminologică a comportamentului deviant se numără şi teoria lui *Alfred Adler* (1870 – 1937), care este cunoscută sub denumirea de *teoria complexului de inferioritate.*

Principala teză a lui A.Adler constă în sentimentul de inferioritate[1] al individului, care declanşează dorinţa acestuia de a-şi depăşi condiţia proprie, în contextul unor relaţii de compensare sau supracompensare. Aceste relaţii se pot manifesta fie prin acţiuni pozitive de depăşire a delincvenţei, fie prin generarea într-un "complex de inferioritate" ce determină individul să comită acte antisociale. În asemenea mod, individul compensează complexul prin faptul situării sale în centrul atenţiei opiniei publice.

Din aceste motive, teoria lui A. Adler a fost comparată cu "filosofia puterii" a lui Friedrich Nietzche, cu care, însă, are foarte puţine elemente comune. Adler acordă principala atenţie slăbiciunii umane şi nu supermanului puternic.

La momentul când individul devine conştient de neajunsurile sale, el încearcă să le compenseze, ajungând uneori la supracompensare. Aşa, Demostene, care suferea de unele defecte ale vorbirii, orientându-şi toată energia în lupta împotriva acestui handicap, a devenit unul din marii oratori, iar Beethoven a creat opere muzicale nemuritoare, depăşindu-şi surzenia.

[1] Adler A., What Life Should Mean to You, London, a.1932, citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.127.

Alături de complexul de inferioritate care caracterizează personalitatea infractorului, Adler menţionează lipsa de cooperare ca urmare a sentimentului de frustrare apărut în copilărie şi întipărit ulterior.[1]

În cazul în care deficienţa nu este depăşită, *sentimentul* de inferioritate *poate creşte* în complexul de inferioritate.

Conceptul a devenit unul din cele mai convenabile mecanisme de interpretare a comportamentului uman, mai ales că el poate fi atribuit oricărei persoane.

Este lesne de înţeles că, inferioritatea este un concept *relativ* şi astfel, întotdeauna va exista un domeniu în care un om se va simţi inferior altuia.

Complexul de inferioritate poate duce la comiterea infracţiunilor, deoarece aceasta este cea mai uşoară cale, prin care individul ar atrage asupra sa atenţia opiniei publice, în asemenea mod compensându-şi psihologic propria inferioritate.

Unul dintre principalii critici ai lui Alfred Adler a fost învăţătorul german *E.Fromm (1900-1980)*, care consideră că autorul teoriei "complexului de inferioritate" este înclinat să simplifice în mod exagerat problematica psihologiei infractorului. Fromm porneşte de la ideea că omul nu poate fi comparat cu un animal: "Omul se deosebeşte de animal prin aceea că el este ucigaş. Acesta este unicul reprezentant al mamiferelor, care, fără o motivaţie biologică şi economică îşi maltratează şi omoară semenii, primind şi satisfacţie".[2] Ele relevă şi faptul că Adler ia în consideraţie doar partea raţională a fenomenelor pe care le descrie şi nu poate vedea dincolo de determinismele raţionale ale comportamentului uman.[3]

---

[1] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, Ed. Academiei, Bucureşti, 1989, p.63.

[2] Фромм Э., Анатомия человеческой диструктивности, Москва, a.1994, p.15-23.

[3] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.128.

Fromm, la rândul său, încearcă explicarea evoluţiei personalităţii în context social, insistând asupra determinismului social al personalităţii, relevând faptul că evoluţia societăţilor civilizate este nesănătoasă cenzurată de producţia de bunuri materiale, pe consumul acestora. În acest context ni se par deosebit de interesante cercetările asupra comportamentului animalelor în condiţii de izolare a lor de mediul natural: ”Nu există nici o dovadă că primatele ar poseda o doză sporită de agresivitate. Omul – unicul capabil de a săvârşi omucideri în masă”.[1]

Agresivitatea în regnul animal creşte înzecit anume în cazurile izolării lor, iar această împrejurare are o importanţă colosală pentru înţelegerea comportamentului agresiv al fiinţelor umane. Doar, practic, în decursul întregii istorii a civilizaţiei umane, indivizii nu au trăit în condiţii naturale. Omul civilizat trăieşte în condiţii de “menajerie”, lipsit de libertate. Procesele continue ale urbanizării contravin naturii umane: ”Locuitorii coliviilor se transformă într-o masă răutăcioasă, toţi fiind haini, arătând permanent nemulţumiţi”.[2] Cu toate că gratiile din societate sunt invizibile, ele sunt foarte trainice şi în cazul “evadării” individului, acesta se va transforma într-un izgoi – criminal.

Agresivitatea umană ar fi orientată în sens pozitiv, atunci când serveşte evoluţiei individuale sau sociale.

3.2.2. Teoria psihomorală

Principalii promotori ai teoriei psihomorale sunt *Etienne de Greef* şi *Noel Mailloux.*

Criminologul şi psihiatrul Etienne de Greef a dominat o perioadă de timp criminologia europeană de orientare psihologică. El consideră că structurile afective ale individului sunt determinate de *două grupuri* fundamentale *de instincte:*

- de *apărare* şi

[1] Фромм Э., op.cit., p.97-99.
[2] Ibidem.

- de *simpatie*.

În cursul primilor ani de viaţă aceste instincte se pot altera, determinând un sentiment de injustiţie, o stare de indiferenţă afectivă.[1] Degradând moral, individul, în final, comite actul înfracţional. Acest proces este numit de E. de Greef *"proces criminogen"*[2] şi explicarea lui se poate face doar prin intermediul formării şi dezvoltării personalităţii individului. În aşa fel, autorul transpune în criminologie o schemă valabilă pentru evoluţia psihică a criminalului, distingând *trei faze*:

1) Individul normal, suferă o degradare progresivă a personalităţii, ca urmare a unor experienţe eşuate. Viitorul infractor se dezgustă faţă de nedreptăţile cu care este confruntat. Fiind convins de injusteţea mediului social în care trăieşte, experienţa sa în viaţă suferind eşec, el nu mai găseşte nici o motivaţie pentru respectarea normelor existente în societate. Autorul numeşte această fază *"asentimentul temperat"*. Anume în timpul ei se naşte ideea de crimă. Tendinţa de a comite infracţiunea se instalează pe terenul unui resentiment şi al unei accepţiuni.[3]

2) Această fază este denumită de autor faza *"asentimentului formulat",* individul acceptând comiterea crimei. Viitorul infractor îşi va căuta chiar tovarăşi, va alege mediul de acţiune, fiind gata de a trece la crimă.

3) Ultima fază – *"criza"* constă în căutarea ocaziei favorabile pentru trecerea la act. În această fază individul trece printr-o stare psihică periculoasă, acceptând eliminarea victimei.

În consecinţă, individul care a parcurs aceste trei faze capătă un "Eu" care consimte şi tolerează ideea crimei, prin aceasta

[1] Stănoiu R.M., op.cit., p.64-65.
[2] E. de Greef, Introduction à la Criminologie, Bruxelles, Ed. Van den Plank, a.1946, citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.130.
[3] Giurgiu N., op.cit., p.60.

deosebindu-se de un noninfractor. Primul va trece mai uşor la comiterea crimei aflându-se într-o situaţie favorabilă.

Criminologul canadian *Noël Mailloux,* în anul 1968, a susţinut teza existenţei unei diferenţe *de natură* între personalitatea infractorului şi cea a noninfractorului.[1]

El asimilează infractorul cu debilul mintal, arătând că problema personalităţii infractorului ţine de domeniul patologiei. Mailloux a fost puternic inspirat de psihanaliza freudiană şi de aceea el consideră că alături de instinctul sexual există un puternic instinct de conservare.

Pentru Mailloux există două momente fundamentale în dezvoltarea personalităţii:

1) apariţia identităţii autentice şi
2) consecinţa acesteia asupra motivaţiilor individului.

Aceste momente apar în copilărie şi adolescenţă şi reprezintă obiectul unei crize prin care trece individul. Atunci când apare un eşec de identificare consecinţa este un dezechilibru psihic, durabil, care se exprimă prin delincvenţa din obişnuinţă.

Printre cauzele eşecului de identitate Mailloux, situează la loc de frunte, atitudinea nepotrivită a părinţilor care nu manifestă încredere în copiii lor.[2]

În concluzie, ideile criminologice ale lui Mailloux ar putea fi sintetizate astfel:

- conduita delincventă din obişnuinţă este o manifestare aparentă a unei condiţii patologice latente;
- delincvenţa din obişnuinţă este reflectarea unei condiţii patologice *sui generis*;
- recidivismul este un indicator al unei delincvenţe patologice.

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.114-116.

[2] Mailloux N., Jeunes sans dialogue: criminologie pedagogique, Paris, Ed. Fleures, a.1971, citat de Stănoiu R.M., Criminologie, Bucureşti, a.1987, p.164-165.

3.2.3. Teoria personalităţii criminale

Această teorie aparţine cunoscutului penalist şi criminolog francez *Jean Pinatel* şi reprezintă una din cele mai complete teorii formulate în cadrul orientării psihologice.

Reluând elementele pozitive ale teoriilor existente, J.Pinatel construieşte o teorie explicativă centrată în jurul conceptului de *personalitate criminală.* În una din lucrările sale,[1] autorul formulează posibilitatea conturării unei astfel de "personalităţi criminale", un fel de portret robot al acestei personalităţi. Pinatel respinge teza existenţei unor diferenţe *de natură umană* între infractori şi noninfractori, acceptând, mai degrabă, o diferenţă *de grad*, unde gradul este nivelul de la care impulsurile endogene şi excitaţiile exogene îl determină pe individ să comită fapta antisocială. Sub aspect comparativ, teoria lui J.Pinatel este ceva mai moderată decât cele ale predecesorilor săi.

În concepţia autorului, personalitatea criminală este alcătuită dintr-un *nucleu central*, care include un şir de trăsături de bază:

1) *egocentrismul,* după care criminalul se dovedeşte extrem de individualist şi de egoist;
2) *labilitatea,* după care criminalul are o construcţie psihică şi morală slabă, firavă, schimbătoare;
3) *indiferenţa afectivă*, după care criminalul este rece, lipsit de milă, de simpatie faţă de semenul său;
4) *agresivitatea,* tendinţa spre violenţă şi duritate etc.[2]

Fiecare dintre aceste trăsături, luate izolat, nu sunt specifice doar acestei categorii de persoane şi numai *reuniunea lor* într-o *constelaţie* conferă personalităţii vocaţia crimei.

Aceste patru componente ale nucleului personalităţii au următoarea distribuţie:

---

[1] Pinatel Jean, La societé criminogène, Paris, a.1971, citat de Giurgiu N., op. cit., p.58-60.
[2] Oancea I., op.cit., p.102.

- agresivitatea joacă un rol de incitare, fiind o componentă activă, iar
- egocentrismul, labilitatea şi indiferenţa afectivă au rolul de a neutraliza inhibiţia trecerii la act prin împiedicarea subiecţilor de a lua corect în considerare aprecierea socială ori sentimentul de compasiune şi simpatie pentru altul.[1] Zis altfel, rolul lor este de a da „culoare verde" agresivităţii.

O trăsătură de bază, caracteristică criminalului, este şi nivelul scăzut de inteligenţă. Conform datelor statistice dintre cei ce comit furturi, 34% sunt debili şi 26% sunt înapoiaţi mintal; cei ce comit omoruri 47% sunt debili mintali şi 26% sunt mărginiţi; cei ce comit violuri, 50% sunt debili mintali şi 50% sunt înapoiaţi mintali.[2]

După J.Pinatel, aspectul psihologic al criminalului trebuie completat şi cu alte elemente. Aşa, nivelul de cunoştinţe, nivelul de instruire al criminalului este, în general, scăzut. Aceasta se exprimă prin numărul mare de analfabeţi în rândurile criminalilor, de cei care au întrerupt sau abandonat şcoala. În consecinţă, nivelul scăzut de cunoştinţe referitor la normele de conduită socială, nivelul de pregătire profesională etc.[3] Toate acestea duc la inexistenţa frânelor care în mod obişnuit inhibă la indivizii normali starea de agresivitate.

În sfârşit, conform conceptului de personalitate criminală, infracţiunea este o faptă omenească, iar criminalii sunt oameni obişnuiţi, ca toţi ceilalţi; ceea ce îi deosebeşte este "trecerea la act", care constituie expresia "diferenţei de grad" şi astfel, între personalitatea infractorului şi cea a noninfractorului există doar o diferenţă cantitativă şi nu una calitativă.[4]

---

[1] Ghiurgiu N., op.cit., p.59.
[2] Oancea I., op. cit., p.105.
[3] Roşca M., Infractorul minor, în Psihologia delincvenţilor mintali, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, a.1967, p.87-223.
[4] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.131-132.

În acest context criminologia însăşi apare ca o ştiinţă ce studiază trecerea la actul delictual, evaluând reacţia personalităţii faţă de o situaţie specifică care creează "ocazia infracţională".[1]

Este cert faptul că, pentru Pinatel, teoria personalităţii criminale, cu toate că este construită pe datele criminologiei generale, reprezintă o ipoteză de lucru în domeniul criminologiei clinice.[2]

În deceniile 7 şi 8 ale sec. XX personalitatea criminală devine ţinta unor reproşuri care s-au soldat cu revizuirea teoriei personalităţii criminale.

Apărând poziţia de principiu cu privire la obiectul şi funcţiile criminologiei, Jiacomo Canepa,[3] arată că, se impune o revedere a conceptului de personalitate, din perspectiva dualismului dintre fenomen (aparenţa obiectului examinat) şi noumen (realitatea necunoscută a acestui obiect).

Canepa pledează pentru o definiţie aptă să exprime mai exact finalitatea examenului clinic, arătând că persistenţa în conduita antisocială este în strânsă legătură cu anumite trăsături psihologice ca impulsivitatea, indiferenţa afectivă, egocentrismul, scepticismul etc.

Unii autori[4] critică cu asprime această teorie considerând că eroarea principală constă în a căuta cu insistenţă autonomia criminologiei într-o personalitate specifică, în a considera infractorul ca posesor al unui tip aparte de personalitate.

În centrul acestor preocupări nu se situează deci personalitatea individului care a comis infracţiunea, ci

---

[1] Banciu Dan P., Rădulescu Sorin N., Voicu Maria, Introducere în sociologia devianţei, Bucureşti, a.1985, p.140-144.

[2] Pinatel J., în Bouzat P. et Pinatel J., Traite de droit penal et de criminologie, Tome III, Criminologie, Paris, Ed. Dallouz, a.1963, p.188.

[3] Canepa J., La personalité criminelle. Orientations traditionnelles de la recherche, interet actuel et perspectives d'avenir, în Revue internationale de criminologie et de police technique, Nr.1,a.1987,p.29.

[4] Stănoiu R.M., op.cit., p.170-171.

personalitatea criminală ca obiect de studiu specific. Fără reconsiderarea critică a orientării, în opinia lui Noël Mailloux, aceasta ar duce la faptul că infractorul ar rămâne "tristul necunoscut al criminologiei contemporane".[1]

3.2.4.Teoria lui David Abrahamsen

Această teorie este bazată pe concepţia freudiană a conduitei umane. Însă, dacă Freud a redus instinctele umane, concentrate în „id", doar la instinctul sexual, atunci profesorul David Abrahamsen, de la Universitatea din Columbia, nu consideră „libido"-ul unicul instinct, care determină conduita umană. Concepţiile sale au fost expuse în două lucrări: „Cine este vinovat? Studierea educaţiei şi criminalităţii" şi „Situaţia încordată în familie – cauza principală a conduitei delictuoase".

Printre principalele teze se înscrie afirmaţia lui Abrahamsen, că explicaţia conduitei umane trebuie căutată în conflictele biosexuale, cu care individul se loveşte de timpuriu, în copilărie. Astfel, orice conduită criminală este o manifestare directă sau indirectă a agresiunii, iar această agresiune, la rândul său, poate fi expresia instinctelor sexuale sau a altor instincte. De aici, de capacitatea omului de a controla această agresivitate prin intermediul „supra-eului", depinde conduita criminală sau noncriminală a individului. Dar dacă individul comite totuşi crima, prin aceasta are loc întotdeauna lezarea „supra-eului".[2]

O altă afirmaţie a lui Abrahamsen constă în aceea că până la vârsta de doi ani copiii nu se supun părinţilor, dar către patru ani această conduită va dispărea la majoritatea copiilor, iar la unii ea va rămâne pentru toată viaţa şi dintre aceştia se vor completa rândurile criminalităţii.

---

[1] Mailloux N., Le criminel, triste inconnu de la criminologie contemporaine, în Annales Internationales de criminologie, vol.22, a.1984, p.10-12.

[2] Amza Tudor, Criminologie teoretică. Teorii reprezentative şi politică criminologică, Ed. Lumina-Lex, Bucureşti, 2000, p.190-191.

Teza principală a lui Abrahamsen este aceea că condiţiile familiale sunt cele mai importante în generarea criminalităţii. Factorii economici şi sociali care pot influenţa familia sunt lăsaţi pe ultimul plan, iar pe prim plan se ridică caracteristicile afective ale familiei. „Am constatat că mai mult decât situaţia economică sau socială a familiei, raporturile afective dintre părinţi şi copii influenţează dezvoltarea caracterului. Experienţa noastră demonstrează că situaţia încordată din familie dă naştere la infractori”.[1]

Aşa, un copil devine delincvent fie că în familie nu i s-a acordat atenţie şi el, devenind matur, caută să atragă atenţia asupra sa prin crime, fie că în familie a fost prea tutelat şi protestele sale împotriva acestei tutele se manifestă mai târziu prin crime.

În asemenea mod, Abrahamsen tratează criminalitatea ca pe un fenomen psihologic, generat doar de cauze psihologice, care oferă individului vocaţia crimei, transformându-l într-un delincvent potenţial. „La fel cum sunt unii oameni care se îmbolnăvesc de tuberculoză pentru că sunt predispuşi la această boală mai mult decât alţii, asupra cărora de asemenea acţionează bacilul tuberculozei, la fel există şi oameni, care prin caracteristica lor psihologică sunt predispuşi, să devină infractori”.[2]

În sfârşit, pentru ca un delincvent potenţial să devină într-adevăr delincvent sunt necesare încă două condiţii:

1. situaţie corespunzătoare în mediul înconjurător, adică o situaţie „de moment” şi
2. slăbirea rezistenţei şi a controlului din partea „supra-eului”.

[1] Abrahamsen David, Who are the quity? A study of education and crime, New York-Toronto, 1952, p.27, citat de Amza T., op.cit., p.192.
[2] Ibidem.

3.2.5. Testele de personalitate

Paralel cu testele de inteligenţă, care stabilesc IQ-ul individului, au fost dezvoltate şi testele psihologice de personalitate, unde criminalii au fost testaţi pentru a stabili dacă trăsăturile lor de personalitate diferă de cele ale noncriminalilor.

Printre primele cercetări se înscriu cele ale criminologilor Schnessler şi Cressey, care în 1950 au publicat rezultatele unor studii efectuate în S.U.A., pe o perioadă de 25 de ani. În această perioadă autorii au făcut comparări între criminali şi noncriminali în baza rezultatelor obţinute la testele de personalitate, folosind peste 30 de scale diferite. Concluzia lor a fost net de partea noncriminalilor. Aşa, din 113 asemenea comparări, 42% au arătat diferenţe în favoarea noncriminalilor, iar restul era nederminat. În asemenea condiţii este practic imposibil să tragi concluzia că între personalitatea umană şi criminalitate există, practic, vreo asociere.[1]

Studii similare au realizat şi soţii Glueck, care au comparat 500 de băieţi delincvenţi cu 500 de nondelincvenţi. Ei au concluzionat că delincvenţii sunt mai extrovertiţi, impulsivi, ostili, sfidători, suspicioşi, distructivi etc. decât nondelincvenţii. La fel, delincvenţii sunt mai puţin preocupaţi de respectarea manierelor şi normelor convenţionale, temându-se mai puţin de eşec sau de înfrângere. Necătând la faptul că este o teorie contradictorie, fiind mai degrabă o imagine verbală a unor combinaţii nedorite de trăsături de personalitate decât o teorie realistă, marele ei merit este că a pus la dispoziţia altor cercetători formulări statistice, dezvoltate în 3 tabele: unul bazat pe trăsăturile de caracter, altul bazat pe factorii sociali şi ultimul – pe trăsăturile de personalitate.

Cele mai însemnate date privind testele de personalitate au fost obţinute prin metoda Inventarului Multifazic al Personalităţii Minnesota (Minnesota Multisphasic Personality Inventary – M.M.P.I.). Aceasta este o listă de 550 de afirmaţii, dezvoltate în scopul de a ajuta diagnosticul psihiatric şi constă în faptul că

[1] Amza T., op.cit., p.199-200.

persoana care completează testul decide dacă afirmaţiile sunt adevărate sau false. Apoi, sunt punctate în 10 scale diferite ce măsoară diverse aspecte ale personalităţii.[1]

Cercetătorii Waldo şi Dinitz, folosind metoda M.M.P.I., au examinat 94 de lucrări de specialitate pe tema personalităţii, realizate între anii 1950-1965 şi au descoperit că 80% dintre aceste studii constatau diferenţe de personalitate, semnificative din punct de vedere statistic, între criminali şi noncriminali.[2] Totuşi, diferenţele de personalitate între criminali şi noncriminali, care apar în urma testărilor, nu par a avea vreo importanţă teoretică în înţelegerea comportamentului criminal.

[1] Amza T., op.cit., p.199-201.
[2] Ibidem.

Secţiunea III

TEORII DE ORIENTARE SOCIOLOGICĂ

Începutul secolului XX a fost marcat de o puternică dezvoltare a sociologiei criminologice pe continentul american. Delincvenţa, în special cea juvenilă, a constituit o preocupare constantă a sociologilor americani.[1]

Pornind de la diversitatea teoriilor este foarte dificilă clasificarea lor.

Unii autori[2] au clasificat teoriile sociologice contemporane în trei orientări:

1) teoriile structurii sociale (curentele culturalist şi funcţionalist);

2) teoriile proceselor sociale (teoriile învăţării, ale controlului social etc.);

3) teoriile conflictului social.

Alţi autori preferă clasificarea propusă de criminologul canadian *Denis Szabo,*[3] conform căruia teoriile sociologice moderne sunt cuprinse fie în *modelul consensual*, fie în *modelul conflictual.*

Examinăm, în continuare, unele dintre cele mai reprezentative teorii de orientare sociologică.

3.3.1. Şcoala ecologică de la Chicago

În anii ’20 ai sec. XX oraşul Chicago devine unul din epicentrele criminalităţii americane. Criminalitatea, aidoma unei caracatiţe gigantice, a cuprins în tentaculele sale întreaga viaţă socială a marelui oraş. Astfel, apariţia şcolii ecologice, cunoscută şi sub denumirea de *teorie a arealurilor infracţionale,* nu a fost

[1] Herpin N., Les sociologues american et le siecle, Paris, P.U.P., a.1973, p.100.

[2] Szabo D., Le point de vue socio-cultural dans l’etiologie de la conduite delinquante, în vol. Travoux du XVI Cours International de Criminologie, Paris, a.1968, p.100, citat de Stănoiu R.M., op.cit., p.73.

[3] Szabo D., Criminologie et politique criminelle, Bruxelles, a.1978, p.40, citat de Stănoiu R.M., op.cit., p.180.

întâmplătoare. Apărută în anii ’20 - ’30 şi fiind reprezentată de mai mulţi autori americani, şcoala din Chicago susţine că anumite zone orăşeneşti, numite “arealuri”, constituie factorii hotărâtori ai genezei criminalităţii.

Teza principală constă în aceea că orice element, indiferent de natura sa (animal – vegetal, biologic – psihologic etc.), din momentul în care intră în relaţii cu alte elemente este succeptibil de a fi implicat într-o relaţie cauzală. În acelaşi context, relaţia dintre om şi societate este examinată prin intermediul particularităţilor ecologice.[1]

Interesante au fost rezultatele investigaţiilor valorificate de *Clifford R.. Shaw,*[2] care pretinde că, criminalitatea nu este la fel de răspândită în toate zonele marilor oraşe, procentul acesteia crescând în cartierele periferice, nevoiaşe şi scăzând în zona centrală.

În varianta lui Frederick Thrasher[3] teoria ecologică pretinde că retrăgându-se din centrul marilor oraşe spre periferii, criminalitatea creşte de-a lungul marilor artere.

Ţinând cont de faptul că concentraţia imigranţilor este ridicată în marile oraşe, C.R.Shaw şi Henry Mckay au făcut o analogie între grupurile de imigranţi şi speciile de plante care încearcă să supravieţuiască pe un pământ ostil; la fel şi imigranţii încearcă să supravieţuiască apelând la forme de adaptare impuse de viaţa concretă.[4]

Analizând statistica delincvenţei juvenile pe o perioadă de câţiva ani, în raport cu locul de reşedinţă al delincventului, cei doi autori au întocmit o serie de hărţi geografice, calculând, astfel, rata

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.142.
[2] Shaw R., Delinquency Areas, Chicago, U.P., a.1929, citat de Иншаков С.М., op.cit., p.166.
[3] Giurgiu N., op.cit., p.65.
[4] Shaw C.R., Mckay H.D., Juvenirile Delinquency and Urban Areas, Chicago University Press, a.1942, citat de Stănoiu R.M., op.cit., p.181.

delincvenţei în fiecare din aceste zone. Procedeul a fost aplicat în Chicago, Boston, Philadephia, Cincinnati şi Richmond.

Aceste studii au scos în evidenţă o corelaţie strânsă între delincvenţă şi perturbările sociale în zonele sărace, numite şi *zone de deteriorare morală.*[1] Acestor zone le este caracteristică sărăcia, mizeria, şomajul etc., delincvenţa apărând aici ca un fenomen de respingere. Având în vedere acest specific al cartierelor sărace, reprezentanţii şcolii din Chicago au formulat conceptul de *zonă criminogenă specifică.*

La ora actuală, criminalitatea nu mai poate fi regăsită doar în anumite zone, astfel fiind imposibilă împărţirea în zone curate şi zone criminogene. În acest sens evidenţiem situaţia în care s-a pomenit oraşul New York, al cărui centru a fost abandonat în ultimii ani de cetăţenii cu statut social mai important, în favoarea cartierelor periferice.

Marele neajuns al acestei teorii constă în explicarea criminalităţii doar sub aspectele fenomenologice ale acesteia, nedezvăluind esenţa fenomenului, cauzele reale de natură economică şi socială.

Totuşi, meritul şcolii de la Chicago este incontestabil: atragerea atenţiei asupra condiţiilor de viaţă, hrană şi educaţie din cartierele nevoiaşe, locuite de emigranţi, latino-americani şi negri. Teoria a deschis calea unor cercetări mai complexe privind raportul dintre anumite fenomene sociale, ca urbanizarea, industrializarea şi criminalitatea.

3.3.2. Teoria dezorganizării sociale

Principalii promotori ai acestei teorii sunt *Edwin M.Sutherland* şi *Martin M. Meumeyer.* Ei au încercat să demonstreze influenţa dezorganizării legată de ecologia urbană asupra fenomenului infracţionalităţii. Teoria sus-arătată este extrem de pesimistă în sensul că una din trăsăturile de bază ale

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.142.

societăţii contemporane o constituie dezorganizarea vieţii sociale. Această dezorganizare constă în producerea în cultura materială a societăţii a unor schimbări cum ar fi: introducerea noilor mijloace rapide de comunicaţii, intensificarea procesului de urbanizare, migraţia, industrializarea etc., ce determină anumite conflicte între indivizi, care, la rândul lor, conduc la instabilitate şi la o anumită dezordine în societate. În consecinţă, moravurile şi obiceiurile rămân în urmă, iar indivizii trăiesc o permanentă stare de instabilitate, dezordine şi încordare.

Factorii care determină dezorganizarea socială sunt:

a) *mobilitatea populaţiei,* exprimată prin migraţiile de la sat la oraş şi dintr-o ţară în alta. Datorită acestei mobilităţi oamenii nu se mai cunosc între ei, se uită obiceiurile şi ca rezultat are loc slăbirea moravurilor;

b) *depersonalizarea vieţii sociale*[1], cauzată de aceiaşi factori şi manifestată prin aceea că vechile relaţii tradiţionale de familie, de vecinătate sau profesionale, se destramă.

Teoria dezorganizării sociale se caracterizează printr-o viziune foarte largă, care tinde să cuprindă întregul organism social, căutându-şi întemeiere în conflicte şi contradicţii social-psihologice, social-culturale sau chiar social-economice şi politice.[2] Ea încearcă să se ridice de la nivelul microgrupurilor sociale, la acela al unor instituţii sociale mai înalte sau al întregii societăţi.

Unii autori[3] apreciază această teorie ca fiind neştiinţifică din cauza prezentării realităţilor într-o manieră pozitivistă şi metafizică, ignorând aspectele obiective ale structurii economico-sociale proprii. Nu putem fi de acord cu aceasta din cauza că teoria dezorganizării sociale a avut şi are un mare impact în conştiinţa contemporană şi, actualmente, putem aborda problematica

[1] Mateuţ Gh., op.cit., p.102-103.
[2] Giurgiu N., op.cit., p.68-70.
[3] Mateuţ Gh., Ibidem.

criminalităţii în Republica Moldova din unghiuri foarte favorabile acestei teorii. Nu putem să nu recunoaştem legătura criminalităţii cu sărăcia, şomajul, subnutriţia, supraaglomerarea urbană, teama, ura, neîncrederea în forţele de ordine etc.

Totuşi, modelul teoretic al "dezorganizării sociale" nu ţine seama de intervenţia altor factori, cum ar fi, de pildă, contextul sociocultural în care trăieşte individul, neputând explica faptul că unii indivizi, originari din aceleaşi locuri de rezidenţă cu infractorii, nu încalcă legea.

3.3.3. Teoria asociaţiilor diferenţiate

Una din cele mai cunoscute teorii derivate din curentul culturalist[1] este teoria asociaţiilor diferenţiate, elaborată de părintele criminologiei americane, *Edwin Sutherland,* profesor la Universitatea din Indiana.

Principala sa lucrare cu titlul "Criminologie" a fost publicată pentru prima dată în anul 1924. Fiind completată, lucrarea a fost publicată în anul 1934, sub denumirea "Principii de criminologie".[2] Opera lui a dominat criminologia americană vreme de mai bine de trei decenii (1920-1950) şi a inspirat şi inspiră şi astăzi concepţia apuseană a transmisiei culturale care explică criminalitatea prin transmiterea modelelor existente în cadrul subculturilor delincvente, ca un fenomen de ecologie umană[3] "legat direct de condiţiile de trai degenerat, de o viaţă familială destrămată şi nesigură şi de spiritul de competiţie suprasolicitat în vălmăşagul vieţii cotidiene".[4]

---

[1] Curent ce raportează personalitatea individului la cultura în care acesta se dezvoltă – n.a.

[2] Sutherland E., Principes de criminologie, Version francaise établie sur le texte de la sixieme edition de Principles of Criminology, Ed. Cujas, Paris, a.1966.

[3] Dincu A., Bazele criminologiei, vol. I, Bucureşti, a.1993, p.62-63.

[4] Allsop K., The Bootlegers, Chicago sub teroare, Ed. Politică, Bucureşti, a.1978, p.300.

Ideea de bază a acestei teorii constă în aceea că, comportamentul criminal nu este înnăscut , ci este învăţat, printr-un sistem de comunicare cu alte persoane în cadrul unor grupuri. Teoria se bazează pe ipoteza că, un act criminal se produce atunci când există o situaţie propice, pentru un individ determinat. Această determinare are loc în cadrul unui proces social complex, şi presupune următoarele coordonate:

- comportamentul criminal nu este ereditar, ci este învăţat, iar cel care nu a primit o "pregătire" criminală, nu poate "inventa" crima;
- învăţarea se face prin contactul direct cu alte persoane, în interiorul unui grup restrâns, printr-un proces complex de comunicare;
- procesul de învăţare presupune asimilarea tehnicilor de comitere a infracţiunilor;
- asociaţiile diferenţiate pot varia în privinţa duratei, frecvenţei, intensităţii etc.; formaţia criminală prin asociaţie nu se dobândeşte decât prin imitaţie.[1]

Sutherland subliniază, în special, elementul de prioritate, arătând că, cu cât asocierea cu modelele criminale este mai timpurie, cu atât "învăţarea" se produce mai repede.

Teoria asociaţiilor diferenţiate a avut ca punct de plecare teoria francezului Gabriel Tarde, care a fost primul ce a susţinut că delincvenţa se învaţă ca şi orice altă meserie în societate.

Totuşi, E.Sutherland considera criminalitatea ca fiind atributul unei anumite categorii – denumite "gulerele albe" – care, profitând de puterea sa economică şi politică, desfăşoară numeroase activităţi ilegale, dintre care, cele mai multe rămân nedescoperite sau nesancţionate.[2] În opinia sa, teoria asociaţiilor diferenţiate este singura capabilă să ofere o explicaţie cu caracter

[1] Cioclei V., Mobilul în conduita criminală, studiu de criminologie juridică, Bucureşti, a.1999, p.115-117.
[2] Rădulescu S., Banciu D., op.cit., p.115-117.

general valabil pentru fenomenul criminal. Acest lucru a devenit posibil datorită utilizării de către Sutherland a două elemente psihologice noi:

1) *Învăţarea comportamentului criminal se produce în cadrul grupurilor neformale.* Atârnarea formală a profesorilor în şcoală, precum şi a părinţilor, ce nu au contact psihologic cu copiii, nu dă rezultatele dorite, educarea având un efect nul. Adevăraţii educatori şi învăţători devin membri ai grupurilor neformale. Şi dacă în aceste grupuri vor predomina valori negative, atunci şi comportamentul viitor al minorului va fi negativ. Anume din aceste consideraţii lucrătorii practici interpretează teoria lui Sutherland ca teoria proastei companii;

2) individul va deveni criminal ca rezultat al supremaţiei viziunilor spre desconsiderarea legilor.

Aşa, unii autori[1] arată că învăţarea comportamentului criminal este un element obligatoriu al marilor grupări criminale, care selectează din rândul minorilor certaţi cu legea viitori criminali profesionişti.

Către anul 1970 în diverse reviste ştiinţifice au fost publicate circa 70 de articole, destinate teoriei asociaţiilor diferenţiate. Mulţi criminologi[2] consideră că teoria lui Sutherland este principală în criminologie, pentru că autorul a integrat studiul comportamentului infracţional în studiul sociologic al oricărui tip de comportament.

Pe de altă parte, teoria lui Sutherland a fost criticată pentru faptul că a ignorat diferenţele dintre indivizi şi pentru că nu a clarificat două probleme fundamentale:

a) care este originea criminalităţii, întrucât aceasta trebuia să fi existat înainte să fi fost învăţată;

[1] Яковлев А.М., Организованная преступность в США, Москва, a.1969, p.31.
[2] Фокс В., Введение в криминологию, Москва, a.1980, p.103-109.

b) de ce unii indivizi învaţă comportamentul infracţional iar alţii nu.

3.3.4. Teoria "conflictului de culturi"

Primele cercetări bazate pe această teorie au avut în vedere, în special, fenomenele de migraţie. Aşa, *Thrasher* a relevat că fenomenul de delincvenţă la Chicago era mult mai frecvent în comunităţile sărace de imigranţi; *Eleonor Glueck* arată că rata înaltă a delincvenţei nu s-ar putea explica decât printr-un conflict de cultură, *Thomas* şi *Znaniecki* afirmă că conflictul de cultură are semnificaţia contrastului dintre stilul de viaţă rural şi urban.[1]

Teoria "conflictului de culturi" acoperă însă în criminologie o arie mult mai largă de investigaţie decât numai aceea a imigraţiei.

Promovată de criminologul american *Thorsten Sellin* (profesor al Universităţii din Pennsylvania şi Preşedinte al Societăţii Internaţionale de Criminologie) în lucrarea sa *"Conflictul cultural şi crima"*, apărută în anul 1938,[2] teoria "conflictului de culturi" pleacă de la teza că criminalitatea îşi are principalul punct de plecare într-o "subcultură delincvenţială" care se constituie în jurul unor norme de conduită şi valori de factură antisocială, distincte şi opuse culturii sociale dominante.[3] Odată constituită, subcultura respectă aceste norme şi impune o conduită specifică membrilor ei.

Este absolut normal ca normele juridice penale să reprezinte expresia normelor culturii dominante în societate. Dar, într-o societate eterogenă, variată, există mari diferenţe culturale, ca cele dintre băştinaşi şi imigranţi, bogaţi şi săraci etc.

Conflictele culturale apar fie prin introducerea unor valori, obiceiuri şi norme străine într-un sistem închis, fie prin

[1] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, Bucureşti, a.1989, p.78.
[2] Thorsten Sellin, Culture conflict and crime, New-York, a.1938.
[3] Giurgiu N., op.cit., p.72-76.

schimbările de ordin socialinventabile în interiorul sistemului. Astfel, comportamentul delincvent apare pe fondul conflictului real sau imaginar între normele şi valorile pe care le-a însuşit o persoană şi normele şi valorile dominante în societate.[1] Spre exemplu, Sellin citează cazul unui tată sicilian din New Jersey care a ucis un tânăr de 16 ani, după ce acesta îi sedusese fiica şi s-a arătat extrem de mirat la arestarea sa, deoarece el "apărase onoarea familiei sale într-o manieră tradiţională".[2]

Prin termenul de *cultură* autorul desemnează o totalitate de idei, concepte, tehnici şi scheme de comportament pe care un număr de indivizi îl au în comun şi prin care aceştia îşi ajustează existenţa lor în mediu.

Subcultura reprezintă faptul când un grup trăieşte în astfel de condiţii încât membrii săi elaborează valori şi scheme de comportament specifice, ce nu sunt de acord cu cultura societăţii.

În aşa mod apare *"conflictul cultural"*, prin care înţelegem lupta între valori morale, ori norme de conduită opuse, sau aflate în dezacord. Fiecare grup are propriile norme de conduită care se impun a fi respectate. Din punctul de vedere al lui Sellin, codul de conduită al criminalilor este un cod moral, în aceiaşi măsură ca legea penală pentru societatea necriminală.

Este semnificativ că între comportamentul "învăţat" al lui Sutherland şi cel "dobândit" al lui Sellin nu există o deosebire calitativă, ambele teorii, aşa cum s-a remarcat în doctrina criminologică, ocolesc cu grijă orice aluzie la existenţa legăturilor între criminalitate şi problemele sociale existente.[3]

Deci, concluzionăm că, criminalitatea în cadrul "conflictului de culturi" apare ca un *comportament dobândit* care este apreciat

[1] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.144-145.
[2] Th.Sellin, Culture Conflict and Crime, New York, Social Science Research Council, Bulletin no.41, a.1938, citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit. , p.145.
[3] Bulai C., Premise teoretice şi metodologice ale cercetării criminologice, în Studii şi cercetări juridice, nr. 3/1970, p.387.

de individ, deoarece îi permite să fie recunoscut ca membru al grupului respectiv şi îi asigură limbajul care exprimă specificul grupului dat.

Teoriile despre subculturile delincvente sunt numeroase şi variate. Însă în anii '70 ai sec. XX sau făcut primele clasificări.[1]

1) Teorii centrate pe clasele sociale;

2) teorii ce ţin de delincvenţele procesului de socializare;

3) teorii ce consideră delincvenţii ca produs al discordiilor normative dintre indivizi şi grupe.

Dintre cele mai cunoscute am putea evidenţia, în acest context*, teoria "subculturilor delincvente"*, reprezentată de *Albert Kohen*[2] cu ideea că criminalitatea tinerilor din clasele defavorizate constituie un protest împotriva normelor culturale dominante.

O altă teorie din acest sistem este cea elaborată de *R.A.Cloward* şi *L.E.Ohlin*[3], centrată pe divergenţele de clasă şi care se ocupă în mod special de bandele de delincvenţi de sex masculin din centrele urbane. Astfel, originea subculturilor delincvente se află în neconcordanţa dintre aspiraţiile culturale ce apar la tinerii din clasele defavorizate şi posibilităţile de a le rezolva prin mijloace legale. Aşa, pentru a se confirma, tânărul cel mai dezavantajat va încerca fie să se ridice pe scara socială, fie prin o reuşită economică în limita clasei care îi aparţine. O mică parte dintre ei va reuşi, mulţi însă vor eşua, căzând în mrejele delincvenţei. Acest eşec este considerat drept principala sursă a devianţei de subcultură şi se produce în câteva etape, mai întâi creându-se elemente de repulsie şi contestare a normelor sociale,

[1] Kohen A.K., Delinquent Boyus: The culture of the Gnag, Glencoe, Free Press, a.1955, citat de Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.146.
[2] Moldovan L., Criminologie, Bucureşti, a.1973, p.70-73.
[3] Kohen A.K., Delinquent Boys: the Culture of the Gnag, Glencoe, Free Press, a.1955, citat de Nistorenu Gh., Păun C., op.cit., p.146.

iar apoi urmează reuniunea în grupuri, bande etc., în care tinerii vor avea aceleaşi idealuri şi preocupări.

Teoria, "conflictului de culturi" nu poate oferi însă decât o explicaţie parţială a fenomenului criminal. Ea absolutizează rolul "eşecului" care nu în toate cazurile generează comportamente deviante, mulţi tinerii ducând o existenţă onestă. În sfârşit, această teorie poate fi apreciată la justa ei valoare, doar în societăţile care au cunoscut sau cunosc fenomenul imigraţiei.

3.3.5. Teoria anomiei sociale

Una din cele mai cunoscute teorii de orientare sociologică este cea a sociologului american *Robert K.Merton,* care şi-a formulat principiile bazându-se pe conceptul de *anomie,* într-o lucrare apărută iniţial în 1949 şi completată şi republicată în 1957, sub denumirea: "Teoria socială şi structura socială".[1]

Merton a adaptat conceptul de anomie al lui E.Durkheim la noile condiţii ale societăţii americane, conferindu-i noi sensuri. Anume, anomia se naşte ca rezultat al tensiunii dintre scopuri şi mijloace. Originea socială este stabilă atunci când există un echilibru între scopurile ce urmează a fi atinse şi mijloacele disponibile pentru a le atinge. Când echilibrul se rupe, îşi face apariţia dezorganizarea socială.[2]

Actul criminal va fi săvârşit pentru atingerea scopurilor vehiculate şi valorizate la nivelul societăţii, reprezentând reacţia individului faţă de neconcordanţa dintre scopuri şi mijloace. Cu atât mai mult această discordanţă este frecventă în rândul tinerilor ce aparţin grupurilor defavorizate, care cel mai des sunt supuşi drumului spre crimă.

Merton arată că în societatea americană, în majoritatea cazurilor, se ignoră problema dacă obiectivele propuse pot fi

[1] Merton R.K., Social Theory and Social Structurure, Ed. The Free Press of Glencoe, New York, a.1957, citat de Cioclei V., op.cit., p.117-118.
[2] Nistoreanu Gh., Păun C., op.cit., p.147-149.

atinse, în ce măsură şi dacă atingerea lor va avea loc pe cale legitimă. Visul american nu cunoaşte limite în calea succesului, banii jucând rolul predominant.[1]

Tezele lui Merton au trezit un interes deosebit în lumea ştiinţifică, influenţând considerabil strategiile americane de prevenire a criminalităţii. Cu toate că teoria anomiei sociale continuă şi astăzi să se afle la baza unor cercetări empirice, nepierzându-şi actualitatea, ea nu reuşeşte, în deplină măsură, să explice de ce, totuşi, numai unii dintre indivizii aflaţi în stare anomică săvârşesc fapte antisociale, iar alţii se abţin, respectând normele în vigoare.

3.3.6. Teoria apărării sociale

Teoria apărării sociale, denumită şi *Terza Scuola* a fost lansată de *Alimena* şi *Carnevale* şi a constituit o încercare de conciliere a celor două curente opuse anterioare: cea pozitivistă şi cea a şcolii clasice. În consecinţă, teoria apărării sociale se apropie atât de pozitivism, admiţând ideea determinismului obiectiv al criminalităţii cât şi de liberul arbitru al şcolii clasice, admiţând ideea că prin efectul său intimidant, pedeapsa poate contribui efectiv la prevenţia generală.

Sensul apărării sociale ar putea fi dedus la câteva teze principale:

1) *teama* – apărarea socială fiind născută din nelinişte şi construită pe teamă. Plecând de la teamă, apărarea socială a dezvoltat ca noţiune centrală noţiunea de pericol social;

2) faţă de pericolul social, apărarea socială s-a organizat pe un sistem de măsuri vizând respectarea ordinii sociale prin menţinerea valorilor fundamentale ale societăţii;

3) legea penală trebuie să reprezinte reflexul apărării sociale, care se manifestă ca un instrument de luptă împotriva criminalităţii;

[1] Stănoiu R.M., op.cit., p.189-191.

4) apărarea socială în cazul stării de pericol intervine prin ideea de selectare a indivizilor prin clasare, repartizare, urmărind în final scoaterea individului periculos din starea de periculozitate, fie prin eliminare (detenţie), fie prin adaptare;

5) statul social urmează să apară ca un regulator şi arbitru al tensiunilor sociale.

Din teoria apărării sociale s-au conturat tendinţele "*Noii apărări sociale*", reprezentate de *F.Gramatica* în Italia şi *Marc Ancel* în Franţa.

Noua apărare socială dezvoltă tezele apărării sociale şi propune un sistem nou şi complex, având teze originale:

1) Statul este obligat de a-l resocializa pe infractor şi nu doar simplul drept de al pedepsi;

2) sancţiunea (măsura apărării sociale) are funcţia preventivă, curativă, educativă şi nu de pedeapsă, osândă sau retribuţie;

3) dreptul penal include numai pedepse şi sancţiuni, iar apărarea socială reclamă o programare socială complexă;

4) apărarea socială va fi utilă şi eficientă când vor fi aplicate atât normele speciale ale dreptului penal, cât şi o serie de măsuri extrapenale, ce ar duce la neutralizarea infractorului, cât şi la tratarea sau educarea lui;

5) alcătuirea dosarelor de personalitate a infractorului din partea diverşilor specialişti, care ar duce la cunoaşterea indicilor concreţi de antisociabilitate;

6) dreptul penal nu urmează a fi exclus, pentru umanizarea infractorului aplicându-se fie o pedeapsă din sistemul clasic, fie o măsură de siguranţă, ori chiar ambele cumulate.

În aşa mod, noua apărare socială a dat o puternică lovitură sistemului clasic de pedepse, arătând necesitatea inovării şi

modernizării întregului sistem de combatere a criminalităţii, prin măsuri axate nu pe ideea de pedepsire, ci pe cea de resocializare.[1]

3.3.7. Teoria apatenenţei sociale a lui Travis Hirschi

Unui din reprezentanţii de vază al teoriei controlului social este Travis Hirschi, care a argumentat că nu trebuie să se caute prea multe explicaţii pentru a ajunge la motivele care duc la criminalitate, deoarece „noi toţi avem un instinct animalic şi de aceea suntem în măsură egală să comitem crime”.[2]

Autorul a propus o teorie a controlului, conform căreia indivizii sunt strîns legaţi de micromediul lor social, de grupurile sociale (familie, şcoală, cerc de prieteni etc.). În lucrarea sa – „Cauzele delincvenţei” – T.Hirschi susţine că există patru elemente importante ale legăturii sociale:

a) ataşamentul sau afecţiunea pentru semenii săi;

b) angajamentul care asigură încrederea pe care individul o are în societatea în care trăieşte, dar şi riscul pe care şi-l asumă dacă se angajează într-un comportament criminal;

c) implicarea în activităţile stabilite convenţional în societate, adică în rezolvarea unor probleme cotidiene legale (observând că „mâinile fără ocupaţie sunt magazinul diavolului”);

d) credinţa în valorile general-umane, morale, sociale etc.[3]

Pentru a verifica aceste ipoteze, Hirschi a efectuat un test pe 4.000 de tineri, folosind în chestionar întrebări referitoare la familie, şcoală, cerc de prieteni, comportamente delictuoase etc. Concluzia finală a fost că, nu există nici o legătură între actele delincvente înregistrate oficial şi clasa socială din care fac parte făptuitorii. Totuşi, Hirschi a acceptat că pot fi cazuri în care unii

[1] Giurgiu N., op.cit., p.76-82.
[2] Hirschi Travis, Causes of Delinquency, University of California, Berkley, 1969, p.31, citat de Amza Tudor, Criminologie teoretică. Teorii reprezentative şi politică criminologică, Ed.Lumina-Lex, Bucureşti, 2000, p.323.
[3] Amza Tudor, op.cit., p.324.

tineri provenind din familii foarte sărace să fie mai predispuşi la comiterea crimelor.

În sfârşit, o ultimă sesizare interesantă este aceea că indiferent de clasa socială sau rasă şi indiferent de antecedentele penale ale prietenilor lor, băeţii care erau mai ataşaţi de părinţii lor erau mai puţin înclinaţi spre delincvenţă decât cei care erau mai puţin ataşaţi. Drept că Hirschi remarcă faptul că: „Ceva este greşit în teoria mea. Se pare că problema este definiţia delincvenţei pe care am folosit-o şi care face ipoteza implicării virtuale tautologică”.[1]

3.3.8. Teoria rezistenţei la frustrare

Teoria rezistenţei la frustrare a mai fost numită şi teoria înfrînării, aparţinând criminologului american Walter C.Reckless, care a avut intenţia de a crea o teorie generală a criminalităţii. Începând cu anii ’40 ai secolului trecut, Reckless a constatat că rata criminalităţii în S.U.A. era determinată de diferenţele privind capacitatea de întrînare a comportamentelor deviante. Ulterior, această observaţie a fost dezvoltată în lucrarea „Problemele criminalităţii”,[2] apărută în 1961 – anul naşterii teoriei rezistenţei la frustrare. În această lucrare Reckless se întreabă de ce în aceleaşi împrejurări, unii comit crime şi alţii nu.

Pentru a-şi susţine teoria, el apelează la o serie de cercetări empirice realizate între 1951-1958 care relevau că delincvenţii în majoritatea cazurilor provin din familii destrămate, fiind lipsiţi de un control din partea familiei sau de o şcolarizare adecvată. Comparativ cu aceştia noncriminalii proveneau, de regulă, din familiile clasei de mijloc sau din familii stabilite afectiv, economic şi social, posedă concepte şi aprecieri pozitive care includ respectul faţă de lege.[3]

---

[1] Amza Tudor, op.cit., p.325-327.
[2] Reckless C.Walter, The Crime Problem, New York: Appleton-Century, 1961.
[3] Stănoiu R.M., Criminologie, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1997, p.195-197.

Teza principală a lui Reckless constă în faptul că toţi indivizii sunt afectaţi de forţe care-i împing spre crimă şi forţe care-i reţin de la comiterea crimei.

Varietatea forţelor care-l împing pe individ la comiterea crimei au fost divizate în:

a) presiuni sociale care includ condiţii grele de viaţă şi trai, conflicte familiale, sărăcia, şomajul, nesiguranţa în ziua de mîine etc. În cadrul presiunilor sociale pot apărea şi atracţiile sociale axate pe influenţe deviante, companii cu substrat delincvent, tendinţa spre bani „uşori" etc.;

b) impulsuri sociale care au ca efect tragerea persoanelor în subcultura criminală, grupurile deviante, mass media etc.;

c) impulsuri psihologice,[1] ce vin din interiorul fiecărui individ: agresivitatea, ostilitatea, nemulţumirea, revolta, sentimente de inferioritate sau superioritate etc.

Ca răspuns împotriva celor trei categorii de forţe care-l împing pe individ spre crimă apar forţele care-l reţin de la comiterea faptelor delincvente. Aceste forţe pot fi cu conţinut:

a) extern, anume mediul apropiat al individului reprezintă o barieră puternică, moralitatea, disciplina şi ordinea din societate, respectul faţă de lege etc.;

b) intern, unde rolul decisiv îl are autocontrolul, eul şi supraeul, responsabilitatea etc. Frânele interne reprezintă ultima linie de apărare împotriva forţelor care împing individul spre actul delictuos.

Cu toate că Reckless îşi consideră teoria ca una generală, care ar putea explica cele mai multe cazuri de delincvenţă, totuşi ea destul de vag defineşte multe concepte, iar deciziile pe care le propune nu sunt precise.

[1] Unii autori atribuie la această categorie şi impulsurile biologice, cu care nu am fi de acord. A se vedea, Amza Tudor, op.cit., p.319.

3.3.9. Teoria marxistă

Cu toate că după încetarea Războiului rece, căderea cortinei de fier, destrămarea U.R.S.S., rolul marxismului pare a fi diminuat, vom încerca să facem o scurtă prezentare a acestuia măcar din considerente că a fost o teorie dominantă (şi unica!) pe o perioadă de şapte decenii într-un spaţiu imens (în toate ţările ex-socialiste).

Marxismul consideră că toate acţiunile umane sunt rezultatul condiţiilor de existenţă socială şi în primul rând a factorului economic, care este considerat factor hotărâtor în istorie, în viaţa socială sau în comportamentul individual.

Toate teoriile criminologice marxiste au la bază principiile materislismului istoric ai cărui întemeietori sunt Karl Marx şi Frideric Engels.

Având studii matematice, Marx a scris foarte multe lucrări despre schimbările sociale din acea perioadă (anii 1760-1840). Teoria sa este strâns legată de schimbările sociale, politice şi istorice, precum şi de dezvoltarea economică. La baza concepţiilor marxiste se află conflictul dintre forţele materiale de producţie şi relaţiile sociale de producţie. Forţele materiale de producţie se referă la posibilitatea şi capacitatea societăţilor de a produce bunuri materiale, iar relaţiile de producţie se referă la relaţiile dintre oameni, incluzând relaţiile de proprietate, care determină modul de distribuire a bunurilor (de exemplu, relaţiile între stăpânitorul de sclavi şi sclavi, feudal-ţăran, capitalist-proletar etc.). Anume neconcordanţa dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie generează schimbări social-istorice.

În consecinţă, Marx a prezis că va avea loc o bruscă şi violentă restructurare a relaţiilor sociale, în care capitalismul va fi înlocuit de socialism. Acest lucru se va datora şi faptului că proprietatea din ce în ce mai mult va fi concentrată în mâinile a tot mai puţini oameni şi, în rezultat, din ce în ce mai mulţi oameni vor

deveni muncitori (proletari) cu ziua la ceilalţi, în loc să muncească pentru sine.[1]

Marxismul consideră că numai condiţiile vieţii materiale a oamenilor, generate de sursa relelor - proprietatea privată, de expluatare, determină şi explică comportamentul criminal. Prin urmare criminalitatea este determinată de factori obiectivi – economici şi are un caracter istoric.

Marx considera infractorul „nimic mai mult decât o persoană care a încălcat legea",[2] cu toate că în operele sale privea esenţa umană nu ca pe o abstracţie inerentă a individului izolat, ci ca ansamblu al relaţiilor sociale.[3] Aşa, personalitatea infractorului este privită ca o categorie social-istorică, ce implică ideea de permanentă transformare a fiinţei umane în raport cu schimbările petrecute în sfera relaţiilor sociale.

Nu am fi de acord cu unele teze marxiste, ca:

- odată cu trecerea la socialism, criminalitatea îşi va pierde baza socială (relaţiile antagoniste) şi se va micşora treptat;

- în faza trecerii de la socialism la comunism criminalitatea va dispărea complet etc.

Dar, în acelaşi timp în marxism regăsim un număr mare de teze, accentuate şi astăzi:

- criminalitatea este un fenomen social şi istoric;

- împotriva criminalităţii trebuie dusă o luptă continuă a întregului popor şi prin toate mijloacele (aici a fost omis cuvântul „legale", iar în consecinţă – peste 20 milioane de oameni au fost exterminaţi de regimul comunist);

- activitatea sau direcţia principală a luptei împotriva criminalităţii o constituie prevenire ei;

---

[1] Amza Tudor, op.cit., p.354.

[2] Маркс К., Енгелс Ф., Избранные произведения, т.I, Москва, 1980, p.130-135.

[3] Stănoiu R.M., Introducere în criminologie, Ed. Academiei, Bucureşti, 1989, p.113.

- omul nu este un simplu spectator la constituirea propriei sale personalităţi;

- producând mijloace de subzistenţă, oamenii se produc, se transformă, se „creează" pe ei înşuşi etc.

Un alt criminolog marxist, Willem Bonger, susţine în lucrarea sa „Criminalitatea şi condiţia economică"[1], că sistemul economic capitalist îi încurajează pe toţi oamenii să fie egoişti şi lacomi şi să-şi urmărească propriile interese, fără să ia în consideraţie binele celorlalţi. Bogatul având posibilităţi legale îşi va atinge dorinţele egoiste, pe cînd cel sărac nu va avea astfel de posibilităţi şi va recurge la crimă.

După anul 1925, criminologia marxistă va dispărea practic de pe arena cercetărilor ştiinţifice şi se va reîntoarce la mijlocul anilor '70 ai secolului trecut.

În prezent, teoriile marxiste au mulţi adepţi în special în S.U.A., care consideră că marxismul este o ştiinţă complexă, un model de acţiune ce ar putea inspira aplicarea teoriei în practică.

3.3.10. Teoria noii criminologii

Aici se includ două teorii apărute în S.U.A. şi Anglia. Aşa, în anul 1970, în S.U.A., apare teoria „noii criminologii", constituindu-se ca o critică radicală atât a teoriilor pozitiviste, cât şi a celor psihologice. Adepţii acestei noi concepţii resping ideea că dreptul ar reprezenta voinţa majorităţii ridicată la rang de lege şi susţin că comportamentul deviant nu este nici rezultatul acţiunii unor forţe exterioare şi nici rezultatul unor influenţe interne, ci un produs al liberei voinţe. Infractorul se consideră a fi un individ cu liberă exprimare, dotat cu o voinţă neinfluenţabilă. În realitate, infractorul se manifestă prin infracţiune, ca o formă de protest

[1] Bonger Willem, Criminality and Economic Conditions, Little, Brown, Boston, 1916.

împotriva nedreptăţilor sociale, a ordinii existente incapabile de a-i asigura o egalitate reală în plan economic, politic şi social.[1]

Pe de altă parte, criminologii englezi Ian Taylor, Paul Walton şi Jock Young dau naştere unei noi criminologii, denumită şi criminologia radicală sau critică.

Această teorie de orientare neomarxistă apare după publicarea în 1973 şi 1975 a două lucrări importante.[2]

Autorii englezi propun un model formal explicativ al crimei, care n-ar fi altceva decât rezultatul unei stări conflictuale între individ şi structurile politice şi economice caracteristice capitalismului. Astfel, infracţiunea este actul politic prin care delincventul îşi exprimă refuzul şi nemulţumirea faţă de organizarea socială existentă.

Adepţii teoriei împart actul criminal în cinci etape cu valoare explicativă:[3]

1) originile îndepărtate ale actului criminal (autorii citaţi consideră că este necesar să se elaboreze o „economie politică" a crimei, care ar analiza economia societăţii industriale, bazată pe inegalitatea în distribuire);

2) originile imediate ale actului criminal (aici „economia politică a crimei" este necesar să fie completată cu „psihologia socială a crimei", căreia îi revine rolul de a explica alegerea criminală a individului);

3) actul criminal în sine (infracţiunea ca faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală aduce atingere unor interese ce privesc valori de natură şi importanţă diferită, de aceea este necesară elaborarea unei teorii sociale complete asupra delincvenţei, care să

[1] Giurgiu Narcis, op. cit., p.82-83.
[2] Taylor I., Walton P., Young J., The New Criminology: For a Social Theory of Deviance, London, Routdedge and Kegan Paul, 1973 şi Critical Criminology, London, Routdedge and Kegan Paul, 1975.
[3] Stănoiu R.M., op. cit., p.203-205.

aprofundeze studiul dinamicii sociale a actului delincvent şi să elucideze relaţia dintre gândire şi acţiune);

4) originile imediate ale reacţiei sociale (autorii propun elaborarea unei „psihologii sociale a reacţiei sociale" care ar fi în măsură să explice motivul pentru care opinia publică şi organele de justiţie au reacţii atât de diferite faţă de actele criminale);

5) originile îndepărtate ale reacţiei sociale (acestea urmează a fi căutate în structurile social-politice specifice societăţii capitaliste, iar pentru realizarea obiectului vizat este necesară elaborarea unei „economii politice a reacţiei sociale" care să analizeze modul în care sistemul penal capitalist, reprezintă un instrument veritabil de dominaţie asupra grupărilor defavorizate).

3.3.11. Teoria putrefacţiei morale

Teria putrefacţiei morale (am mai numit-o noi şi teoria consecinţelor dezastruoase ale nănăşismului, cumetrismului, protecţionismului şi corupţionismului) este, posibil, cea mai viabilă teorie pentru Republica Moldova. Până la 1989/1991 populaţia Moldovei a trăit într-un sistem de valori, comunismul asigurând un minimum de siguranţă cu preţul acceptării fără condiţii a servituţilor. Aveam o imagine simplă a duşmanului şi o egalitate în sărăcie. Peste noapte însă ne-am trezit şi fără aceasta, fiindcă sfârşitul comunismului a produs o viaţă plină de riscuri şi ameninţări.

După o afirmaţie a lui Confucius – „Nu dea Domnul să trăieşti în epoca marilor schimbări sociale", - ne-am trezit liberi, dar când momentul libertăţii, atât de mult aşteptat a sosit, nu mai ştii nici ce vei mânca, nici unde vei dormi, nici ce te aşteaptă în ziua de mâine. Cu atât mai mult că în tînărul stat suveran – Republica Moldova – începe perioada trecerii la economia de piaţă, am spune noi perioada capitalismului sălbatic, când după o afirmaţie a scriitorului J.London domină colţii ascuţiţi şi muşchii puternici.

În decursul a câţiva ani are loc prăbuşirea sistemului politic, dezintegrarea structurilor economice cu un şir de consecinţe negative: inflaţia, şomajul, creşterea preţurilor, pauperizarea societăţii, dar mai ales criza morală au lovit din plin. Insensibilitatea morală manifestată prin lipsa milei şi a căinţei, indiferenţa, cruzimea, violenţa, agresivitatea, perfidia, răzbunarea, traiul desfrânat, sunt însuşiri care le constatăm prezente în ziua de astăzi. Trecerea de la un sistem în care interdicţia era regula iar dreptul excepţia, la un sistem în care dreptul ar trebui să fie regula iar interdicţia ar trebui să reprezinte excepţia sa dovedit a fi mult mai anevoioasă decât în euforia adunărilor de pe Piaţa Marii Adunări Naţionale.

În asemenea condiţii când sărăcia a atins culmile iar „cuţitul a ajuns la os", populaţia Republicii Moldova încearcă găsirea de noi soluţii, mijloace şi metode de întreţinere a familiilor, cea mai reuşită fiind plecarea la muncă peste hotare.

Aşa, din aproximativ patru milioane/populaţie, circa 1,2 mln./populaţie sunt minori, peste 1 mln./populaţie – persoane de vârsta a treia, iar mai bine de 1,3 mln. se află la muncă peste hotarele ţării. Acest lucru devine şi mai dureros când amintim că ultima categorie reprezintă genofondul naţiunii, cele mai apte persoane (având o vârstă cuprinsă între 20-60 ani) pentru realizări în toate domeniile vieţii.

Practic, a apărut situaţia când ce-i de sus nu mai pot face nimic sau aproape nimic pentru marea majoritate, iar ce-i de jos nu mai vor să aştepte mila celor de sus. Dar dacă în anul 1917 această situaţie a dus la o revoluţie sângeroasă cu consecinţe nefaste pe o durată de şapte decenii, apoi astăzi populaţia Republicii Moldova a ales o altă cale – migraţiile în masă – fenomen care deja se resimte negativ în toate sectoarele vieţii.

În sfârşit apare un moment foarte interesant şi specific doar pentru Republica Moldova: ce-i circa aproape un milion/populaţie activă, antrenată nemijlocit în viaţa socială, economică şi politică, sunt, printr-o mulţime de ramuri (legături), nănaşi, fini, cumetri,

rude sau prieteni. Practic, orice problemă sau afacere se rezolvă prin noul curent apărut în Moldova: nănăşismul şi cumetrismul, care la rândul lor se bazează pe protecţionism şi corupţionism.

Astăzi, dreptul „telefonic", legăturile de rudenie şi apartenenţa politică înseamnă mai mult decât asemenea calităţi ca: dreptatea, legea, ordinea, cinstea, onoarea, demnitatea etc. Societatea este infectată cu microbul putrefacţiei morale şi dacă la generaţia în creştere (la nivel de învăţământ preşcolar) mai poate fi aplicat un tratament eficace prin educaţie civică, morală etc., atunci la generaţia în vârstă, în special dacă aceasta a deţinut sau deţine anumite funcţii sau posturi, unicul remediu rămâne a fi „amputarea".

Cineva ar putea să ne învinuiască pentru duritatea unor asemenea afirmaţii, dar societatea nu este, cum se crede adeseori, un element străin moralei. Societatea este condiţia necesară moralei, iar omul nu este o fiinţă morală doar dacă nu trăieşte în ea.

În întreaga lume civilizată cele trei puteri – legislativă, executivă şi judecătorească, - sunt separate atât „*de iure*" cât şi „*de facto*", lucru care categoric nu poate fi afirmat în cazul Republicii Moldova. Concentrarea tuturor acestor puteri cu funcţii şi scopuri diferite în mâinile unui singur partid de guvernământ este o ameninţare la adresa democraţiei, este un pas înapoi spre întuneric şi totalitarism, spre frică şi neîncredere în siguranţa zilei de mâine. Din aceste cauze, precum şi în rezultatul crizei economice, fenomenul nănăşismului şi cumetrismului s-a agravat la maximum. Oamenii încearcă să se autoprotejeze, creându-şi clanuri, caracteristice epocii barbariei şi sălbătăciei.

Protecţionismul a atins culmile. În majoritatea angajărilor în servicii, studii, afaceri, efectuarea justiţiei etc., cineva a „telefonat", l-a susţinut sau la protejat pe un altul, împrăştiind în jurul său corupţia sau făcând textele legilor mai elastice.

În sfârşit, ca cea mai gravă consecinţă a nănăşismului, cumetrismului şi protecţionismului ne apare corupţionismul. Spre

regret acesta a atins culmile, infectând întreaga naţiune. Aproape nu există domeniu în care corupţia să nu înflorească. Astăzi, pe „gratis" nimeni nu face nimic: pedagogul nu instruieşte elevul, medicul nu tratează bolnavul, judecătorul nu soluţionează cazul, vameşul nu permite intrarea/ieşirea mărfii etc. şi doar ţăranul lucrează din zori şi până-n noapte, pentru că nu are cine-i da mită şi nici nu are de la cine cere.

Nu putem să afirmăm cu certitudine care sector al vieţii: social, economic sau politic; care putere: legislativă, executivă sau judecătorească, - este mai corupt(ă).

Acest microb al putrefacţiei, generat de nănăşism, cumetrism, protecţionism şi corupţionism, - a pătruns peste tot, generând o criză morală a naţiunii. Desigur că, aceste fenomene negative vor putea fi înlăturate, însă doar cu o puternică intervenţie economică din exteriorul ţării şi după câteva generaţii.

3.3.12. Există oare o teorie generală valabilă?

Începând cu 1885 – anul naşterii criminologiei ca ştiinţă, au apărut sute şi sute de teorii criminologice, fiecare dintre ele devenind ţinta unor atacuri din partea celorlalţi. Toate eşecurile înregistrate în combaterea fenomenului criminalităţii au fost puse pe seama neputinţei acestor teorii de a prezenta o variantă unică şi coerentă asupra acestor factori. Cu toate că orientarea sociologică se caracterizează printr-o viziune mai largă şi cuprinzătoare asupra criminalităţii, nici aceasta nu reuşeşte în ansamblu să ofere o explicaţie deplină asupra cauzelor fenomenului.

Reducerea fenomenului criminalităţii numai la familie, grup social sau constituţie fizică şi psihică nu poate constitui o schemă de analiză etiologică valabilă pentru o societate în permanentă schimbare, în care unele orientări sau factori îşi pierd pe parcurs semnificaţia, se modifică, se preschimbă. Pe de altă parte, are loc procesul continuu de socializare a omului şi exagerarea importanţei factorilor sociali duce la neglijenţa aproape totală a rolului individului.

Teoriile analizate în prezenta lucrare, cât şi multe altele nu permit în final să răspundem la întrebarea, de ce în condiţii bioantropologice, psihologice şi sociale similare numai unii indivizi comit infracţiuni.

Totuşi, fiecare teorie îşi are şi aspectele sale pozitive, multe din ele căutând noi soluţii de luptă împotriva criminalităţii, aducând, fără îndoială, elemente interesante, atrăgând atenţia asupra necesităţilor de extindere a sferelor de interese a criminologiei şi asupra proceselor de elaborare a legilor, cât şi de aplicare a acestora.

Privite în ansamblu, teoriile existente ne demonstrează cu certitudine că nu există o criminologie pentru întreaga societate umană, ci numai pentru o societate determinată în timp şi spaţiu.

Ca şi comportamentul uman în general, comportamentul criminal este de o mare complexitate şi diversitate. Din aceste cauze, o teorie generală valabilă este absolut imposibilă din punct de vedere logic.

CUPRINS

CAPITOLUL I **2**
OBIECTUL CRIMINOLOGIEI 3
CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE 3
Secţiunea 1 *3*
ISTORICUL ŞI EVOLUŢIA CRIMINOLOGIEI 3
1.1.1. Istoricul criminologiei 3
Secţiunea II *15*
OBIECTUL DE STUDIU AL CRIMINOLOGIEI 15
1.2.1. Criminologie - partea generală 16
1.2.2. Criminologie – partea specială 18
1.2.3. Criminalitatea – obiect de studiu al criminologiei 19
1.2.4. Aspectele fenomenologice ale criminalităţii 21
1.2.5. Obiectul criminologiei – subiect al controverselor teoretice 22
1.2.6. Funcţiile criminologiei 28
1.2.7. Ramurile criminologiei 35
Secţiunea III *44*
METODE DE INVESTIGARE ÎN CRIMINOLOGIE 44
1.3.1. Metodologie, metodă, tehnică 44
1.3.2. Metode de cercetare în criminologie 47
1.3.3. Unele tehnici de cercetare criminologică 56
Secţiunea IV *65*
RAPORTURILE CRIMINOLOGIEI CU ALTE DISCIPLINE 65
1.4.1. Locul criminologiei în sistemul ştiinţelor 65
1.4.2. Raportul criminologiei cu ştiinţele juridice 67
1.4.3. Raportul criminologiei cu ştiinţele sociale 72
1.4.4. Criminologia în învăţământul universitar 76
CAPITOLUL II **80**
CONCEPŢII ŞI TEORII CLASICE ASUPRA CRIMINALITĂŢII 80
Secţiunea I *80*

ISTORICUL GÂNDIRII ASUPRA CRIMEI ŞI CRIMINALITĂŢII 80
PÂNĂ LA APARIŢIA CRIMINOLOGIEI 80
2.1.1. Originile criminologiei 80
2.1.2. Gândirea lumii antice 82
2.1.3. Criminalitatea în Moldova şi Ţara Românească 94
Secţiunea II *99*
PREMISELE OBIECTIVE ŞI SUBIECTIVE ALE APARIŢIEI CRIMINOLOGIEI 99
2.2.1. Apariţia criminologiei – premise de natură obiectivă şi subiectivă 99
2.2.2. Şcolile criminologice clasice – bază a apariţiei criminologiei ca ştiinţă 104
2.2.3. Curentul psihologic şi psihiatric 121
Secţiunea III *133*
ŞCOALA POZITIVĂ ITALIANĂ – STUDIU COMPLEX AL FENOMENULUI CRIMINALITĂŢII 133
2.3.1. Premisele apariţiei şcolii pozitive italiene 133
2.3.2. Cesare Lomroso – creatorul criminologiei antropologice 136
2.3.3. Enrico Ferri – fondatorul criminologiei sociologice 143
2.3.4. Rafaelo Garofalo – primul utilizator al noţiunii de "criminologie" 149
CAPITOLUL III **154**
TEORII CRIMINOLOGICE CONTEMPORANE 154
Secţiunea I *154*
TEORII DE ORIENTARE BIOANTROPOLOGICĂ 154
3.1.1. Teoria constituţiei predispozant delincvenţiale 154
3.1.2. Teoria inadaptării sociale 157
3.1.3. Teoria constituţiei delincvente 160
3.1.4. Teoria endocrinologică a criminalităţii 161
3.1.5. Teoria stării de pericol 163
3.1.6 Teoria criminologiei clinice 164
3.1.7 Teoria cromozomului crimei 166

Secţiunea II *170*
TEORII DE ORIENTARE PSIHOLOGICĂ – PSIHIATRICĂ 170
3.2.1. Teoria complexului de inferioritate 170
3.2.2. Teoria psihomorală 172
3.2.3. Teoria personalităţii criminale 175
3.2.4.Teoria lui David Abrahamsen 178
3.2.5. Testele de personalitate 180

Secţiunea III *182*
TEORII DE ORIENTARE SOCIOLOGICĂ 182
3.3.1. Şcoala ecologică de la Chicago 182
3.3.2. Teoria dezorganizării sociale 184
3.3.3. Teoria asociaţiilor diferenţiate 186
3.3.4. Teoria "conflictului de culturi" 189
3.3.5. Teoria anomiei sociale 192
3.3.6. Teoria apărării sociale 193
3.3.7. Teoria apartenenţei sociale a lui Travis Hirschi 195
3.3.8. Teoria rezistenţei la frustrare 196
3.3.9. Teoria marxistă 198
3.3.10. Teoria noii criminologii 200
3.3.11. Teoria putrefacţiei morale 202
3.3.12. Există oare o teorie generală valabilă? 205